

Rapport 2010:9

Invånarnas syn på kommunernas verksamhet och organisation

De senaste rapporterna från ÅSUB

2009:6	Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn våren 2009
2009:7	Behovet av finska i ålänningarnas vardagsliv. Den svenskspråkiga servicen inom offentlig sektor och handel
2009:8	Arbetsmarknadsbarometern 2009
2009:9	Ålänningarnas radiolyssnar- och TV-tittarvanor
2009:10	Konjunkturläget hösten 2009
2009:11	Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn hösten 2009
2009:12	Regionala effekter av fast vägförbindelse till Föglö
2009:13	Vilka krav kan vi ställa på framtidens kommuner? Ett underlag för den fortsatta diskussionen om organiseringen av kommunsektorn på Åland
2009:14	Handelsintegration och välfärdsutveckling under EU-medlemskapet
2010:1	Konjunkturläget våren 2010
2010:2	Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn våren 2010
2010:3	Arbetsmarknadsbarometern 2010
2010:4	Mariebad. En kundundersökning
2010:5	Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn hösten 2010
2010:6	Den Ålandsbaserade sjöfartens ekonomiska betydelse. En studie av klustereffekter och framtidsscenarier
2010:7	Halvtidsutvärdering. Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland
2010:8	Upplevd diskriminering i det åländska samhället år 2010

Förord

Föreliggande rapport om ålänningarnas syn på den kommunala servicen är en uppföljning av två tidigare rapporter från ÅSUB. Den första var en förstudie av den kommunala sektorns struktur på Åland med jämförande material från sektorns utveckling inom övriga Norden (*Kommunreform på Åland? En förstudie*. ÅSUB Rapport 2006:5). Studien gjordes på beställning av landskapsregeringen. Syftet var att ta fram ett första underlag för framtida diskussioner om en eventuell reform av kommunstrukturen.

I den andra rapporten (*Vilka krav kan vi ställa på framtidens kommuner?* ÅSUB Rapport 2009:13), som beställdes av det åländska kommunförbundet, fördjupades kunskapsunderlaget om den kommunala servicen genom en analys av de krav som idag ställs på den offentliga sektorn med särskilt tonvikt vid den typ av välfärservice som karaktäriserar huvuddelen av de åländska kommunernas verksamhet.

I denna rapport, som beställts och finansierats av Ålands kommunförbund, riktas uppmärksamheten mot innevånarnas egen uppfattning om kommunernas verksamhet och den service som de erbjuder sina invånare. I rapporten redovisas resultaten från en enkätundersökning riktad till drygt 2 000 ålänningar (18-85 år) med syftet att undersöka kommuninnevånarnas syn på kvaliteten, inflytandet, effektiviteten och tillgängligheten inom den kommunala servicen. I enkäten ställs även frågor om finansieringen av servicen och verksamhetens organisation – inklusive synen på behovet av kommunsammanslagningar.

Enkäten besvarades av 1 056 personer vilket ger en svarsfrekvens på 53 procent. Detta ger ett tillräckligt stort underlag för statistiskt säkerställda resultat och analyser. För de mindre kommunerna är dock antalet svarande för få för att kunna presentera säkerställda resultat. I rapporten redovisas därför som regel inga resultat för de enskilda kommunerna. Resultaten redovisas samlat för fasta Ålands landsbygd respektive skärgårdsregionens kommuner. Mariehamn är dock tillräckligt stor för en separat resultatredovisning.

Huvudansvarig författare till rapporten har varit utredare *Richard Palmer* som även stått för den statistiska bearbetningen och analysen av enkätsvaren. ÅSUBs utredningschef *Katarina Fellman* har haft det övergripande ansvaret för projektet och dess upplägg. Hon har även haft ansvaret för den kvalitativa bortfallsanalysen samt sammanställningen och analysen av de ”öppna svaren” i enkäten. Därtill har hon tillsammans med utredare *Maria Rundberg* ansvarat för frågeformulärets utformning.

Mariehamn i december 2010

Bjarne Lindström
Direktör

Innehåll

Förord	7
Figurförteckning	7
Tabellförteckning.....	11
Slutsatser i korthet	13
1 Sammanfattning	15
2 Inledning.....	21
2.1 Allmän bakgrund.....	22
2.2 Den demografiska försörjningskvoten	23
2.3 Kommunreformer i Norden	26
3 Kategoriseringar, underlag och metod	29
3.1 Svarsfrekvens och bortfall	29
3.2 Kategoriseringar.....	30
3.3 Erfarenhet av äldreomsorg, grundskola och barnomsorg	31
3.4 Erfarenhet av kontakter med övrig personal i kommunen och med förtroendevalda .	31
3.5 Material och metod	32
4 Helhetsbedömning av kommunens verksamhet.....	34
4.1 Invånarnas helhetsbedömning av hemkommunens verksamhet	34
4.2 Kan du rekommendera dina vänner och bekanta att flytta till din kommun?	36
5 Bedömningen av kommunens tjänster i dagsläget	39
5.1 Barnomsorgen	39
5.2 Skolorna och skolskjutsarna.....	42
5.3 Kursverksamhet, kultur och idrott	44
5.4 Äldre- och handikappomsorg.....	47
5.5 Teknisk och annan service	50
5.6 Sammanfattning	55
6 Kommuninvånarnas bedömning av kvaliteten i den kommunala verksamheten, av informationsutbudet och av möjligheterna att påverka	58
6.1 Garanti av service. Öppettider och personaltäthet. Personlig integritet och bemötande	58
6.2 Information om beslut och verksamhet.....	62

6.3	Beslut, beslutsprocesser och ekonomi	67
7	Den framtida kommunala servicens organisering.....	77
7.1	Introduktion.....	77
7.2	Skatter, effektivitet och privatiseringar.....	77
7.3	Kommunsamarbete och -sammanslagningar: en tydlig regional klyfta.....	80
7.4	Inflytande och valmöjligheter. Privat och offentligt.....	87
7.5	Geografisk tillgänglighet.....	95
7.6	Samarbete över kommungränserna	96
7.7	Privatisering	97
7.8	Synen på personalens kompetens.....	98
8	Sammanfattning av de öppna egna kommentarerna	100
	Referenser	105
	BILAGA 1: Urval och bortfallsanalys.....	106
	Mål- och rampopulation. Urval	106
	BILAGA 2: Kommunernas försörjningskvoter 2009-2020	110
	BILAGA 3: Följebrev till enkäten.....	112
	BILAGA 4: Enkät.....	115

Figurförteckning

Figur 1. Den demografiska försörjningskvoten för Åland 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år).....	24
Figur 2. Den demografiska försörjningskvoten för Mariehamn 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år).....	24
Figur 3. Den demografiska försörjningskvoten för Södra Åland 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år).....	25
Figur 4. Den demografiska försörjningskvoten för Norra Åland 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år).....	25
Figur 5. Den demografiska försörjningskvoten för skärgården 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år).....	26
Figur 6. De svarandes erfarenhet av äldreomsorg, grundskola och barnomsorg (procent)	31
Figur 7. Andelen av de svarande som har haft kontakt med 'övrig personal' i sin kommun angående kommunala angelägenheter under de senaste två åren (procent)	32
Figur 8. Kommuninvånarnas helhetsbedömning av skötseln av verksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	34
Figur 9. Helhetsbedömning av skötseln av verksamheten i hemkommunen, efter region (skala 1-5, procent av de svarande).....	35
Figur 10. Helhetsbedömning av hur hemkommunen sköter sina olika verksamheter, efter region (medeltal, skala 1-5).....	36
Figur 11. Andel som kan tänka sig rekommendera vänner och bekanta att flytta till den tillfrågades hemkommun (skala 1-5, procent av de svarande).....	36
Figur 12. Andel som kan tänka sig rekommendera vänner och bekanta att flytta till den tillfrågades hemkommun, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	37
Figur 13. Bedömning av barnomsorgen (barn under skolåldern) i hemkommunen. Alla som besvarat frågan, respektive de som haft erfarenhet av dessa tjänster under de senaste två åren (skala 1-5, procent av de svarande).....	39
Figur 14. Bedömning av barnomsorgstjänsterna i hemkommunen, efter region. Svarande som haft egen erfarenhet av barnomsorg under de senaste två åren (medeltal, skala 1-5).....	41
Figur 15. Bedömning av fritidshemsverksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)	41
Figur 16. Bedömning av grundskolan. Alla som besvarat frågan, respektive de som haft egen erfarenhet av skolan under de senaste två åren (skala 1-5, procent av de svarande).....	42
Figur 17. Bedömning av skolskjutsarna i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	44
Figur 18. Bedömning av kommunernas insatser för Medis (skala 1-5, procent av de svarande)	45
Figur 19. Bedömning av insatserna för biblioteks- och kulturverksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	46
Figur 20. Bedömning av insatserna för idrotts- och ungdomsverksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	47
Figur 21. Bedömning av vården på åldrings- och servicehem i hemkommunen. Alla som besvarat frågan, respektive de som haft egen erfarenhet av dessa tjänster under de senaste två åren (skala 1-5, procent av de svarande).....	48

Figur 22. Bedömning av hemservicen för äldre i hemkommunen (exklusive ÅHS hemsjukvård). (Skala 1-5, procent av de svarande)	49
Figur 23. Bedömningen av servicen för handikappade i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	50
Figur 24. Kommuninvånarnas bedömning av tillgången på kommunala bostäder och tomter (skala 1-5, procent av de svarande).....	51
Figur 25. Bedömning av den kommunala väg- och gatuskötseln i hemkommunen (procent av de svarande).....	52
Figur 26. Bedömning av avfallsskötseln i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	53
Figur 27. Värdering av tekniska ärenden i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)	54
Figur 28. Värdering av skötseln av lantbruks- och näringslivsärenden i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande).....	55
Figur 29. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att min kommun garanterar att jag får den service jag har rätt till” (skala 1-5, procent av de svarande)	59
Figur 30. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att öppettiderna är tillräckliga för den service jag har rätt till” (skala 1-5, procent av de svarande)	59
Figur 31. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att personaltätheten är tillräcklig inom de kommunala enheter jag varit i kontakt med” (skala 1-5, procent av de svarande)	60
Figur 32. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens service sköts med beaktande av individens integritet ” (skala 1-5, procent av de svarande)	61
Figur 33. Bedömning av påståendet: ”Jag blir väl bemött av min kommuns personal” (skala 1-5, procent av de svarande)	61
Figur 34. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att informationen om beslut som fattas i min kommun är tillräcklig” (skala 1-5, procent av de svarande).....	62
Figur 35. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att informationen om kommunens verksamheter är tillräcklig” (skala 1-5, procent av de svarande).....	63
Figur 36. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut” (skala 1-5, procent av de svarande).....	64
Figur 37. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	64
Figur 38. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala verksamheterna” (skala 1-5, procent av de svarande)	66
Figur 39. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala verksamheterna”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	66
Figur 40. Bedömning av påståendet: ”Jag har kunskap om vart jag skall vända mig om jag har åsikter om kommunala beslut och verksamheter” (skala 1-5, procent av de svarande).....	67
Figur 41. Bedömning av påståendet: ”Jag har kunskap om vart jag skall vända mig om jag har åsikter om kommunala beslut och verksamheter”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	68
Figur 42. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och behandlar invånarna likvärdigt” (skala 1-5, procent av de svarande)	69
Figur 43. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och	

behandlar invånarna likvärdigt”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande).....	69
Figur 44. Bedömning av påståendet: ”Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut” (skala 1-5, procent av de svarande).....	70
Figur 45. Bedömning av påståendet: ”Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	71
Figur 46. Bedömning av påståendet: ”Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut”, efter region (medeltal, skala 1-5)	71
Figur 47. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl”, (skala 1-5, procent av de svarande)	73
Figur 48. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	74
Figur 49. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl”, efter region (medeltal, skala 1-5).....	75
Figur 50. Bedömning av påståendet: ”Det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen” (skala 1-5, procent av de svarande)	78
Figur 51. Bedömning av påståendet: ”Det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen”, efter kön (skala 1-5, procent av de svarande)	79
Figur 52. Bedömning av påståendet: ”De kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs” (skala 1-5, procent av de svarande)	79
Figur 53. Bedömning av påståendet: ”De kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs”, efter kön (skala 1-5, procent av de svarande)	80
Figur 54. Bedömning av påståendet: ”Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen” (skala 1-5, procent av de svarande).....	81
Figur 55. Bedömning av påståendet: ”Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	81
Figur 56. Bedömning av påståendet: ”Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre” (skala 1-5, procent av de svarande).....	82
Figur 57. Bedömning av påståendet: ”Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	83
Figur 58. Bedömning av påståendet: ”Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre”, efter region (medeltal skala 1-5)	84
Figur 59. Bedömning av påståendet: ”Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner.” (skala 1-5, procent av de svarande)	85
Figur 60. Bedömning av påståendet: ”Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	86
Figur 61. Bedömning av påståendet: ”Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner.” Medeltal skala 1-5, efter region	87
Figur 62. Bedömning av påståendet: ”De som använder sig av kommunens service borde få mer att säga till om hur tjänsterna ordnas” (skala 1-5, procent av de svarande)	89
Figur 63. Bedömning av påståendet: ”Nuvarande kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen” (skala 1-5, procent av de svarande).....	90
Figur 64. Bedömning av påståendet: ”Kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service	

t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg om man vill” (skala 1-5, procent av de svarande)	92
Figur 65. Bedömning av påståendet: ”Kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg om dom vill”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)	93
Figur 66. Bedömning av påståendet: ”Kommuninvånarna ska kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter” (skala 1-5, procent av de svarande)	93
Figur 67. ”Vilken typ av service tycker du att skall finnas tillgänglig nära hemmet”? Procent av de svarande som markerat respektive alternativ (skala 1-5, procent av de svarande)	95
Figur 68. ”Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas i samarbete med eller av en annan kommun?” Procent av de svarande som markerat respektive alternativ	96
Figur 69. ”Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas av en privat aktör eller frivillig organisation/förening?” Procent av de svarande som markerat respektive alternativ	98
Figur 70. Kommunala verksamheter inom vilka personalens kompetens är speciellt viktiga. Procent av de svarande som markerat respektive alternativ.....	99
Figur 71. Orsaker till att mottagaren inte deltagit i undersökningen (antal).....	108

Tabellförteckning

Tabell 1. De svarande efter kön och åldersgrupp	29
Tabell 2. Viktning efter kön och åldersgrupp	30
Tabell 3. Invånarnas helhetsbedömning av hemkommunen på en skala 1-5, medeltal	37
Tabell 4. Bedömningen av kommunernas tjänster, efter region och verksamhet. Medeltal skala 1-5. Rangordning efter betyget för hela Åland	56
Tabell 5. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut”, efter åldersgrupp. Procentuell fördelning och medeltal	65
Tabell 6. ”Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut”, efter åldersgrupp. Procent och medeltal skala 1-5	72
Tabell 7. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl”, efter åldersgrupp. Procent och medeltal, skala 1-5	75
Tabell 8. Invånarnas bedömning av befintlig service, informationsutbud, och möjligheter att påverka, efter region. Medeltal, skala 1-5.	76
Tabell 9. Inställning till kommunsammanslagning och kommunal självständighet i olika åldersgrupper. De svarandes bedömning på en skala 1-5 där 1 representerar ”helt av annan åsikt” och 5 representerar ”helt av samma åsikt”	88
Tabell 10. Bedömning av påståendet: ”Nuvarande kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen”, efter åldersgrupp (procent och medeltal, skala 1-5)	91
Tabell 11. Invånarnas bedömning av den framtida organiseringen av den kommunala servicen, efter region och område. Medeltal, skala 1-5.	94
Tabell 12. Rampopulation, urval och svarande (antal individer).....	106
Tabell 13. Urval, antal personer, fördelat på kön och åldersgrupper	106
Tabell 14. Urval, procentuell fördelning mellan kön och åldersgrupper	106

Slutsatser i korthet

- Den allmänna bakgrunden till denna enkätbaserade utredning är det förändringstryck som de flesta OECD-länderna är utsatta för; allmän ekonomisk press, åldrande befolkning, och relativt sett färre i arbete i förhållande till de unga och äldre utanför arbetskraften.
- De som besvarat enkäten ger den *kommunala servicen* överlag gott betyg. Nöjdast är invånarna i skärgården, tätt följda av dem i Mariehamn. Invånarna på landsbygden är sammantaget mindre nöjda än genomsnittet.
- Ålänningarna är mycket nöjda med hur *barnomsorgen för barn under skolåldern* och *grundskolan* sköts i hemkommunen.
- Skötseln av kommunernas *biblioteks- och kulturverksamhet* får gott betyg.
- *Idrotts- och ungdomsverksamheten* i kommunerna får ett betyg som ligger strax över genomsnittet för de befintliga verksamheter som bedöms i rapporten.
- *Vården på åldrings- och servicehem och hemservicen* i Mariehamn fick godkända men relativt sett låga betyg, medan tillfredsställelsen med motsvarade tjänster på landsbygden och i synnerhet i skärgården var högre. *Servicen för handikappade* fick ett av studiens svagaste omdömen.
- *Väg- och gatuskötseln* får sämst betyg av alla verksamheter som bedöms i denna undersökning.
- *Avfallshantering* kom långt ner i på ranglistan i förhållande till bedömningen av andra verksamheter.
- Möjligheten att *påverka kommunala beslut* ansågs allmänt vara otillfredsställande, och dessutom ansåg man att möjligheterna att *påverka inom de kommunala verksamheterna* är begränsade.
- På landsbygden är man jämförelsevis minst övertygad om att den kommunala *beslutsprocessen* är rättvis och jämlik.
- Invånarna i Mariehamn och på landsbygden är relativt kritiskt inställda till hur hemkommunens beslutsfattare hanterar besluten med bärning på *framtiden*. Skärgårdens beslutsfattare får dock högre betyg än övriga.
- De som sköter den *kommunala ekonomin* i skärgården har ett jämförelsevis starkt förtroende, medan stödet till dem på landsbygden var svagare. De boende i Mariehamn gav härvidlag sina beslutsfattare det svagaste betyget.
- Det finns stöd för att höja *kommunalskatten* om alternativet är att skära ned på den kommunala servicen, samtidigt som man vill att de kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs.
- De flesta kan tänka sig att ge upp *kommunens självständighet* om den kommunala servicen hotas, även om man är mer tveksam till detta i skärgården än i de två övriga regionerna.
- Stödet för *kommunsammanslagningar* är starkt i Mariehamn och relativt starkt även på landsbygden, men svagt i skärgården.
- Det finns stöd för ett ökat *brukarinflytande* i kommunerna, särskilt bland de unga.
- En majoritet av kommuninvånarna anser att nuvarande kommunala serviceproduktionen ska ordnas av kommunen. Samtidigt säger man sig vilja kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter. Särskilt områden som skötsel av kommunala fastigheter, väg- och gatuunderhåll samt idrottsverksamhet anses kunna handhas av privata aktörer.
- Tanken att kommuninvånarna ska kunna välja *andra kommuners service* (t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg) om man vill, fick klart stöd, i första hand på landsbygden.
- *Närheten till hemmet* betonades när det gällde barnomsorg, grundskola och äldreomsorg. Verksamheter som har med infrastruktur och teknik att göra ansåg man bäst lämpade för samarbete mellan kommunerna.

1 Sammanfattning

Den allmänna bakgrunden till denna enkätbaserade utredning är det förändringstryck som de flesta OECD-länderna är utsatta för; allmän ekonomisk press, åldrande befolkning, och relativt sett färre i arbete i förhållande till de unga och äldre utanför arbetskraften.

ÅSUB har på uppdrag av Ålands kommunförbund genomfört denna undersökning om kommuninvånarnas syn på den befintliga och framtida kommunala verksamheten. Resultaten baserar sig på en enkät till ett slumpmässigt urval individer och har besvarats av 1 056 personer i åldern 18-85 år. I de fall vi fann statistiskt säkerställda skillnader mellan kön, åldersgrupper och regioner (Mariehamn, landsbygden och skärgården) redovisade vi dem. Däremot har det inte varit möjligt att redovisa svaren per kommun eftersom svaren för de flesta av dessa är för få för att nå statistiskt säkerställda resultat.

Helhetsbedömningen av skötseln av de kommunala tjänsterna

Ett huvudresultat av denna studie är att *ålänningarna i allmänhet ger den kommunala servicen högt betyg*. Mest tillfreds med servicen är kommuninvånarna i skärgården, tätt följda av de som bor i Mariehamn. Invånarna på landsbygden är sammantaget mindre nöjda än genomsnittet. Mariehamnarna var de som starkast kunde rekommendera sin hemkommun för vänner och bekanta, tätt följda av skärgårdsborna.

Bedömning av den befintliga servicen

De som besvarat vår enkät är mycket nöjda med hur *barnomsorgen för barn underskolåldern* sköts. De som själva haft erfarenhet av barnomsorg under de senaste två åren är dessutom synnerligen positiva i sitt omdöme; av denna grupp ansåg 4 av 10 att barnomsorgen i hemkommunen är ”mycket väl skött”. Högst betyg får barnomsorgen i Mariehamn, nästhögst den i skärgården och lite lägre den på landsbygden.

Fritidshemsverksamheten får högst betyg i skärgården och lägst på landsbygden. *Skolskjutsarna* får genomgående högt betyg även om den yngsta ålderskategorin – de som har den färskaste erfarenheten av skolskjutsarna – gav ett lägre betyg än de äldre.

Kommunernas insatser för *Medis* fick genomgående ett något lägre betyg än genomsnittet av de tjänster och verksamheter vi frågade om, men betyget ligger ändå på

den positiva sidan. Omdömena skiljer sig emellertid mycket mellan Mariehamnarnas mycket positiva omdöme och landsbygdens relativt sett mycket låga. *Det sistnämnda är det sämsta betyg som ges någon kommunal insats i denna undersökning.* Tilläggas bör att variationerna är stora mellan landsbygdskommunerna.

Kommunernas insatser för *biblioteksväsendet* och *kulturen* får genomgående högt betyg så pass att de kommer på andra plats strax efter barnomsorg för barn under skolåldern när vi rangordnade svaren på frågorna. Kvinnorna gav i medeltal verksamheten ett högre betyg än männen och genomsnittet för Mariehamn blev ett av toppbetygen i vår undersökning, medan landsbygdens invånare inte var riktigt lika nöjda. Skärgårdens betyg låg mellan de andra två regionerna.

Idrotts- och ungdomsverksamheten i kommunerna fick ett betyg som låg strax över genomsnittet för de olika verksamheterna vi frågade om. Återigen var kvinnorna generösare i sitt omdöme än männen. I Mariehamn är man nöjd med hur kommunen sköter idrotts- och ungdomsverksamheten, medan man på landsbygden inte är lika tillfreds. Där blev betyget strax under genomsnittet, och i skärgården blev omdömet om verksamheten ännu sämre.

De svarande betygsatte *vården på åldrings- och servicehem* väldigt olika beroende på vilken åldersgrupp och region de tillhörde. En majoritet av de svarande gav ett positivt omdöme, men vi fann stora skillnader på hur åldersgrupperna svarat. Ju äldre man var desto positivare var omdömet, och bäst betyg gav 75-85-åringarna. De regionala skillnaderna var påfallande. Medan vården i Mariehamn fick förhållandevis lågt betyg (under genomsnittet för hela landskapet, men ändå på den positiva sidan) gavs ett högt betyg i skärgården. På landsbygden värderades tjänsten något över genomsnittet för Åland.

Invånarna i Mariehamn ger visserligen *hemservicen för äldre* godkänt betyg, även om det låg under genomsnittet för hela landskapet, medan man på landsbygden värderade tjänsten något över genomsnittet för Åland. I skärgården var tillfredsställelsen med tjänsten högst.

Servicen för handikappade får ett av studiens lägsta betyg, även om övervikten fortfarande ligger på den positiva sidan. De yngsta och de äldsta åldersgrupperna var mer positivt inställda än övriga.

När det gäller *tillgången på kommunala bostäder och tomter* är man minst nöjd i Mariehamn. Betyget för landsbygden blev något bättre och för skärgården ytterligare något bättre.

Den kommunala väg- och gatuskötseln är den verksamhet som får sämst betyg av alla nuvarande aktiviteter som bedöms i denna undersökning. Andelen som tycker att verksamheten är ”mycket väl skött”, är låg i jämförelse med bedömningen av andra aktiviteter. Kvinnorna gav något högre betyg än männen. Åldersgruppen 35-54-åringar var minst nöjd medan de äldsta, 75-85-åringarna, var nöjdast.

Bedömningen av kommunernas skötsel av *avfallshanteringen* är likartad mellan regionerna. Däremot fann vi skillnader mellan åldersgrupperna. Åldersgruppen 35-54-åringar var den minst nöjda medan 75-85-åringarna var nöjdast.

Nära 18 procent av de tillfrågade kommuninvånarna ansåg att avfallshanteringen är ”mycket väl skött” och nära 9 procent att den är ”mycket dåligt skött” och mellan dessa omdömen återfanns majoriteten av de svarande. Betygsmedeltalet placerade avfallshanteringen långt ner på ranglistan i förhållande till bedömningen av andra kommunala verksamheter.

Medelbetyget för skötseln av de *kommuntekniska ärendena* för hela Åland låg på den positiva sidan, men under medelvärdet för betygen för alla verksamheter.

Kommunernas hantering av *lantbruks- och näringslivsärenden* gavs lågt betyg i förhållande till de flesta andra verksamhetsområden.

Sammantaget, när det gäller de svarandes servicetillfredsställelse, kan vi konstatera att bättre betyg gavs åt ”mjukare” verksamheter (omsorg, skola etc., dock ej handikappservice), och sämre åt övriga (teknik, väg, avfall etc.).

Bedömning av hur den kommunala verksamheten bedrivs i dagsläget

Respondenterna ombads att på en femgradig skala bedöma hur de kommunala verksamheterna bedrivs i dagsläget. I enkäten fanns ett antal påståenden där 1 stod för ”helt av annan åsikt” och 5 ”helt av samma åsikt”. Det första var ”jag tycker att min kommun *garanterar att jag får den service jag har rätt till*”. Majoriteten av svaren låg på den positiva sidan. En majoritet av de svarande ansåg att *öppettiderna* är tillräckliga för den kommunala service som de behöver.

En klar majoritet av de svarande höll också med om att *personaltätheten* är tillräcklig. Överlag är man också tillfreds med hur hemkommunen beaktar den *personliga integriteten*. Vi fann också att kommuninvånarna uppenbarligen får ett gott *bemötande* av sin hemkommuns personal. Sammantaget får detta bemötande det bästa omdömet av alla punkter som handlar om de nuvarande kommunala verksamheterna.

Bedömningen av huruvida kommunernas *information om sina beslut* är tillräcklig var välvillig, men skillnaderna var stora mellan regionerna. I skärgården var man mycket mer välvillig än i Mariehamn. Bedömningen av hur informationen om kommunernas *verksamheter* sköttes var mindre positiv.

Möjligheten att påverka kommunala beslut fick ett sammantaget lågt betyg av kommuninvånarna. Medan utslaget blev under medeltalet för landsbygden och staden, blev det svagt positivt för skärgården.

Överlag anser man att möjligheterna att *påverka inom de kommunala verksamheterna* är begränsade, med samma regionala variationer som när det gäller besluten.

Det ser ut som om *kunskapen om vart man skall vända sig om man har åsikter om kommunala beslut och verksamheter* står i omvänd proportion till samhällets storlek. Stadsborna är mer tveksamma och okunniga än landbygdsborna och skärgårdsborna är betydligt mer kunniga än övriga. Ett uttryck för småskalighetens fördel ligger nära till hands som en tolkning.

Tycker man att *den kommunala beslutsprocessen är rättvis*? Vi fann att en stor del av de svarande var tveksamma, genomsnittet låg mycket nära ett ”varken-eller” i denna fråga. Det ligger nära till hands att se ett förtroendeproblem här, och det gäller i synnerhet på landsbygden där man är jämförelsevis minst övertygad om att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och jämlik.

Brukarnas omdöme om de kommunala verksamheterna säger indirekt en hel del om hur närdemokratin – i vid bemärkelse – fungerar. Genuin demokrati förutsätter delaktighet, och en över samhälls-, ålders-, etniska grupper och kön någorlunda jämnt fördelad sådan. Sammantagna ger svaren på frågorna om information, beslutsprocesser och möjligheter att påverka ett indirekt betyg på den åländska närdemokratin. Vår sammanfattande bedömning utifrån dessa svar är att stödet för den åländska närdemokratin förefaller återhållsamt.

Man är också genomgående tveksam till att besluten som fattas i hemkommunen är *långsiktigt förnuftiga*. Invånarna i Mariehamn och på landsbygden, isynnerhet de yngre ålderskategorierna, är kritiskt inställda till hur kommunens beslutsfattare hanterar besluten med bäring på framtiden. Skärgårdens beslutsfattare får dock godkänt i detta avseende.

En annan central fråga i vår enkät handlade om *skötseln av kommunens ekonomi*. Svaren avslöjade uppseendeväckande skillnader mellan regionerna. Det visade sig att de som

sköter den kommunala ekonomin i skärgården har ett relativt starkt förtroende, medan de som bor på landsbygden var betydligt mer tveksamma till de styrande, och de boende i Mariehamn gav sina beslutsfattare svagt betyg. De yngre var mer kritiska och de äldre mer godkännande i sina bedömningar.

De svarande instämmer i påståendet att det är *bättre att höja kommunalskatten* än att skära ned på den kommunala servicen. Kvinnorna visade sig vara än mer ”skattetillvänder” än män i detta avseende.

Påståendet att *de kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten* inte höjs, fick starkt stöd. Stödet från männen var betydligt starkare än från kvinnorna i detta avseende. Kvinnorna är tydligen mer tveksamma än männen till att ställa skattesänkningar mot effektivisering.

I rapporten redovisar vi också befolkningens inställning till frågor som har med kommunal självständighet, samarbete och kommunstruktur att göra. Det visade sig att man sammantaget kan tänka sig att *ge upp sin kommuns självständighet om den kommunala servicen hotas*. Men vi fann också att man var mer tveksam till detta i skärgården än i de övriga två regionerna.

Anser kommuninvånarna att det vore en fördel om *antalet kommuner* på Åland var färre? På den punkten var det sammantagna utslaget entydigt. Endast 15 procent är av helt avvikande uppfattning. Stödet var klart starkast i Mariehamn, på landsbygden strax under genomsnittet, medan skärgårdsborna avviker starkt med bedömningar som väger över mot det negativa hållet.

Vi kan alltså på basen av denna undersökning slå fast att kommunsammanslagningar i princip har ett stöd på Åland som helhet, men att man i skärgården överlag är mer avvisande till tanken på sammangående än man är i de övriga två regionerna.

Bilden kompliceras emellertid något när en sammanslagning av just den egna kommunen kommer på tal. Då modereras svaren. Andelen tillfrågade som instämmer helt minskar från 43 till 32 procent, och andelen som är helt avvisande till tanken ökar istället från 15 till 21 procent. Det är dock fortfarande drygt hälften av de svarande som samtycker till sammanslagningar, medan en knapp tredjedel är negativa. Svarandemönstret består mellan regionerna, men stödet i landskapet som helhet minskar överlag. Idén om sammanslagning av den egna kommunen får det starkaste stödet i åldersgrupperna 35-74 år.

Det finns stöd för ett ökat *inflytande på hur servicen ordnas* i kommunerna, särskilt

bland de unga. En klar majoritet ansåg att den *nuvarande kommunala serviceproduktionen fortsättningsvis ska ordnas av kommunen*. Ju äldre den svarande personen ifråga var, desto starkare tenderade man att instämma.

Påståendet att kommuninvånarna ska kunna *välja andra kommuners service* t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg om man vill, fick ett starkt stöd, särskilt på landsbygden, och när vi bad de svarande ta ställning till påståendet *”kommuninvånarna ska kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter”*, fick vi ett sammantaget klart positivt utslag.

Vi konstaterar i rapporten att inställningen hos de svarande till några av de grundläggande frågorna i den samtida välfärdsdebatten är intressanta såtillvida att *man instämmer i påståendet att det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen, och att den nuvarande kommunala serviceproduktionen fortsättningsvis ska ordnas av kommunen, samtidigt som man säger sig vilja kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter, och anser att det finns ett behov av effektivisering för att undvika skattehöjningar*. Det visar att ålänningens inställning till den offentliga välfärdsproduktionen rymmer element av traditionell nordisk välfärdsideologi, samtidigt som man betonar vikten av valfrihet.

Våra frågor om den kommunala servicens skötsel i framtiden handlade bland annat om *tillgänglighet*; ”vilken typ av service tycker du att skall finnas tillgänglig nära hemmet”? Barnomsorg och grundskola fick klart flest ”röster”, följt av äldreomsorg och ungdomsverksamhet.

Närheten till hemmet betonades när det gällde barnomsorg, grundskola och äldreomsorg, och sådant som har med infrastruktur och teknik att göra ansåg man bäst lämpade sig för samarbete över kommungränserna. Man månar också alldeles särskilt om personalens kompetens inom grundskolan, äldreomsorgen och barnomsorgen. Däremot är kompetensnivån inom kultursektorn inte lika högt prioriterad av kommuninvånarna.

Jämförelse med den senaste fastländska invånarundersökningen

I den mån vi har haft tillgång till jämförbara data från den senaste fastländska brukarundersökningen har vi kunnat visa att kommuninvånarna på Åland mycket långt gör likartade bedömningar som man gör i två- och svenskspråkiga kommuner på fastlandet. Den lilla skillnad som vi tycker oss se är att servicetillfredsställelsen verkar vara något högre på Åland. Något som i sin tur till viss del eventuellt kan förklaras av de åländska kommunernas genomsnittligt mindre storlek. Flera undersökningar har visat att man allmänt sett är mer nöjd i mindre kommuner än i större.

2 Inledning

Denna undersökning baserar sig på en enkät som besvarats av drygt 1 000 personer. Syftet är att ta reda på hur brukarna av kommunala tjänster värderar sin hemkommuns insatser och vad de anser om utformningen av de framtida kommunala verksamheterna. I uppdraget ingår också att regionvis redogöra för vad kommuninvånarna i Mariehamn, på landsbygden och skärgården anser om kommunalt samarbete och kommunsammanslagningar.

Det underlag som vi presenterar bör fungera väl som underlag för framtida utredningar och beslut om den åländska regionala förvaltningsstrukturen. Föreliggande rapport bygger vidare på underlaget beträffande på den mest omfattande undersökning med fokus på kommunerna som gjorts på Åland.

Den allmänna bakgrunden till denna utredning är det förändringstryck som de flesta OECD-länder är utsatta för; allmän ekonomisk press, åldrande befolkning, och relativt sett färre i arbete i förhållande till de unga och äldre utanför arbetsmarknaden. En trend i tiden är också en ökad marknadsanpassning.

ÅSUB fick hösten 2009 i uppdrag av Ålands kommunförbund att utarbeta ett underlag för en fortsatt diskussion om kommunstrukturen på Åland. Bakgrunden var ett initiativ från Kommunförbundets förbundsstämma där underlag för fortsatt diskussion om kommunstrukturen på Åland efterlysts. I rapporten konstaterades att: ”De åländska kommunerna har i dagsläget relativt omfattande uppgifter med beaktande av deras storlek. Utvecklingen med en åldrande befolkning, ökande pensionsavgångar, framtida arbetskraftsbrist samt ökande specialisering och växande kompetenskrav inom den offentliga serviceproduktionen hör till välfärds kommunens utmaningar.”¹

De viktigaste kriterierna som diskuteras i den förberedande rapporten är kvalitet och kompetens, demokrati och delaktighet, produktivitet och effektivitet samt tillgänglighet. Rapporten utmynnade i ett antal rekommendationer. Bland annat konstaterades att man i analysen av sambandet mellan kostnader och kommunstorlek funnit att ju större kommun desto lägre kostnader per invånare för grundskolan, ”men även inom daghemsverksamheten och den kommunala förvaltningen verkar sambandet vara relativt tydligt.”² Men det konstaterades också ”att resultatet inom till exempel äldreomsorgen och biblioteksverksamheten skiljer sig, visar på att kommunstorleken inte behöver vara den

¹ ÅSUB Rapport 2009:13 *Vilka krav kan vi ställa på framtidens kommuner? Ett underlag för den fortsatta diskussionen om kommunsektorn på Åland.*

² *Ibid.* s. 10

avgörande faktorn för hur höga kostnaderna per enhet är. Hur verksamheterna organiseras, och naturligtvis även åldersstrukturen och omfattningen på aktiviteterna inom en verksamhet, har avgörande betydelse för kostnadsnivån.”³

Ännu en slutsats i rapporten var att man borde diskutera frågan ”om vad den offentliga sektorn själv ska producera för att garantera att krav som lika behandling av invånare, kvalitet, tillgänglighet, inflytande, sekretess, rättsskydd och liknande uppfylls och vilka tjänster kan tillgodoses via andra kanaler.”⁴ Vilken typ av tjänster kan den offentliga sektorn köpa in av privata aktörer och ideella organisationer? Vilken blir den offentligt finansierade välfärdens framtida roll?”

Den tidigare ÅSUB-rapporten konstaterade också att ”idag [vet] vi inte vad kommuninvånarna själva anser, alltså vad brukarna av de kommunala tjänsterna har för åsikter om vad som är viktigt. Hur stor betydelse har frågor som närdemokrati, identitet, servicekvalitet, likabehandling, integritet och tillgänglighet för invånarna?”⁵ Mycket av detta reds ut i föreliggande rapport. Vi får reda på vad brukarna av de kommunala tjänsterna själva anser om flera av dessa frågor.

Rapporten bidrar med kunskap om kommuninvånarnas inställning i centrala frågor, och enligt den tidigare rapportens rekommendationer kombineras dessa med en mer traditionell uppsättning frågor för att undersöka brukarnas syn på olika delar av de kommunala verksamheterna. Genom att förmedla invånarnas syn på kommunerna i dagsläget presenterar den en omfattande ny bakgrundskunskap inför de framtidsutmaningar kommunerna står inför.

2.1 Allmän bakgrund

Låt oss kortfattat beröra den allmänna bakgrunden till behovet av att bredda och fördjupa kunskapen om invånarnas syn på den nuvarande och framtida kommunala serviceproduktionen.

Ett samhälle och omgivning i förändring påverkar kommunerna. En kärv offentlig ekonomi kräver nya lösningar. Befolkningens åldersstruktur förändras; servicebehovet ökar framför allt på grund av det ökande antalet äldre. Globalisering och kulturell mångfald gör att värderingarna förändras.

³ ÅSUB Rapport 2009:13 *Vilka krav kan vi ställa på framtidens kommuner? Ett underlag för den fortsatta diskussionen om kommunsektorn på Åland*, s. 10

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*, s. 59

Vi lever dessutom i ett alltmer individorienterat samhälle. Det innebär att efterfrågan på samhällseliga tjänster differentieras. Frågan är om det innebär en förändrad syn hos brukarna på vem som skall producera våra välfärdstjänster, vilken grad av specialisering som krävs och på vilket skattetryck man kan acceptera för att bibehålla en acceptabel generell nivå på servicen.

Liksom på andra håll i Finland och det övriga Norden ser de åländska kommunernas förutsättningar för att producera välfärdstjänster på en acceptabel nivå olika ut. Det talas i sammanhanget ofta om en polarisering; att kommunernas kapacitet att tillhandahålla service differentieras. Även förutsättningarna att rekrytera personal med rätt kompetens varierar.

Vi har också på Åland liksom i det övriga Finland och Norden en fortgående befolkningskoncentration, olikheter i åldersstrukturen, och en arbetsplats- och servicekoncentration. Den allmänna trenden mot en koncentration av utvecklingskompetens och strategiskt beslutsfattande spelar också en viss roll på Åland.

Det faller utanför uppdraget för denna utredning att fördjupa sig i de senast nämnda frågorna, men vi skall ändå för att teckna en något fylligare bakgrundsbild titta närmare på en strategisk variabel i sammanhanget, nämligen det som brukar kallas den demografiska försörjningskvoten.

2.2 Den demografiska försörjningskvoten

För att illustrera hur försörjningsansvaret utvecklas för befolkningen i arbetsför ålder brukar man använda den så kallade demografiska försörjningskvoten. Den totala demografiska försörjningskvoten beräknas som summan av antal personer 0–19 år och antal personer 65 år och äldre delat med antal personer 20–64 år multiplicerat med 100.⁶

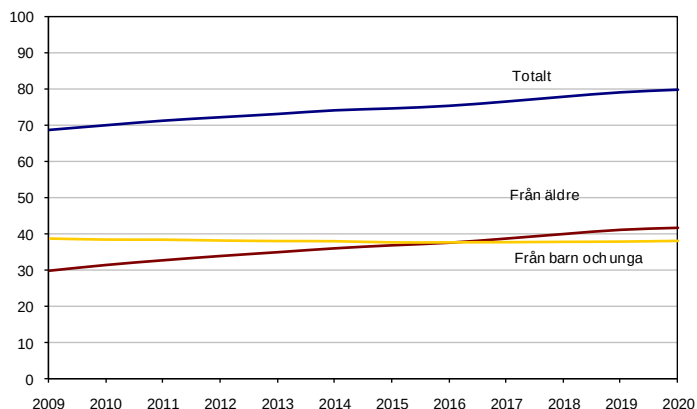
I det följande delas dessutom kvoten upp i bidraget från gruppen barn och unga (0-19 år) respektive från gruppen äldre (20-64 år) så att man kan få en uppfattning om hur förutsättningarna framöver blir för barndagvård och skola, respektive äldreomsorg. Den demografiska försörjningskvoten är således primärt ett mått för att beskriva de förutsättningar som befolkningens åldersstruktur ger.

Vi utgår här i första hand från ÅSUB:s senaste trendscenario som beskriver utvecklingen från 2009 till 2020. *Figur 1* visar den demografiska försörjningskvoten för Åland 2009-2020; totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och äldre) respektive barn och unga (0-19 år). Vi ser att den totala kvoten beräknas stiga från dagens knappt

⁶ Se t.ex SCB (http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____273432.aspx).

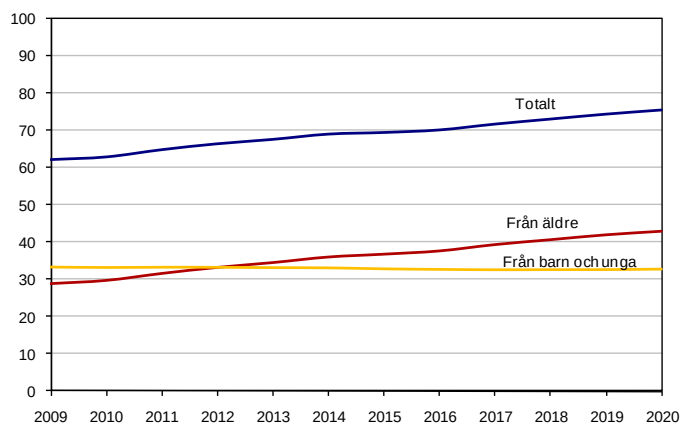
70 procent till 80 procent om ett decennium. Bidraget till denna ökning beräknas helt och hållet komma från den relativa tillväxten av befolkningsgruppen 65 år och äldre.

Figur 1. Den demografiska försörjningskvoten för Åland 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år)

Källa: Bearbetningar av data från ÅSUB:s databas (Detaljerade befolkningsuppgifter, trendscenariot, detaljerade befolkningsuppgifter efter kommun, ålder, kön, scenario och år)

Figur 2. Den demografiska försörjningskvoten för Mariehamn 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år)

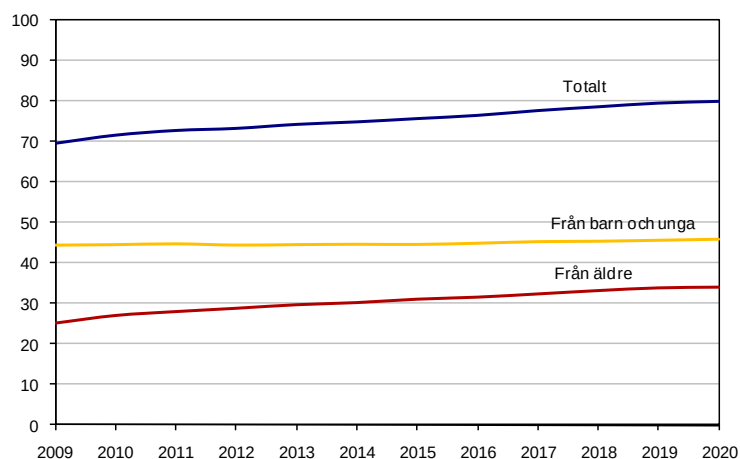

Källa: Bearbetningar av data från ÅSUB:s databas (Detaljerade befolkningsuppgifter, trendscenariot, detaljerade befolkningsuppgifter efter kommun, ålder, kön, scenario och år)

Figur 2 ovan visar den beräknade utvecklingen för Mariehamn. Som synes är trenden här densamma som för hela Åland, men den totala kvoten ligger på en lägre nivå än för hela landskapet.

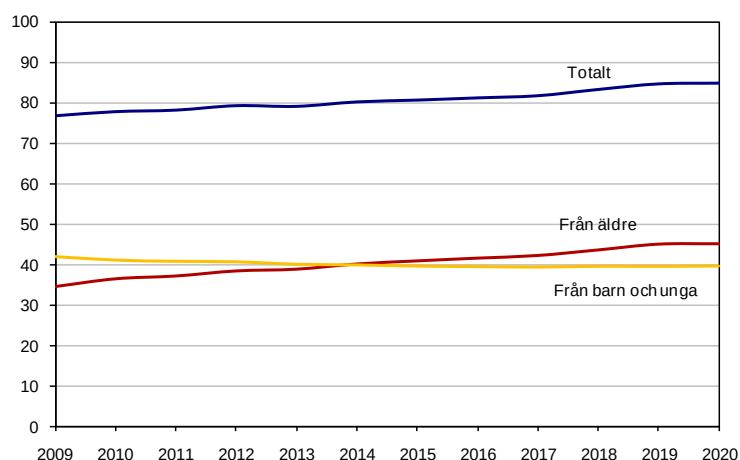
Södra Åland uppvisar en total försörjningskvot i nivå med hela Ålands (Figur 3). Bidraget från gruppen barn och unga är däremot betydligt större för denna region som inkluderar kommunerna Eckerö, Hammarland, Lemland, Lumparland, och Jomala. (Försörjningskvoterna per kommun finns i bilaga, s. 110).

Figur 3. Den demografiska försörjningskvoten för Södra Åland 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år)

Källa: Bearbetningar av data från ÅSUB:s databas (Detaljerade befolkningsuppgifter, trendscenariot, detaljerade befolkningsuppgifter efter kommun, ålder, kön, scenario och år)

Figur 4. Den demografiska försörjningskvoten för Norra Åland 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år)

Källa: Bearbetningar av data från ÅSUB:s databas (Detaljerade befolkningsuppgifter, trendscenariot, detaljerade befolkningsuppgifter efter kommun, ålder, kön, scenario och år)

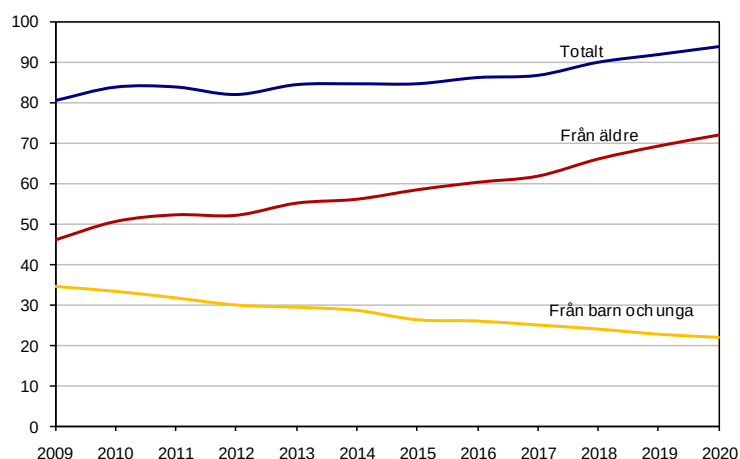
Norra Åland (Geta, Finström, Saltvik, Sund) har en något annorlunda demografisk balans än Södra Åland vilket också avspeglar sig *Figur 4*. Här beräknas bidraget från gruppen äldre (över 65) bli större än bidraget från barn och unga, med allt vad det innebär av ökad press på äldreomsorgen.

Den demografiska utvecklingen i skärgårdens kommuner sammantagna är problematisk. Kurvorna i *Figur 5* visar att trenden i den totala kvoten om ett decennium är på väg mot

100 procent, det vill säga summan av befolkningsgrupperna unga (0-19 år) och 65 år och äldre närmar sig gruppen 20-64 åringar i storlek. Mest problematiskt är att bidraget från gruppen 65 år och äldre ser ut att öka från drygt 50 procent idag till drygt 70 procent om ett decennium, medan bidraget från barn och unga ser ut att sjunka ner mot 20 procent.

I bilagan på sidorna 110 och 111 finns mer detaljerade (kommunvisa) diagram som visar att skärgården *de facto* är en splittrad grupp när det gäller den demografiska utvecklingen. Vårdö, Brändö och Kökar uppvisar stigande försörjningskvoter med bidrag i första hand från gruppen äldre, medan Kumlinge och Sottunga uppvisar fallande trender, mycket beroende på en nergång i andelen barn och unga.

Figur 5. Den demografiska försörjningskvoten för skärgården 2009-2020. Totalt, och andelar härrörande från äldre (65 år och över) respektive barn och unga (0-19 år)

Källa: Bearbetningar av data från ÅSUB:s databas (*Detaljerade befolkningsuppgifter, trendscenariot, detaljerade befolkningsuppgifter efter kommun, ålder, kön, scenario och år*)

2.3 Kommunreformer i Norden

I Danmark, Sverige och Finland är kommunreformdiskussionerna i första hand styrda av de förändrade ekonomiska förutsättningarna, mindre så i Norge.⁷ I Danmark genomfördes en omfattande kommunreform från slutet av 1980-talet och framåt.⁸ Kommunreformerandet i Danmark som fortsatt på 2000-talet har nu drivits så långt att den inneburit bildandet av en ny offentlig sektor i landet.⁹ Reformen har bland annat

⁷ Finlands kommunförbund (2010) *FIKT, Finlands kommuntidning* 6/2010

⁸ Mouritzen, P., E. (1999) *De små kommuner. De er ikk' så ringe endda?* AKF Forlaget November 1999

⁹ Weber, Michel på Finlands Kommunförbunds konferens *Kommun- och servicestrukturreformer i Norden – vad kan vi lära oss?* (29 september 2010).

inneburit att mer än 300 000 personer fick ny arbetsgivare.¹⁰ Resultatet av kommunreformen i Danmark år 2007 blev en indelning av landet i fem regioner och 98 kommuner med en målsättning om minimum 20 000 invånare.

När det gäller utvecklingen av kommunstrukturen i *Sverige* har man framhävt några punkter.¹¹ I en nära framtid krävs det fler i arbete och det kan behövas begränsade skattehöjningar. Man kan tvingas hitta alternativa finansieringssätt för kommunerna. Dessutom krävs effektivisering och höjd produktivitet. Risker finns att man på kommunnivå kommer att se sig tvungen att minska sitt välfärdsåtagande. Kommunal samverkan och kommunsammanslagningar kommer att tvingas fram av utvecklingen.

I *Norge* finns av tradition ett motstånd mot kommunsammanslagningar. Man har istället betonat värdet av ”finmaskighet”.¹² Följaktligen har den norska typkommunen färre invånare än den finländska (en medianstorlek på 4 500 att jämföra med Finlands 5 760). Kravet på kommunernas serviceproduktion har i Norge istället inneburit fokus på samarbete och samordningsreformer.¹³

Finland är just nu inne i en omfattande kommunal omstruktureringsprocess. Antalet kommuner i landet har minskat stadigt under 2000-talet, från 452 år 2001 till planerade 339 år 2013.¹⁴ Därmed har kommunerna blivit genomsnittligt allt större, en utveckling som skedde i synnerhet åren 2007-2009. Kommunindelningenslagen 2007 har redan minskat antalet små kommuner i Finland.

Enligt det finländska finansministeriet hittar man följande drivkrafter mot, eller syfte med sammanslagning och/eller kommunsamverkan¹⁵: 1) kommunernas ekonomiska situation 2) behovet att förbättra kommunens livskraft 3) behovet att trygga den sociala servicen 4) nödvändigheten att bli mer attraktiv för investerare 5) att stärka de ekonomiska utvecklingsmöjligheterna 6) att locka inflyttare 7) att förbättra produktiviteten 8) att dämpa utgiftsökningen.

Behovet av fortsatta kommunstrukturreformer formuleras i Finlands kommunförbunds ”Ny kommun 2017”.¹⁶

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Björn Sundström från Sveriges kommuner och landsting på Finlands Kommunförbunds konferens *Kommun- och servicestrukturreformer i Norden – vad kan vi lära oss?* (29 september 2010 i Helsingfors).

¹² Siv Sandberg på Finlands Kommunförbunds konferens *Kommun- och servicestrukturreformer i Norden – vad kan vi lära oss?* (29 september 2010).

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Finansministeriet (2009) *Statsrådets redogörelse för kommun- och servicestrukturreformen. November 2009*

¹⁵ *Ibid.* s. 19, 23.

¹⁶ Programmet ’Ny kommun 2017 struktur- och verksamhetsmodeller’ ”skall ta fram nödvändiga uppgifter för

Mot denna nordiska bakgrundsteckning ser vi att också på Åland pågår en koncentration till tätorterna, och en avfolkning av stora delar av skärgården. Isynnerhet de små kommunerna står inför stora utmaningar. Ett omfattande politiskt-organisatoriskt problemkomplex växer därmed fram. Hur skall man bäst sträva mot serviceutveckling och effektivisering? Var går gränsen för det offentliga välfärdsuppdraget? Är privatisering av kommunala tjänster en nödvändig väg, eller undergräver det den generella välfärden? Blir det nödvändigt med framtida skattehöjningar för att trygga det offentliga välfärdsuppdraget? Är sammanslagning av kommuner den enda vägen eller bör man istället koncentrera sig på samverkan?

Teoretiskt sett kan de åländska kommunerna lagstiftningsvägen föras in i särskilda samverkansformer. Man kan hävda att kommungränsernas dragning inte är det viktigaste, utan det viktigaste är de praktiska organisationsformerna ("samverkanskommuner").

Oberoende av ideologisk och annan utgångspunkt är frågan hur kommunerna på Åland skall klara det framtida välfärdsuppdraget en av de stora utmaningarna de närmaste åren. Denna rapport bidrar med ett underlag till denna diskussion genom att presentera vad brukarna själva anser om kvaliteten och utformningen av de nuvarande och framtida kommunala tjänsterna.

revideringen av kommunallagen, så att behov av nya kommunmodeller beaktas. Det skall "sätta sig in i förhållandet mellan kommunerna och staten ur intressebevakningssynvinkel och dessutom skall det stärka självstyrelsen i kommunerna, och lyfta fram invånarnas ansvar för sitt eget liv och sitt samhälle". Utöver detta skall programmet stärka ett reformarbete som "redan under strukturreformens genomförande utgår från visioner och en förändringsledning som utgår från kommunerna".

3 Kategoriseringar, underlag och metod

Denna rapport bygger på en renodlat empirisk undersökning där vi som underlag i huvudsak använder svaren från den enkät som vi i september 2010 skickade till ett slumpmässigt urval personer i åldern 18-25 år. Syftet är att undersöka de åländska kommuninvånarnas syn på den befintliga och framtida kommunala servicen. I de fall vi funnit statistiskt säkerställda skillnader mellan kön, åldersgrupper och regioner redovisar vi dem. Regionerna i denna studie är genomgående Mariehamn, landsbygden och skärgården. Däremot kan vi inte redovisa resultat per kommun annat än för Mariehamn eftersom enkätsvaren från de flesta av kommunerna är för få för att utgöra ett statistiskt hållbart underlag.

3.1 Svarsfrekvens och bortfall

Enkäten besvarades av 1 056 personer i åldern 18-85 år. Svarsfrekvensen blev totalt 52,8 procent. Antalet svar som inkom för sent uppgick till 8. Svarsprocenten bland kvinnorna var 57,5 procent och hos männen 48,1 procent. Antalet svarande efter kön och ålder framgår av *Tabell 1*. Också svarsfrekvensen bland de olika åldersgrupperna varierade. Underrepresentation återfanns hos kvinnor i åldersgrupperna 18-24 och 25-34 år. Männen var underrepresenterade, förutom i de nämnda åldersgrupperna, även i grupperna 35-44 och 45-54 år. Eftersom variationerna i svarsfrekvens mellan regionerna var knappt märkbara avstod vi från att vikta utgående från den bakgrundsvariabeln.

Tabell 1. De svarande efter kön och åldersgrupp

	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt	576	480	1056
18-24 år	29	25	54
25-34 år	77	34	111
35-44 år	96	86	182
45-54 år	109	86	195
55-64 år	113	115	228
65-74 år	101	92	193
75-85 år	51	42	93

Följaktligen är resultaten i denna rapport genomgående viktade på sedvanligt sätt för kön och åldersgrupp. *Tabell 2* visar hur vikterna fördelar sig mellan de olika kategorierna av svarande. Vikter över 1 innebär att svaren från den aktuella kategorin tilldelats en kompenserande vikt, och omvänt innebär vikter under 1 att vi reducerat vikten av den aktuella kategorins svar för överrepresentation.

Tabell 2. Viktning efter kön och åldersgrupp

	Kvinnor	Män
18-24 år	1,71	2,11
25-34 år	1,02	1,96
35-44 år	0,95	1,12
45-54 år	0,89	1,11
55-64 år	0,81	0,95
65-74 år	0,74	0,74
75-85 år	0,90	0,92

Det partiella bortfallet (icke-svar på vissa frågor) skulle teoretiskt kunna leda till att en viss observationsvariabel inte blir tillräckligt väl underbyggd. Den situationen har dock inte uppstått i denna utredning.

Skärgårdsborna har av en anledning som vi inte kunnat klarlägga genomgående ett något större partiellt bortfall än övriga, vilket inneburit en viss underrepresentation när skattningar gjorts. Men eftersom vi redovisat svaren per region har ändå skärgårdens svar framställts tydligt i våra redogörelser.

3.2 Kategoriseringar

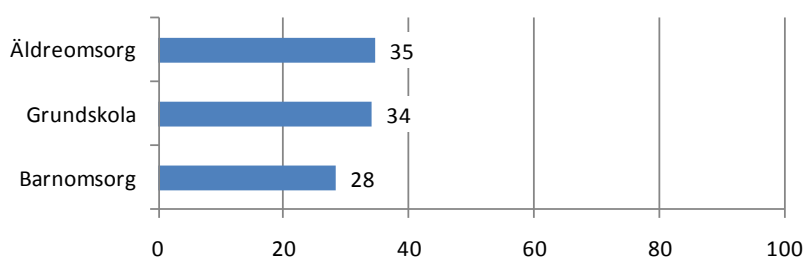
Vi har i denna studie använt enkla grundläggande kategoriseringar av de svarande efter bakgrundsvariabler. För det första är alla svar testade för statistiskt signifikanta skillnader mellan könen. För det andra använde vi den grundläggande geografiska indelningen stad, landsbygd och skärgård och testade skillnaderna mellan svaren från dessa regioner. Det betyder att vi i de fall vi funnit statistiskt säkerställda skillnader genomgående redogör för resultat per region. Orsaken till att vi inte kunnat redovisa svaren per kommun är att några av kommunerna är så små, att antalet observationer blir för få. Det har heller inte ingått i vårt uppdrag att redogöra för resultaten per kommun.

Vi använder två olika indelningar i årsgrupper i analysen. När vi i det följande kontrollerar för statistiskt signifikanta skillnader mellan åldersgrupper har vi i första hand använt en indelning bestående av följande sju grupper: 18-24 år, 25-34 år, 35-44 år, 45-54 år, 55-64 år, 65-74 år, 75-85 år. I andra hand har vi använt den grövre indelningen 18-34 år 35-54 år, 55-74 år och 75-85 år.

3.3 Erfarenhet av äldreomsorg, grundskola och barnomsorg

I vår enkät frågade vi om de svarande hade egen erfarenhet av äldreomsorgen de senaste två åren, genom nära anhörig eller bekant, alternativt genom att de arbetade inom äldreomsorgen. Mer än var tredje (35 procent) svarade jakande på frågan (*Figur 6*).

Figur 6. De svarandes erfarenhet av äldreomsorg, grundskola och barnomsorg (procent)

Vi bad också de tillfrågade att ange om de hade egen erfarenhet av grundskolan de senaste två åren, antingen genom att man hade eget/egna barn, barnbarn eller annan nära anhörig i grundskolan, eller att man själv arbetade inom grundskolan. Också här var andelen något mer än var tredje (34 procent). Dessutom ville vi veta om respondenterna hade erfarenhet av barnomsorg (daghem, familjedagvård, fritidshemsverksamhet) de senaste två åren, eller om de själva arbetade inom barnomsorgen. Här blev svaret att 28 procent hade den erfarenheten (*Figur 6*).

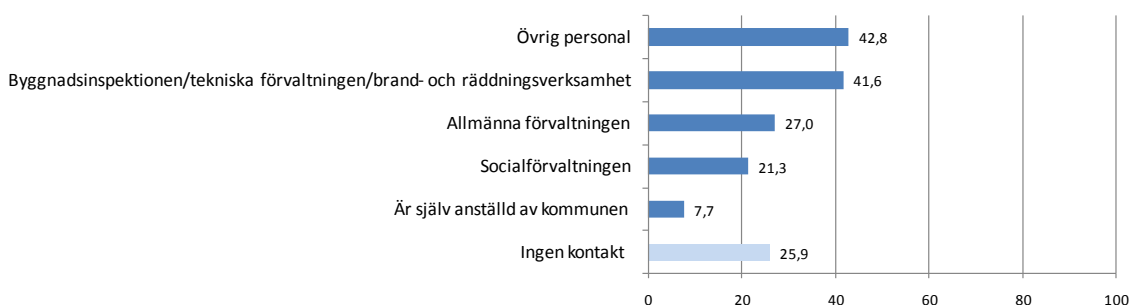
3.4 Erfarenhet av kontakter med övrig personal i kommunen och med förtroendevalda

I vår enkät (bilaga s. 120) ställde vi frågan: ”har du haft kontakt med övrig personal i din kommun angående kommunala angelägenheter de senaste två åren?” *Figur 7* visar en sammanställning av svaren. Andelen som uppgav att de haft kontakt med den allmänna förvaltningen var 27,0 procent, med byggnadsinspektionen/tekniska förvaltningen/brand- och räddningsverksamheten 42,8 procent.

Särskilt värt att notera är att 7,7 procent uppgav att de var anställda av kommunen. Dessutom kan vi notera att av de svarande angav 29,4 procent att de haft kontakt med sin kommuns förtroendevalda. De regionala variationerna var stora. I Mariehamn hade var femte svarande haft kontakt med en förtroendevald inom kommunen, på landsbygden var tredje, och i skärgården mer än fyra av tio.

Andelen som angav att de själva var förtroendevalda uppgick till 5,4 procent.

Figur 7. Andelen av de svarande som har haft kontakt med 'övrig personal' i sin kommun angående kommunala angelägenheter under de senaste två åren (procent)

3.5 Material och metod

Metoden i denna rapport är enkel. Underlaget bygger på svaren från vår enkät som besvarades av 1 056 personer. Svarsmaterialet rymmer grunduppgifter som kön, födelseår, boenderegion, och uppgifter om huruvida det finns barn under 18 år i hushållet, och i så fall hur många dessa är. Utöver dessa bakgrundsvariabler tillkommer uppgifter från enkäten om huruvida den svarande haft erfarenhet av barnomsorg, grundskola och äldreomsorg under de senaste två åren (se frågorna 12-14 s. 120 i enkäten).

Som vi tidigare förklarat har 'hemkommun' i de allra flesta fall inte kunnat användas som bakgrundsvariabel eftersom *flera av de åländska kommunerna helt enkelt är så små till befolkningsmängd att det varit omöjligt att med de resurser som stått till buds för denna undersökning få tillräckligt många svar för att göra statistiskt hållbara beräkningar för enskilda kommuner*, Mariehamn undantaget.

I de flesta fall är det helt enkelt procentuella andelar och medelvärden vi laborerar med, någon gång kompletterat med vanlig korrelationsanalys. I de fall vi funnit statistiskt signifikanta skillnader mellan kön, åldersgrupper eller boenderegion redogör vi i de flesta fall för resultatet av våra korstabuleringar.

En del av enkätens frågor är utformade som påståenden om nuvarande kvalitet och framtida utformning av den kommunala servicen. Respondenterna har haft att ta ställning till dessa påståenden genom att på en femgradig skala ange om de är av "helt annan åsikt" (= 1) eller "helt av samma åsikt" (= 5), eller bedöma om verksamheten varit "mycket dåligt skött" (=1) eller "mycket bra skött" (=5), eller något på skalan däremellan. Just den femgradiga skalan är genomgående och återkommer där vi begär att de svarande skall göra helhetsbedömningar av kommunens verksamhet och ta ställning till påståenden om innehållet i och organiseringen av den framtida kommunala verksamheten. (Se närmare sidorna 112-120 för utformningen av enkäten).

Vi bör i sammanhanget tänka på att graden av tillfredsställelse med servicenivå, serviceutbud, inflytande i kommunerna, och så vidare, delvis är relaterade till kommunstorlek. Att invånarna i mindre kommuner ofta är mer tillfredsställda med servicen beror förutom på servicen som sådan även på att man i många mindre kommuner ofta har vant sig vid att ha ett lägre krav på serviceutbudet och -nivån.¹⁷

¹⁷ Finlands kommunförbund (2010) Pressmeddelande: 'Kommunundersökning med över 13 000 tillfrågade: Den kommunala servicen är uppskattad' (<http://www.kommunerna.net>)

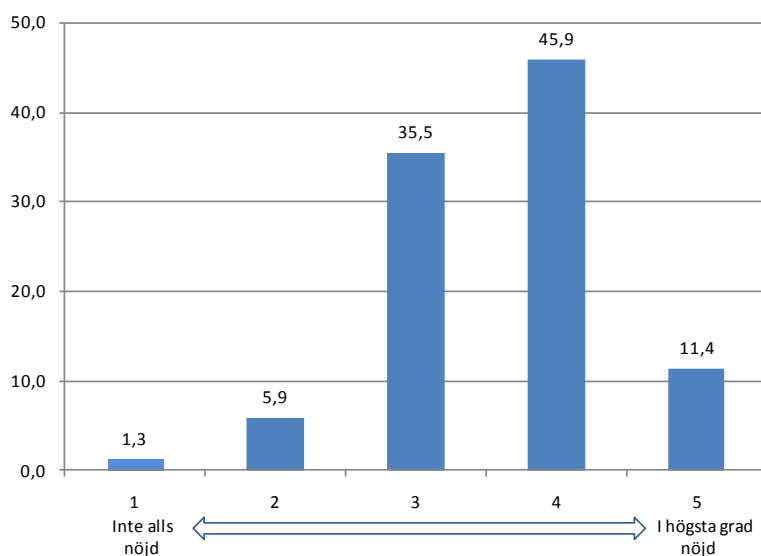
4 Helhetsbedömning av kommunens verksamhet

4.1 Invånarnas helhetsbedömning av hemkommunens verksamhet

För att få en uppfattning om hur kommuninvånarna bedömer kvaliteten i sin kommuns verksamhet som helhet ställde vi två övergripande frågor:

- 1) Hur nöjd är du med hur din kommun sköter sina olika verksamheter? Vi bad de svarande avge sitt omdöme på en skala från 1 ("inte alls nöjd") till 5 ("i högsta grad nöjd").
- 2) För det andra frågade vi: "Kan du rekommendera dina vänner och bekanta att flytta till din kommun?"

Figur 8. Kommuninvånarnas helhetsbedömning av skötseln av verksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

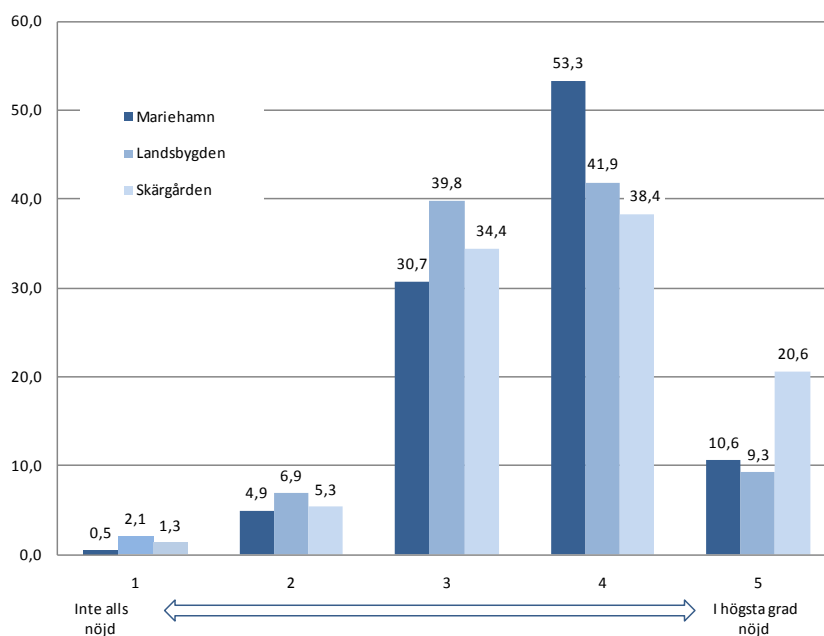

Som framgår av *Figur 8* ovan fick vi i svaren en övervikt åt den högra, positiva, sidan. Andelen som var "i högsta grad nöjda" var visserligen inte fler än 11,4 procent, men hela 45,9 procent ger betyget fyra på den femgradiga skalan. Adderar vi staplarna med fyror och femmor får vi ett samlat positivt omdöme på 57,3 procent, att jämföra med summan av ettorna och tvåorna som ger ett samlat negativt omdöme motsvarande 7,2 procent.

Vi kan även notera att mer än var tredje respondent svarar med en trea som vi tolkar som en ”varken-eller-bedömning”. Andelen som var ”inte alls nöjd” var mycket liten (1,3 procent). Detta ger ett sammantaget medelbetyg på 3,60 (*Figur 10*) vilket ju är ett klart godkännande, även om det inte är något översvallande positivt betyg.

Andelen respondenter som inte besvarade denna fråga var 3,9 procent. Skillnaderna mellan könen var inte statistiskt signifikanta. Detsamma gällde för skillnaderna mellan åldersgrupperna.

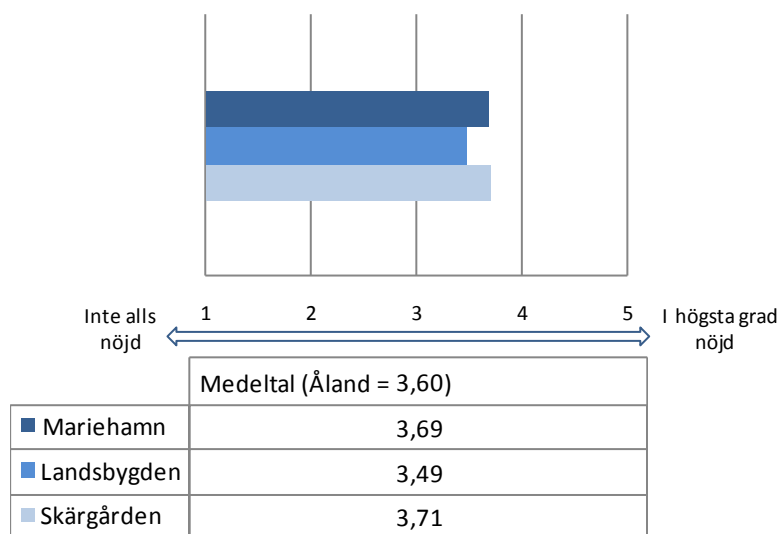
Figur 9. Helhetsbedömning av skötseln av verksamheten i hemkommunen, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

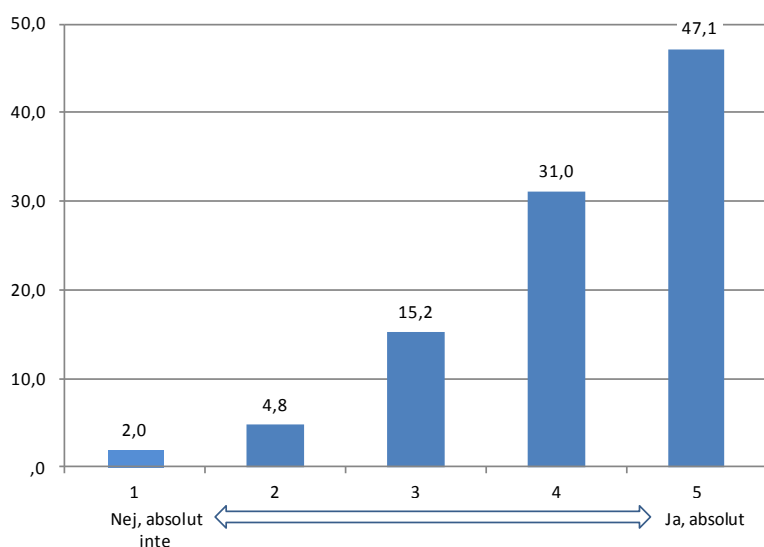
Skillnaden mellan regionerna, däremot, var statistiskt klarlagd, och det är ett mönster som fortsättningsvis ofta kommer att upprepa sig i denna rapport. Mariehamn (3,69) ligger strax över medeltalet för Åland (3,60) när det gäller betyget för skötseln av verksamheten i hemkommunen (*Figur 10*). Skärgården sammantaget ligger också strax över genomsnittet (3,71) medan omdömet från invånarna på landsbygden (3,49) ligger under medeltalet.¹⁸

¹⁸ Det visade sig i vår undersökning att de förtroendevalda och kommunanställda bland de svarande hade en något annorlunda - mer positiv - svarsprofil än övriga. Starkast genomslag hade de förtroendevaldas positiva omdöme när det gäller kommunal verksamhet i skärgården. Samma kontroll med att utesluta kommunanställda gav endast marginellt försämrade betyg åt den kommunala verksamheten. De förtroendevalda har alltså en något mer positiv uppfattning av kommunens verksamhet än de kommunanställda.

Figur 10. Helhetsbedömning av hur hemkommunen sköter sina olika verksamheter, efter region (medeltal, skala 1-5)

Figur 11. Andel som kan tänka sig rekommendera vänner och bekanta att flytta till den tillfrågades hemkommun (skala 1-5, procent av de svarande)

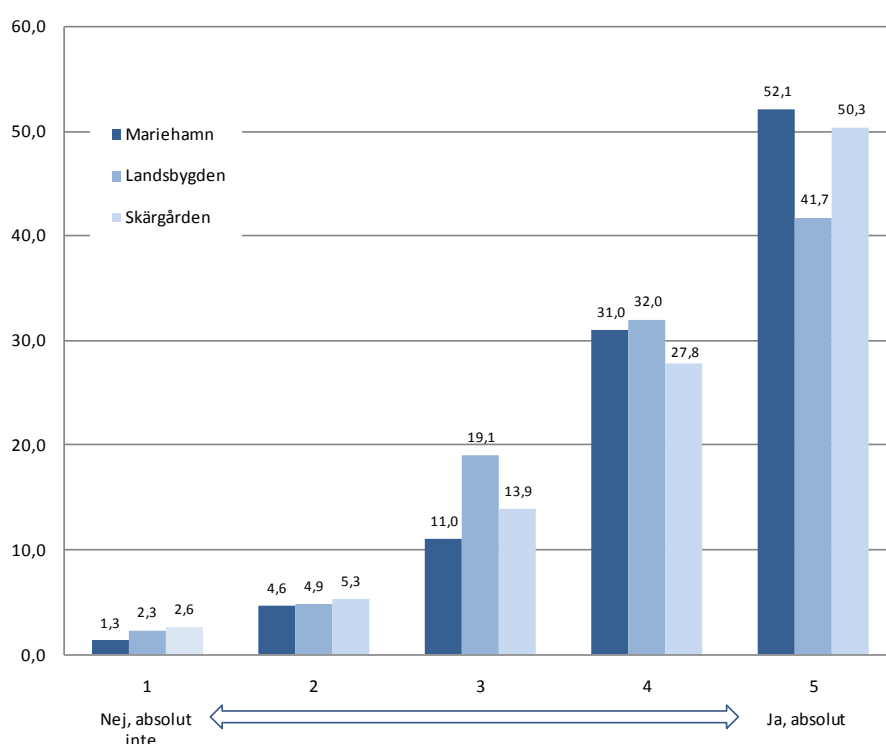
4.2 Kan du rekommendera dina vänner och bekanta att flytta till din kommun?

Frågan ”kan du rekommendera dina vänner och bekanta att flytta till din kommun?” faller litet utanför övriga frågor i vår enkät, i och med att svaren på den kan tänkas rymma mer än endast rekommendationer för den kommunala servicen i de svarandes hemkommuner. Det visar sig också att här får vi det mest positiva utslaget (*Figur 11*). Nära hälften svarar ”ja absolut” på frågan och kring 80 procent ligger på den

instämmande sidan (4 eller 5 som betyg).

Som visas i *Figur 12* och *Tabell 3* är Mariehamnarna starkast i sin rekommendation för sin hemkommun, tätt följda av skärgårdsborna. Mer än hälften av de boende i dessa två regioner svarar ”ja absolut” och rekommenderar vänner och bekanta att flytta till respektive hemkommun.

Figur 12. Andel som kan tänka sig rekommendera vänner och bekanta att flytta till den tillfrågades hemkommun, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

Tabell 3. Invånarnas helhetsbedömning av hemkommunen på en skala 1-5, medeltal

	Kommunens skötsel (skala 1-5)	"Rekommendera att flytta hit" (skala 1-5)
Åland	3,6	4,1
Mariehamn	3,7	4,3
Landsbygden	3,5	4,0
Skärgården	3,7	4,2

Vi fann inga statistiskt fastställda skillnader mellan vare sig kön eller mellan åldersgrupper när det gäller i vilken grad man rekommenderar vänner och bekanta att flytta till sin hemkommun. Sammanfattningsvis har vi sett att kommuninvånarna genomgående ger skötseln av de kommunala verksamheterna ett gott sammanfattande betyg.

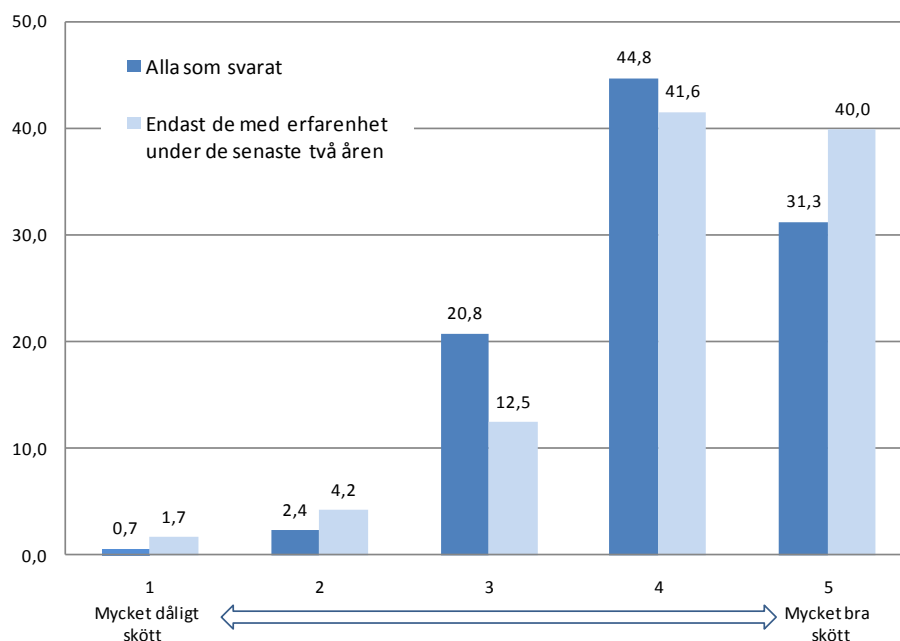
5 Bedömningen av kommunens tjänster i dagsläget

I den första uppsättningen frågor i vår enkät bad vi respondenterna bedöma sin kommuns tjänster på en skala från 1-5, där 1 representerade ”mycket dåligt skött” och 5 ”mycket bra skött”. De svarande gavs också möjligheten att kryssa för alternativet ”ingen åsikt/erbjuds inte av min kommun”. Genomgående redovisas nedan den procentuella fördelningen av de olika alternativen mellan dem som avgivit svar och haft en åsikt i frågan. Vi redovisar också i det sammanhanget det partiella bortfallet, det vill säga andelen som inte svarat på just den aktuella frågan.

5.1 Barnomsorgen

Den första frågan i detta avsnitt handlar om vad respondenten anser om barnomsorgen för barn under skolåldern i hemkommunen. Vi fann att ålänningarna överlag är mycket nöjda med hur denna verksamhet sköts.¹⁹

Figur 13. Bedömning av barnomsorgen (barn under skolåldern) i hemkommunen. Alla som besvarat frågan, respektive de som haft erfarenhet av dessa tjänster under de senaste två åren (skala 1-5, procent av de svarande)

¹⁹ De som avstod från att avge ett omdöme i just denna fråga utgjorde 5,7 procent av dem som lämnat in enkäten, och de som inte hade en åsikt eller ansåg sig inte beröras av frågan uppgick till 17 procent.

Som framgår av *Figur 13* är huvudresultatet av enkätsvaren för hela Åland att barnomsorgen sammantaget värderas starkt övervägande åt det positiva hållet. Nära en tredjedel av de svarande (31,3 procent) ger omdömet ”mycket bra skött”. Omdömet från dem som själva haft erfarenhet av barnomsorg under de senaste två åren är dessutom synnerligen positivt. Av denna grupp ansåg hela 40,0 procent att barnomsorgen i hemkommunen är ”mycket väl skött” (den ljusa pelaren längst till höger i *Figur 13*).

Vi fann inga statistiskt signifikanta skillnader mellan könen för dem som hade erfarenhet av barnomsorg de senaste två åren. Inte heller fann vi några statistiskt hållbara skillnader mellan åldersgrupperna - däremot mellan regionerna.

Som mått på det sammantagna omdömet valde vi att använda medeltalet av svaren som angavs på en skala 1-5, där 1 representerar ”mycket dåligt skött” och 5 ”mycket bra skött”. Siffrorna i den översta raden i *Tabell 4*, (s. 56) visar att uppskattningen av barnomsorgen är mycket hög. Graden av tillfredsställelse är i medeltal 4,04 för hela Åland, strax över genomsnittet i Mariehamn (4,06), något under på landsbygden (3,97) och över genomsnittet i skärgården (4,17).²⁰

Undersökningar av servicetillfredsställelsen i kommunerna på det finländska fastlandet har visat att barnomsorgen genomgående värdesätts mycket högt.²¹ Att barnomsorgen är den kommunala tjänst som placerar sig högst i rangordning av alla de befintliga serviceformerna i vår undersökning bekräftar detta mönster (se *Tabell 4*, s. 56).

Man har också i den fastländska så kallade ARTTU-undersökningen funnit att graden av tillfredsställelse med barnomsorgen är omvänt korrelerad med kommunens storlek.²² En jämförelse av de åländska invånarnas bedömning av barnomsorgen med bedömningarna i den nämnda fastländska visar att man är ännu nöjdare på Åland än man genomsnittligt är i två- och svenskspråkiga fastländska kommuner. De fastländska kommunerna fick i en nyligen genomförd undersökning vitsordet 3,88 i kommuner med färre än 5 000 invånare och 3,73 i kommuner med 5 000-20 000 invånare.²³

²⁰ När vi uteslöt dem som själva var förtroendevalda från svarsmaterialet fann vi att betyget överlag sjönk något, från ett medeltal för Åland på 4,04 till 4,02. Betyget för skärgården sjönk från 4,17 till 4,12.

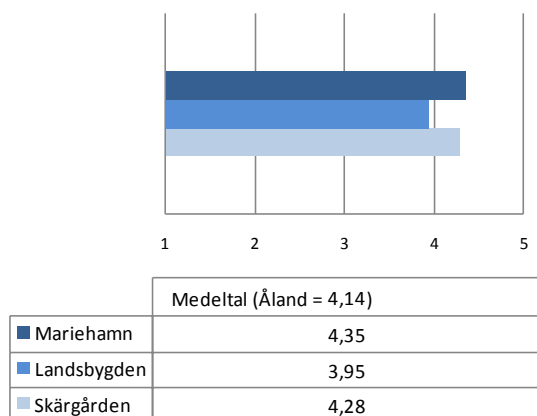
²¹ Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*, s.85.

²² Paras-ARTTU kommunundersökningen, Finlands kommunförbund, refererad i Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*, s. 86.

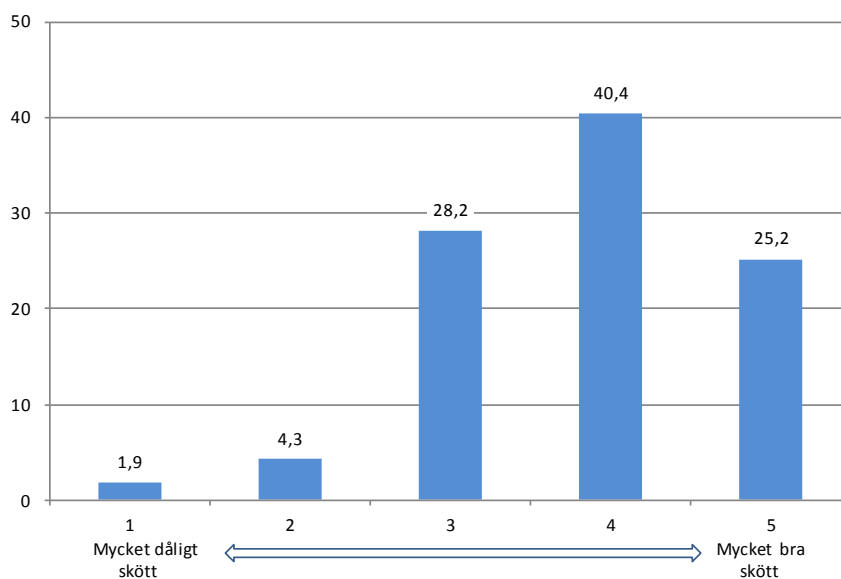
²³ Berg, et al. (2010), s. 86.

Figur 14 redovisar betygsmedeltalen hos *dem med erfarenhet av barnomsorg* under de senaste två åren. Invånarna i landskapet med sådan erfarenhet sammantagna ger barnomsorgen högt betyg; 4,14. Bästa omdömet får barnomsorgen i Mariehamn (medeltal = 4,35), nästhögsta den i skärgården (4,28) och lägsta den i på landsbygden (3,95).

Figur 14. Bedömning av barnomsorgstjänsterna i hemkommunen, efter region. Svarande som haft egen erfarenhet av barnomsorg under de senaste två åren (medeltal, skala 1-5)

Figur 15. Bedömning av fritidshemsverksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

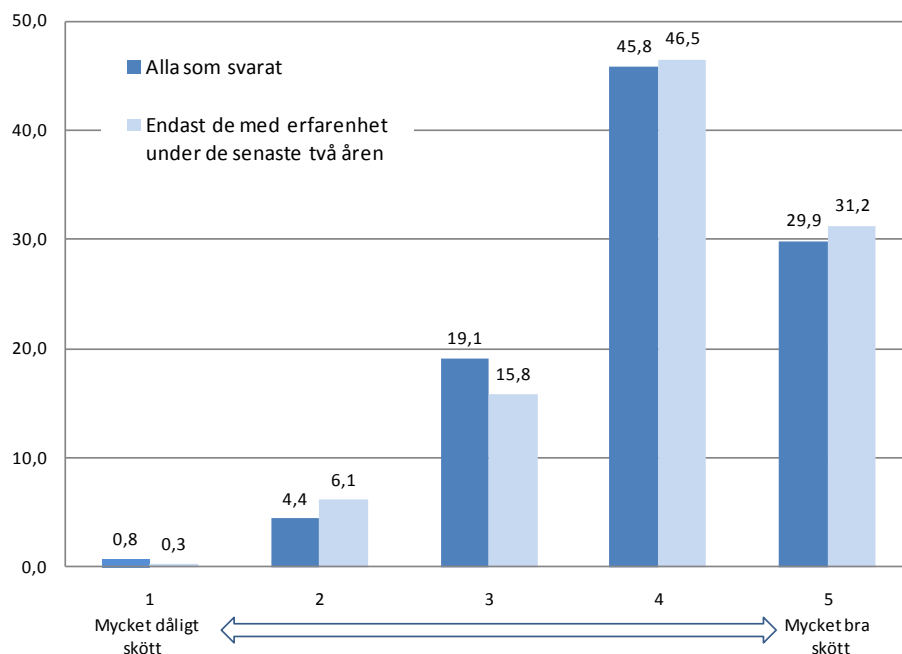
Figur 15 visar den procentuella fördelningen mellan omdömena om fritidshemsverksamheten i kommunerna. Huvudresultatet för hela Åland är övervägande positivt, men något mindre positivt än vad gäller barnomsorgen för barn under skolåldern.²⁴ Två tredjedelar av de svarande angav en hög servicetillfredsställelse med 4 eller 5 i vitsord.

Som kan utläsas i Tabell 4, (s. 56) får fritidshemsverksamheten på Åland i medeltal betyget 3,83 på den femgradiga skalan. Högst betyg får verksamheten i skärgården (4,02) och lägst (3,75) på landsbygden.

5.2 Skolorna och skolskjutsarna

Vi ställde också motsvarande fråga om skötseln av *grundskolan*.²⁵ Mer än tre fjärdedelar av de svarande gav betyget 4 (45,8 procent) eller 5 (29,9 procent) (se Figur 16). Under 1 procent av de svarande, angav ”mycket dåligt skött” som alternativ.

Figur 16. Bedömning av grundskolan. Alla som besvarat frågan, respektive de som haft egen erfarenhet av skolan under de senaste två åren (skala 1-5, procent av de svarande)

²⁴ De som avstod från att bedöma just denna fråga utgjorde 9,3 procent av dem som lämnat in enkäten. Andelen som inte hade en åsikt eller ansåg sig inte beröras av frågan om fritidshemsverksamheten var ovanligt stor och uppgick till 24,3 procent.

²⁵ Drygt 6 procent av enkätens respondenter avstod från att svara på just denna fråga, 17,7 procent angav ”ingen åsikt/erbjuds ej av min kommun”.

Medeltalet av bedömningarna visar att grundskolan överlag uppskattas av kommuninvånarna. Genomsnittet på den femgradiga skalan blev 4,00 för hela Åland, 3,94 för Mariehamn, 3,98 för landsbygden och 4,18 för skärgården (*Tabell 4*, s. 56). Vi kan konstatera att brukarna av kommunala tjänster på Åland ger något högre vitsord åt skötseln av grundskolan än man genomsnittligt gör i två- och svenskspråkiga fastländska kommuner. Bedömningarna där är i medeltal 3,93 för grundskolans årskurser 1-6 och 3,76 för årskurserna 7-9 i kommuner med mer än 70 procent svenskspråkiga.²⁶

Figur 16 visar att det sammantagna huvudresultatet för hela Åland vad gäller skötseln av grundskolan klart väger över åt det positiva hållet. Inte långt från var tredje (29,9 procent) ger omdömet ”mycket bra skött”. De ljusare staplarna i figuren visar att omdömet från dem som själva haft erfarenhet av grundskolan under de senaste två åren är ännu positivare än när man även inkluderar dem som inte haft den erfarenheten (de mörkare staplarna).

Vi kan påvisa ett klart samband mellan kön och omdömet om grundskolan. Kvinnorna gav i medeltal grundskolan betyget 4,13, medan männens bedömning var betydligt mera återhållsam; 3,86 i genomsnitt.

Likaså fanns det signifikanta skillnader mellan åldersgrupper. De yngsta åldersgrupperna, 18-24 år och 25-34 år, de som själva senast varit elever i grundskolan, gav lägst betyg åt skötseln av skolan. Gruppen 45-54-åringar gav ett omdöme som motsvarade medelbetyget för alla åldersgrupper, medan de äldre åldersgrupperna gav betyg över medelvärde. Korrelationen mellan ålder och betyg var också i detta fall statistiskt säkerställd.²⁷

Även *skolskjutsarna* får genomgående högt betyg (*Figur 17*).²⁸ Nära tre fjärdedelar av de svarande gav betyget 4 eller 5. Vi fann inga signifikanta skillnader mellan könen, men däremot mellan regionerna och mellan åldersgrupperna. Medeltalet för värderingen av skolskjutsarna var 4,01 vilket var det tredje bästa betyget för de olika tjänster och funktioner vi frågade om (se *Tabell 4* för en sammanfattning).

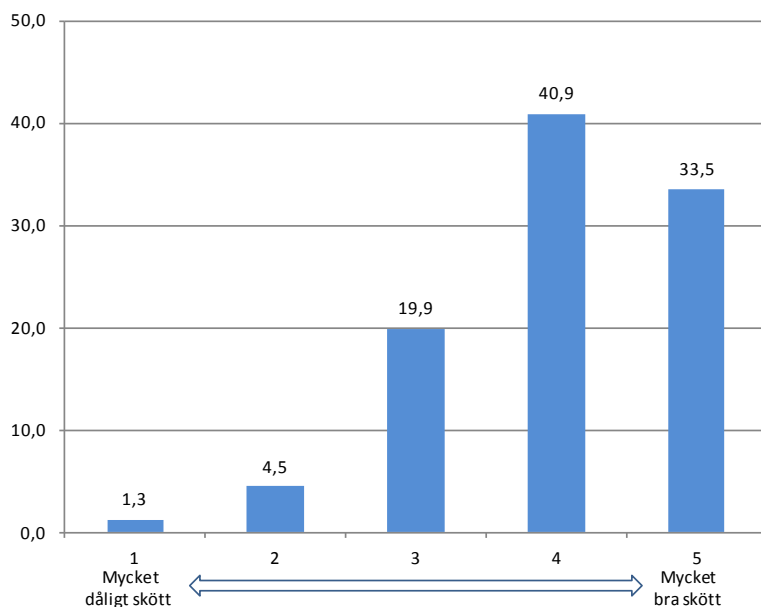
²⁶ Paras-ARTTU kommunundersökningen, Finlands kommunförbund, refererad i Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*, s. 99.

²⁷ Pearson $R=0,154$; $p=0,010$

²⁸ Av naturliga skäl det partiella bortfallet på denna fråga stort. Andelen som inte svarade på just denna fråga var 6,0 procent av enkätens respondenter, och hela 31,7 procent angav ”ingen åsikt/erbjuds ej av min kommun”.

Analysen av åldersgruppernas bedömning av skolskjutsar visade återigen att den yngsta kategorin – de som har den färskaste erfarenheten av skolskjutsarna – gav det lägsta betyget medan de två äldsta grupperna (pensionärerna) gav betydligt högre betyg.

Figur 17. Bedömning av skolskjutsarna i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

5.3 Kursverksamhet, kultur och idrott

Frågorna om kommunens insatser på kultur-, bildnings- och idrottsområdet handlade om Mediskurser, biblioteks- och kulturverksamhet och om idrotts- och ungdomsverksamhet. Vi bör alltså notera att det i detta fall är just kommunens insatser vi frågat om, inte hur respektive verksamhet som sådan bedrivs.

Kommunernas insats för *Medis* på Åland får genomgående ett något lägre betyg (3,53) än genomsnittet (= 3,65) av de tjänster och verksamheter vi frågar om (*Tabell 4*, s. 56). Fördelningen av betygen framgår av *Figur 18*.²⁹ Här kan vi notera en förhållandevis mycket hög andel (4,4 procent) som anger ”mycket dåligt skött” som svarsalternativ.³⁰

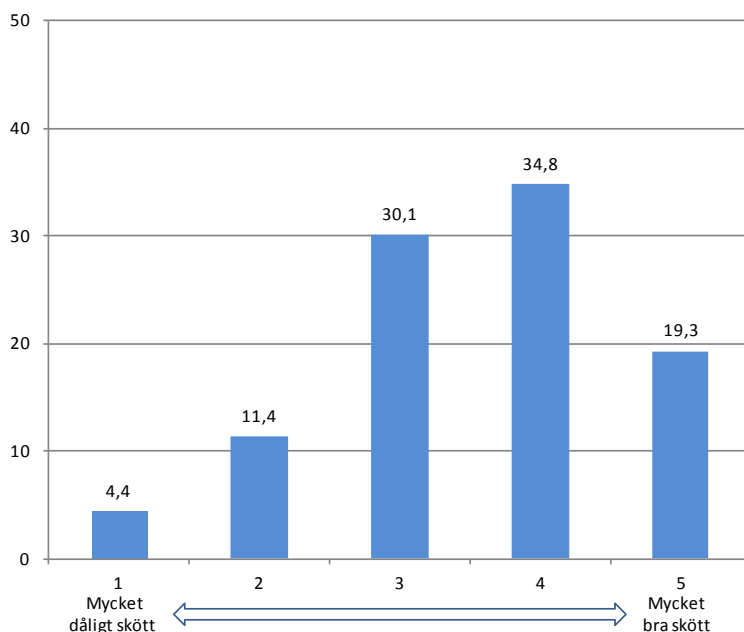
Vi fann signifikanta skillnader mellan könen, mellan åldersgrupperna och mellan regionerna. Den sistnämnda skillnaden är den mest intressanta. Det visar sig att spännvidden är mycket stor mellan regionerna. Det skiljer det sig nästan ett helt

²⁹ Resultaten visade inte på några signifikanta könsskillnader.

³⁰ Andelen som inte svarade på just denna fråga var 4,6 procent och de som inte berördes eller saknade åsikt utgjorde 9,6 procent.

betygssteg mellan Mariehamnarnas mycket positiva omdöme (4,06) och landsbygdens relativt sett låga (3,11), *vilket är det sämsta omdöme som ges någon kommunal verksamhet i denna undersökning (Tabell 4 s. 56)*. Däremellan positionerar sig skärgårdens kommuninvånare som ger betyget 3,39 åt kommunens insatser för Medis.

Figur 18. Bedömning av kommunernas insatser för Medis (skala 1-5, procent av de svarande)

När vi ser på de öppna kommentarerna om Medis från formulärets sista sida kan vi se att det är just kommunernas insats för Medis som de svarande tagit ställning till, och så var frågeställningen också avsedd att tolkas. Kursutbudet i kommunen och de begränsade möjligheterna att delta får kritik inom ramen för de fria kommentarerna.

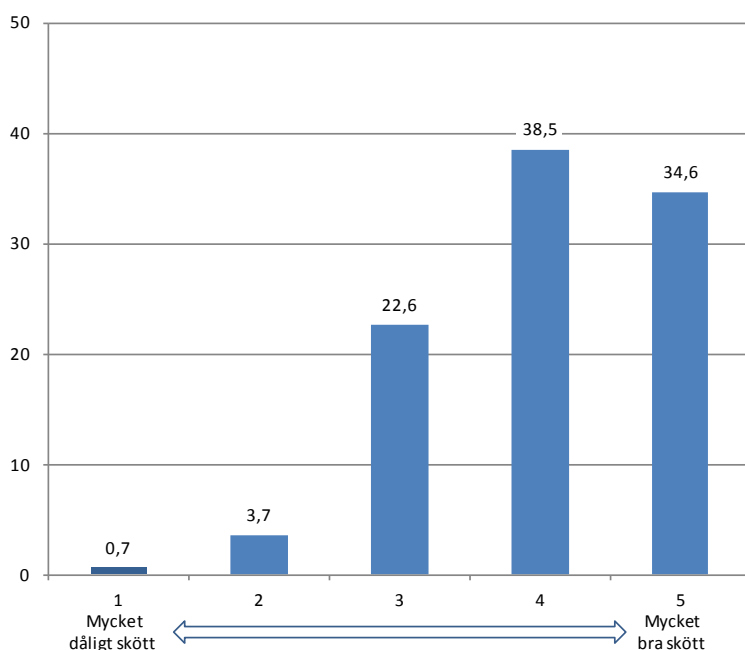
De kommunala insatserna för *biblioteksverksamheten och kulturen* får genomgående högt betyg. Nära tre fjärdedelar av de svarande ger fyror och femmor i betyg (*Figur 19*).³¹ Medeltalet på den femgradiga skalan för hela Åland ligger på 4,03 vilket placerar skötseln av kommunernas biblioteks- och kulturverksamhet på andra plats strax efter barnomsorgen för barn under skolåldern (*Tabell 4 s. 56*).

³¹ Andelen icke-svar var 4,3 procent och de som inte ansåg sig beröras eller saknade åsikt utgjorde 6,3 procent.

Vi fann statistiskt säkerställda skillnader mellan könen och mellan regionerna, men fann inga signifikanta skillnader mellan åldersgrupperna. Kvinnorna gav i medeltal betyget 4,13, medan männen nöjde sig med 3,92 i genomsnitt.

Genomsnittet för Mariehamn blev ett av toppbetygen i vår undersökning, 4,29, medan landsbygdens invånare tydligen inte är riktigt lika nöjda och gav betyget 3,80 (Tabell 4 s. 56). Skärgårdens invånare gav det i sammanhanget goda betyget 4,01.

Figur 19. Bedömning av insatserna för biblioteks- och kulturverksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

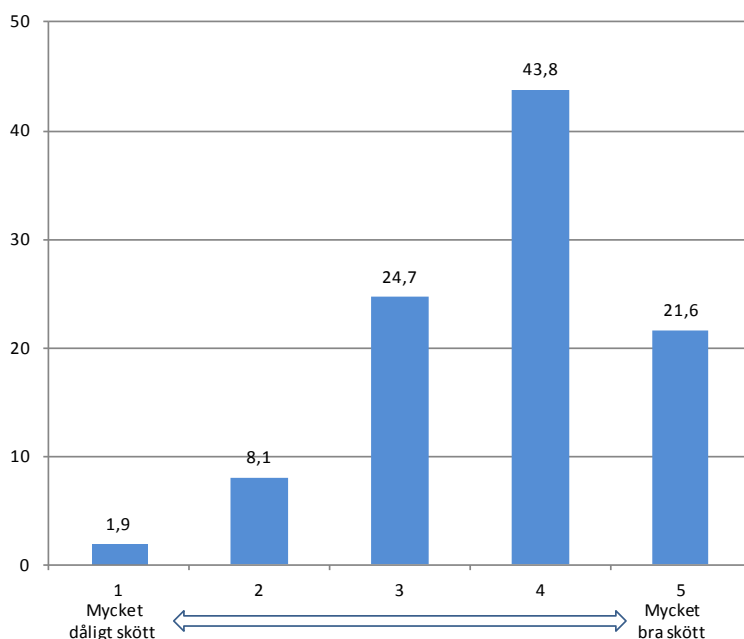
Insatserna för *idrotts- och ungdomsverksamheten* i kommunerna får ett betyg som ligger strax över genomsnittet (Tabell 4 s. 56).³² Som vi kan se i Figur 20 angav var femte respondent ett betyg på skalan 1-5 ”mycket bra skött” som alternativ.

Vi fann signifikanta skillnader mellan könen, åldersgrupperna och mellan regionerna. Kvinnorna (betygsmedeltal = 3,82) är generösare i sitt omdöme än männen (medeltal = 3,68). Mellan regionerna skiljer det ännu mer. I Mariehamn är man mycket nöjd med kommunens insatser för idrotts- och ungdomsverksamheten och ger den i genomsnitt 4,01 i betyg.

³² Andelen icke-svar på denna fråga var 4,8 procent och de som inte berördes eller saknade åsikt utgjorde 10,6 procent.

På landsbygden är man inte lika nöjd och ger ett betyg strax under genomsnittet (3,63) och i skärgården ger man ett ännu sämre/mindre bra betyg (3,47) (Tabell 4 s. 56).

Figur 20. Bedömning av insatserna för idrotts- och ungdomsverksamheten i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

5.4 Äldre- och handikappomsorg

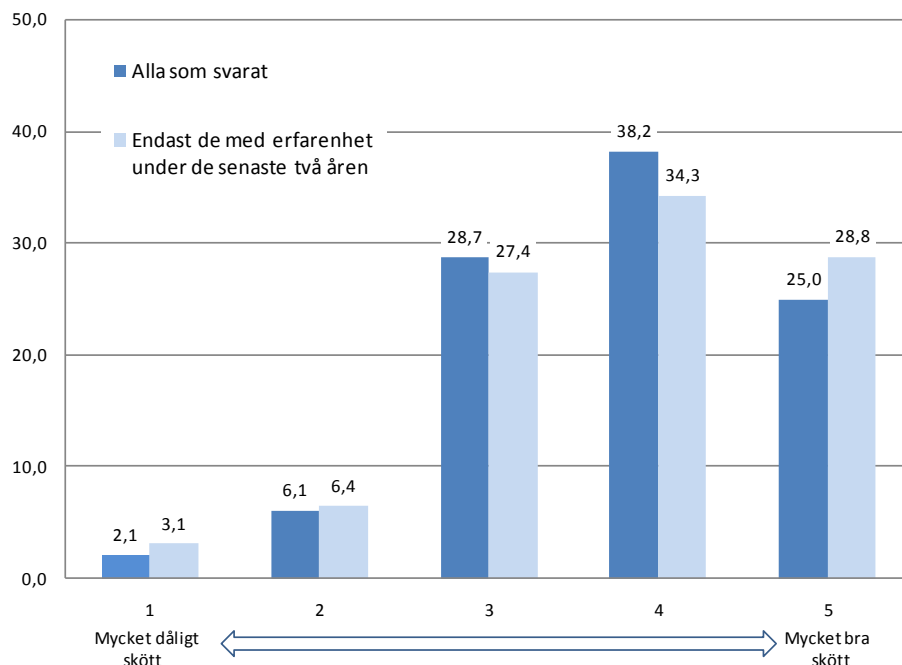
Det genomsnittliga omdömet för vården på åldrings- och servicehem stannade på 3,78. Gruppen 35-54-åringar i vår undersökning gav i medeltal betyget 3,63 för vården på *åldrings- och servicehem*.³³ Därefter, med stigande ålder, blir man tydligen mer positivt inställd till det sätt som åldrings- och servicehem bedrivs; 55-74-åringarna gav ett betyg över medeltalet.

Bäst betyg gav den grupp som – kan man förmoda – är den närmast berörda, nämligen 75-85-åringarna. Det sammantagna omdömet från denna grupp blev så högt som 4,21 på den femgradiga skalan.

De regionala skillnaderna var påfallande. Vården på *åldrings- och servicehem* i Mariehamn får förhållandevis lågt betyg (3,48, Tabell 4 s. 56) medan motsvarande service ges mycket gott betyg (4,13) i skärgården. Här har vi alltså en bred regional klyfta. Också på landsbygden värderas tjänsten något över genomsnittet för Åland.

³³ Icke-svaren var 4,0 procent och de som inte berördes eller saknade åsikt utgjorde 17,5 procent.

Figur 21. Bedömning av vården på åldrings- och servicehem i hemkommunen. Alla som besvarat frågan, respektive de som haft egen erfarenhet av dessa tjänster under de senaste två åren (skala 1-5, procent av de svarande)

De som svarade gav sammantaget *hemservicen för äldre* (exklusive ÅHS hemsjukvård) ett betyg som låg kring genomsnittet för betygen för alla verksamheter (genomsnittet = 3,65, se *Tabell 4* s. 56).³⁴ En dryg tredjedel av de svarande gav betyget 3, men en övervägande majoritet gav 4 eller 5.

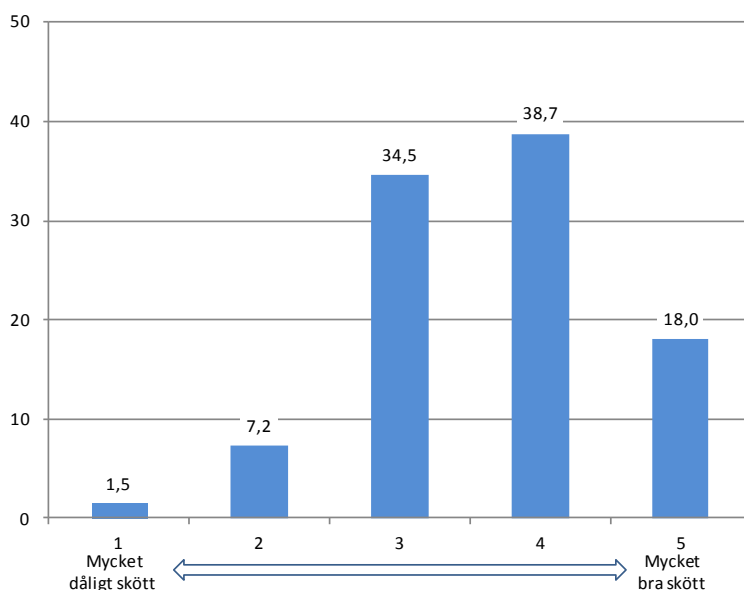
Nära var fjärde av de svarande valde alternativet ”ingen åsikt/erbjuds ej av kommunen”, och nära fem procent svarade inte på just denna fråga. Andelen som inte gav betyg i denna fråga var alltså nära 30 procent.

Vi fann i detta fall inga märkbara skillnader mellan könen och inte heller mellan åldersgrupperna. Däremot fann vi skillnader mellan regionerna. Här rådde samma förhållande mellan regionerna som kom fram i bedömningen av vården på åldrings- och servicehem (se *Tabell 4* s. 56).

Hemservicen i Mariehamn får ett betyg under genomsnittet för Åland (3,41), medan motsvarande tjänst på landsbygden (3,75) och i skärgården (3,81) får förhållandevis bättre betyg.

³⁴ Icke-svaren uppgick till 4,8 procent och andelen ”ingen åsikt/erbjuds ej av kommunen” var 24,5 procent.

Figur 22. Bedömning av hemservicen för äldre i hemkommunen (exklusive ÅHS hemsjukvård). (Skala 1-5, procent av de svarande)

En jämförelse med våra resultat angående äldreomsorgen och hemservicen för äldre med dem från det så kallade ARTTU-projektet i Finland ger vid handen att landsbygds- och skärgårdskommunerna på Åland får en högre bedömning än de fastländska kommunerna med svensk språkmajoritet, medan Mariehamn ligger strax under.³⁵

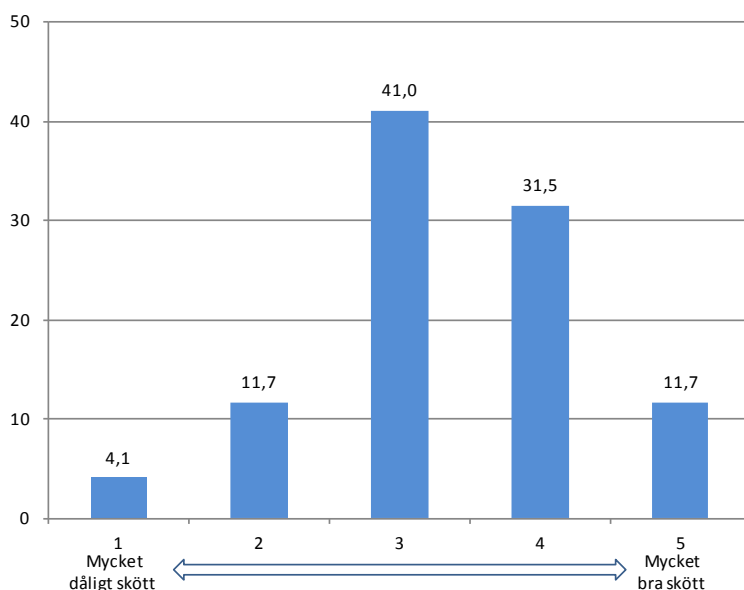
Det kan också vara intressant att notera att i en nyligen publicerad rapport om kommun- och servicestrukturreformen i två- och svenskspråkiga kommuner i Finland konstateras att ”de stora kommunernas problem att upprätthålla ett tillräckligt serviceutbud märks alltså särskilt beträffande äldre.”³⁶ Återigen kan vi konstatera att kommunernas storlek verkar vara en faktor i bedömningarna.

Det visade sig – som framgår av *Figur 23* – att de svarandes omdöme om *servicen för handikappade* är mindre positiv än för de flesta andra av kommunernas verksamhetsområden. Vi bör notera att många av dem som besvarat enkäten avstått från att besvara just denna fråga.

³⁵ Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*, s.81.

³⁶ Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*, s.81.

Figur 23. Bedömningen av servicen för handikappade i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

Tydligen har de ansett att de inte har erfarenhet eller kunskap nog. Andelen icke-betyg i denna fråga var hela 40 procent. Servicen för handikappade får ett av studiens bottenbetyg, även om övervikten fortfarande ligger på den positiva sidan (som framgår av Tabell 4 s. 56) var genomsnittet 3,35 på den femgradiga skalan).

Vi fann inga statistiskt säkrade könsskillnader, men däremot vissa skillnader mellan åldersgrupperna och mellan regionerna. Medelbetyget varierar mellan 3,24 i Mariehamn och 3,44 i skärgården. De svarande i kategorierna 35-54 år och 55-74 år gav något lägre betyg åt handikappservicen än grupperna 18-34 och 75-85-åringar.

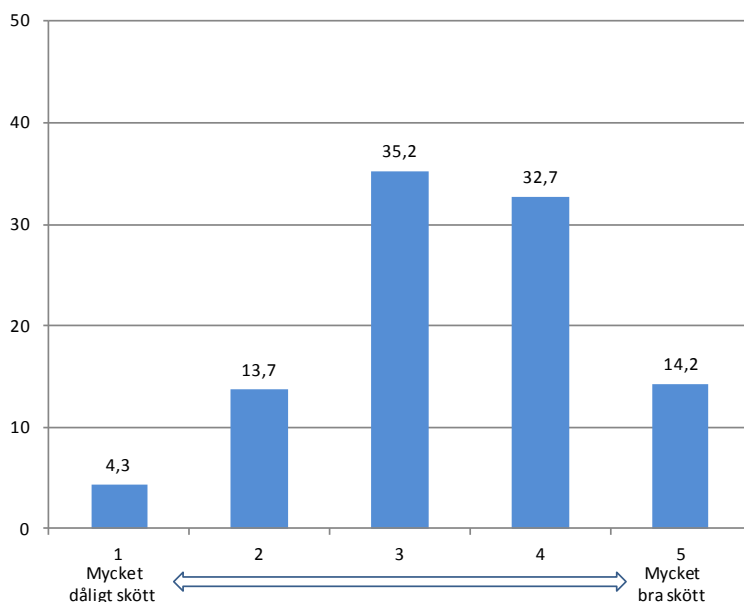
5.5 Teknisk och annan service

De svarande fick också värdera den tekniska och annan service som kommunerna erbjuder. Vi kan redan nu notera att de verksamheter som faller under denna rubrik, alla placerar sig längst ner i tabellen som rangordnar verksamheterna efter det genomsnittliga betyg de fått.

För det första fick de betygsätta *tillgången på kommunala bostäder/tomter*.³⁷ Vi fann inga signifikanta skillnader mellan kvinnors och mäns svar, men däremot skillnader mellan åldersgrupperna, och mellan regionerna.

³⁷ De respondenter som valde alternativet "ingen åsikt/erbjuds ej av kommunen" uppgick till 11,5 procent av alla svarande medan de som valde alternativet att inte svara på just denna fråga var 4,3 procent.

Figur 24. Kommuninvånarnas bedömning av tillgången på kommunala bostäder och tomter (skala 1-5, procent av de svarande)

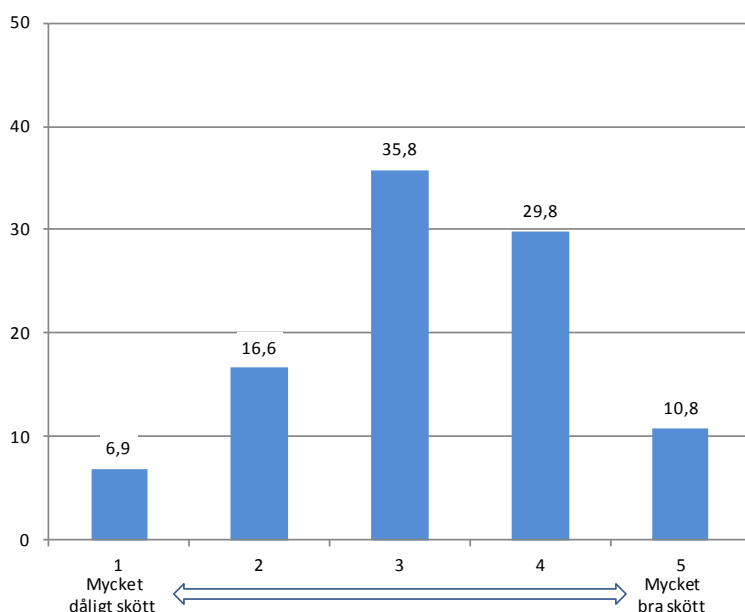

Som framgår av *Figur 24* placerar sig drygt 35 procent i mitten i sin bedömning. I övrigt ligger tyngdpunkten på betygen 4 och 5. En titt på medeltalen för de tre regionerna (*Tabell 4* s. 56) ger vid handen att man är minst nöjd med tillgången på kommunala bostäder och tomter i Mariehamn. Betyget för landsbygden blev något bättre och för skärgården ytterligare något bättre.

Väg- och gatuskötseln är den verksamhet som får sämst betyg av alla i denna undersökning. Frågan engagerade uppenbarligen dem som besvarade enkäten. Andelen som valde alternativet ”ingen åsikt/erbjuds ej av kommunen” uppgick till 0,9 procent av alla svarande medan de som valde alternativet att inte svara på just denna fråga var 3,3 procent.

Av *Figur 25* framgår fördelningen mellan betygen som kommuninvånarna givit verksamheten. Där framgår bland annat att andelen som tycker att verksamheten är ”mycket väl skött” är låg i jämförelse med bedömningen av andra aktiviteter.

Figur 25. Bedömning av den kommunala väg- och gatuskötseln i hemkommunen (procent av de svarande)

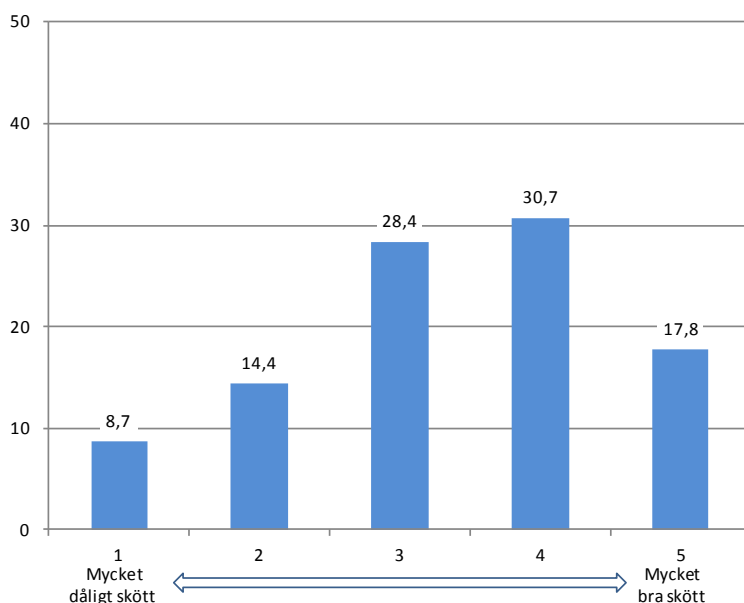

Vi fann inga signifikanta skillnader i hur regionerna fördelat sina betyg om väg- och gatuskötseln. Medeltalet för hela Åland – det sämsta i undersökningen – blev 3,21 (Tabell 4 s. 56).

I värderingen av denna verksamhet fann vi statistiskt säkrade skillnader mellan könen. Återigen ger kvinnorna något högre betyg (3,30) än männen (3,12). Vi fann även signifikanta skillnader mellan åldersgrupperna. Åldersgruppen 35-54-åringar var minst nöjd medan (3,09) medan de allra äldsta 75-85-åringarna var de mest nöjda (3,61 i betyg på den femgradiga skalan).

Omdömena om *avfallshanteringen* i kommunerna är enhetliga mellan regionerna och mellan könen jämfört med omdömet om de flesta andra verksamheter. Däremot fann vi skillnader mellan åldersgrupperna. Också denna fråga engagerade. Andelen icke-svar var 3,4 procent medan andelen ”ingen åsikt/erbjuds ej av kommunen” var mycket låg, endast 1,6 procent. Således valde en ovanligt stor andel av respondenterna att avge ett omdöme om denna fråga.

Figur 26. Bedömning av avfallsskötseln i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

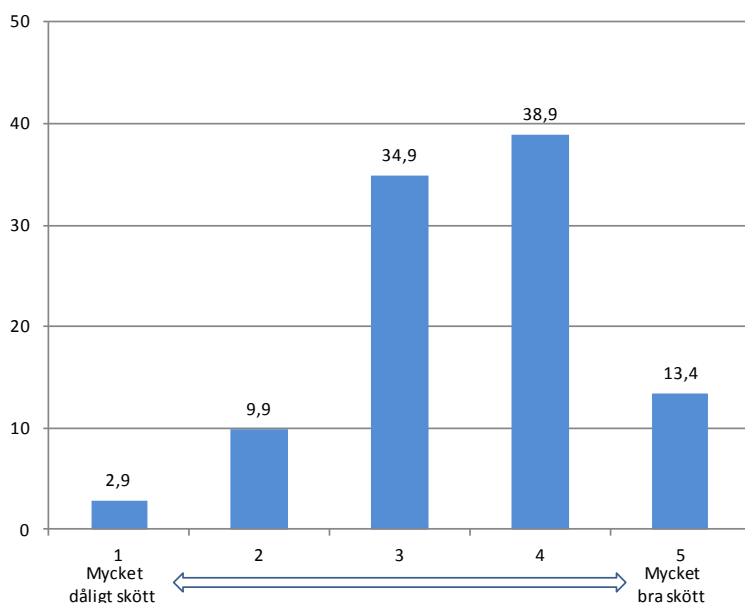
Som framgår av *Figur 26* ovan anser nära 18 procent av de tillfrågade kommuninvånarna att avfallshanteringen är ”mycket väl skött” och nära 9 procent att den är ”mycket dåligt skött”. Däremellan återfinns majoriteten av de svarande. Medeltalet 3,34 placerar avfallshanteringen långt ner på ranglistan, som framgår av *Tabell 4*.

När det gäller åldersgrupperna fann vi även denna gång att åldersgruppen 35-54-åringar var den minst nöjda (3,23) medan de allra äldsta, 75-85-åringarna, var de mest nöjda (betyget 3,72 på den femgradiga skalan).

Endast en mycket liten del av respondenterna avstod från att ge ett betyg för kommunens hantering av *tekniska ärenden* (byggnadsärenden, vatten och avlopp). Våra statistiska tester visade att det fanns säkerställda skillnader såväl mellan könen som mellan åldersgrupperna, och regionerna. Andelen som avstod från att svara på denna fråga var 5 procent och andelen som avstod från att avge ett omdöme var 7,6 procent.

Som *Figur 27* nedan visar gavs här mest treor och fyror i betyg. Medelbetyget för de kommuntekniska ärendena för hela Åland blev 3,50 vilket är under medelvärdet för alla frågor (medelvärdet = 3,65, se *Tabell 4* s. 56).

Största skillnaden mellan åldersgrupperna var återigen mellan 35-54-åringarna som var den minst nöjda gruppen (3,35) medan de allra äldsta, 75-85-åringarna, var den mest nöjda (betyget 3,80 på den femgradiga skalan).

Figur 27. Värdering av tekniska ärenden i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

Också mönstret när det gäller kvinnornas och männens omdöme upprepar sig här. Kvinnorna är generösare (3,54), och männen något mer återhållsamma (3,47) i sin värdering av hur kommunaltekniska ärenden sköts.

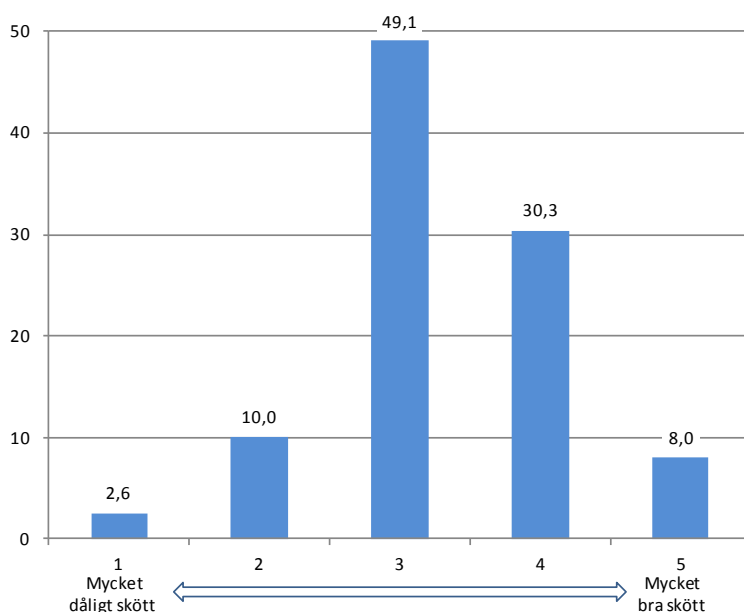
Regionalt skiljer sig svaren på det sättet att man är nöjdast i Mariehamn (3,62) och minst nöjd på landsbygden (3,40).

Sist bad vi respondenterna värdera kommunernas hantering av *lantbruks- och näringslivsärenden*. Det visade sig att denna fråga tydligen var den som angick minst antal respondenter. Den tolkningen ligger nära till hands när vi ser att andelen som här svarat ”ingen åsikt/erbjuds ej av kommunen” är hela 38,4 procent. De som helt avstod från att svara uppgick till 8,1 procent av dem som besvarat enkäten.

Av de återstående som valt att ange ett omdöme lade sig nära hälften (49,1 procent) av respondenterna i mitten av skalan och gav en trea (*Figur 28*).

Även här fann vi signifikanta skillnader mellan könen, mellan åldersgrupperna och mellan regionerna. När det gäller de sistnämnda fördelade sig svaren på den femgradiga skalan olika inom de tre regionerna men medeltalen visade sig ligga nära varandra.

Figur 28. Värdering av skötseln av lantbruks- och näringslivsärenden i hemkommunen (skala 1-5, procent av de svarande)

Medeltalet (3,31) innebar att hantering av lantbruks- och näringslivsärenden gavs ett sämre betyg i förhållande till de flesta andra verksamhetsområden, och långt ner i rang (Tabell 4 s. 56).

När vi räknade medeltal av kvinnornas respektive männens svar fann vi återigen att kvinnorna varit något mer positiva än männen. Denna gång var det den yngsta gruppen som var mest återhållsam i sin bedömning, medan – återigen – den äldsta gruppen var mest generös.

5.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi notera att *den kommunala servicen överlag får goda betyg av kommuninvånarna*. Genomgående ges också bättre betyg åt ”mjukare” verksamheter (omsorg, skola etc, dock ej handikapp), och sämre åt övriga (teknik, väg, avfall etc.).

I det tidigare nämnda finländska kommunforskningsprogrammet ARTTU fann man att graden av tillfredsställelse med kommunernas serviceproduktion står i omvänt förhållande till kommunernas storlek. Ju mindre kommuner desto större är tillfredsställelsen.³⁸

³⁸ Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*, s.86.

Tabell 4. Bedömningen av kommunernas tjänster, efter region och verksamhet. Medeltal skala 1-5. Rangordning efter betyget för hela Åland

Rang	Verksamhet	Åland	Mariehamn	Landsbygden	Skärgården
1	Barnomsorgen	4,04	4,06	3,97	4,17
2	Bibliotek och kultur	4,03	4,29	3,80	4,01
3	Skolskjutsar	4,01	3,74	4,36	4,48
4	Grundskolan	4,00	3,94	3,98	4,18
5	Fritidshemsverksamhet	3,83	3,84	3,75	4,02
6	Åldrings-, servicehem	3,78	3,48	3,87	4,13
7	Idrotts- och ungdomsverksamhet	3,75	4,01	3,63	3,47
8	Hemservice för äldre	3,65	3,41	3,75	3,81
9	Mediskurser	3,53	4,06	3,11	3,39
10	Kommuntekniska ärenden	3,50	3,62	3,40	3,53
11	Tillgång till kommunala bostäder	3,39	3,20	3,46	3,63
12	Service för handikappade	3,35	3,24	3,42	3,44
13	Lantbruks- och näringslivsärenden	3,31	3,24	3,34	3,36
14	Avfallshantering	3,34	3,28	3,13	3,36
15	Väg- och gatuskötsel	3,21	3,27	3,12	3,32
Medeltal		3,65	3,65	3,61	3,75

Eftersom vi i vår undersökning inte kan redogöra för resultat per kommun är det svårt att göra en klar jämförelse. Även om våra data inte är helt jämförbara med de fastländska ger en jämförelse ändå en indikation på nivån i ålänningarnas servicetillfredsställelse i förhållande till kommunerna med ett större inslag av svenskspråkiga på fastlandet.

Vi har tidigare redogjort för invånarnas samlade bedömningar i form av svaren på frågan ”Hur nöjd är du med hur din kommun sköter sina olika verksamheter?” Medeltalet för hela Åland blev 3,60. Denna bedömning kan jämföras med det som i den fastländska undersökningen definieras som den totala servicetillfredsställelsen, och som uppgick till i medeltal 3,63 för kommuner med ett invånartal under 5 000 och 3,58 för kommuner större än 5 000 invånare. Även om undersökningarna inte är helt jämförbara ger det ändå en antydning om att de åländska brukarna av kommunala tjänster i stort är lika nöjda som de är i två- och svenskspråkiga kommuner på fastlandet.

Ett annat mått på nivån på de åländska brukarnas samlade bedömning av de befintliga kommunala tjänsterna är medeltalet på raden längst ner i *Tabell 4* (s. 56). Som vi ser skulle den genomsnittliga servicetillfredsställelsen på Åland ligga ytterligare något högre med detta mått mätt (3,65 i genomsnitt). Genomsnittet för de åländska landbygdskommunerna var här 3,61 och i skärgården 3,75, medan omdömet i Mariehamn motsvarar genomsnittet för Åland som helhet.

Vi kan också avslutningsvis konstatera att i de fall vi fann statistiskt klarlagda skillnader mellan könen visade sig kvinnorna var något mer positiva i sina omdömen än männen.

6 Kommuninvånarnas bedömning av kvaliteten i den kommunala verksamheten, av informationsutbudet och av möjligheterna att påverka

Hur ser medborgarna på den kommunala servicens skötsel och karaktär? Hur blir de bemötta? Vad anser de om de kommunala besluten avseende kvalitet, delaktighet, möjlighet att påverka, långsiktighet, information. Hur pass nöjda, eller missnöjda brukarna av den kommunala servicen är säger indirekt en hel del om hur demokratin – i vid bemärkelse – fungerar. Om vi utgår ifrån att genuin demokrati förutsätter delaktighet, och en över samhälls-, ålders-, etniska grupper och kön någorlunda jämnt fördelad sådan, får vi genom svaren på frågorna i detta kapitel sammantagna ett betyg på den åländska närdemokratin.

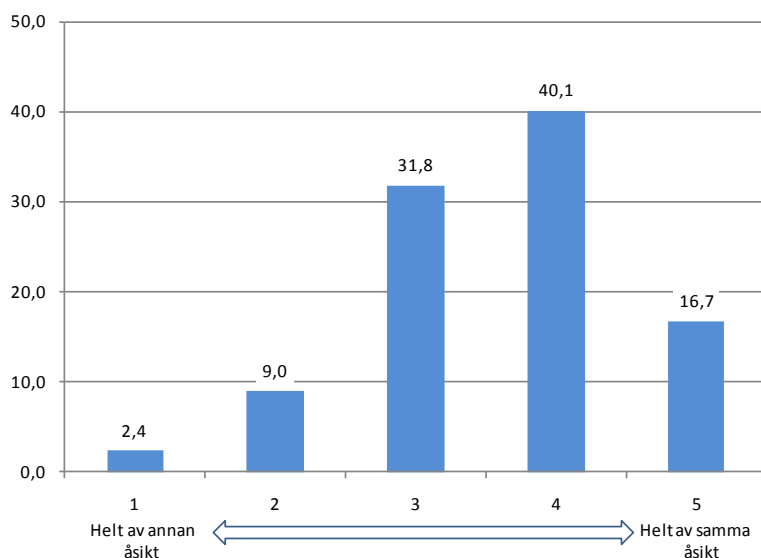
Förutom att få en uppfattning om invånarnas bedömning av kvalitet vad gäller tillgänglighet, personaltäthet, bemötande, integritet och rättvisa, får vi också indirekt en antydning om nivån på engagemanget för kommunpolitiken på Åland, om medborgarnas lokala förankring, om förtroendet för samhällsinstitutionerna, för de förtroendevalda och tjänstemännen.

6.1 Garanti av service. Öppettider och personaltäthet. Personlig integritet och bemötande

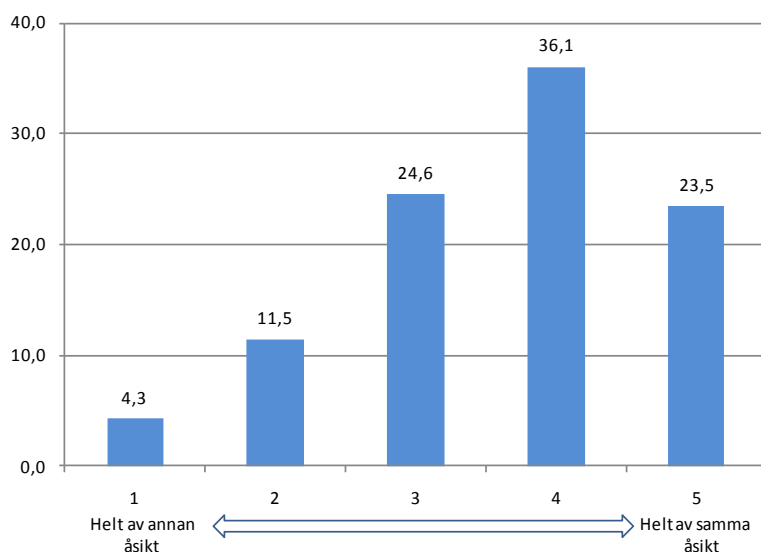
Respondenterna ombads att på en femgradig skala bedöma följande övergripande påstående: ”jag tycker att min kommun *garanterar att jag får den service jag har rätt till*”, där 1 stod för ”helt av annan åsikt” och 5 ”helt av samma åsikt”. Bortfallet av icke-svar på denna fråga var 4,8 procent. De svarande instämde långt i detta påstående, i synnerhet skärgårdsborna är överlag nöjda. Ingen skillnad mellan könen kunde fastslås. Medeltalet för Åland var 3,60, för Mariehamn 3,62 för landsbygden 3,52 och för skärgården 3,79 (*Tabell 8 s. 76*).

Frågan om de svarande ansåg att *öppettiderna* är tillräckliga för den kommunala service som de behöver fick rätt långt ett jakande svar, men skillnaderna mellan regionerna var stor. Nära 60 procent instämde med fyror eller femmor i påståendet (*Figur 30*). Medeltalet för hela Åland låg på 3,63 (*Tabell 8 s. 76*). Därmed hamnade just öppettiderna högt upp, som nummer 3 när vi rangordnade de olika svaren i detta kapitel. I skärgården är man mycket nöjd med kommunens öppettider, medeltalet ligger på 3,99. På landsbygden är man också tillfreds med öppettiderna (medeltal 3,70). Något mindre nöjd är man i staden (3,40).

Figur 29. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att min kommun garanterar att jag får den service jag har rätt till" (skala 1-5, procent av de svarande)

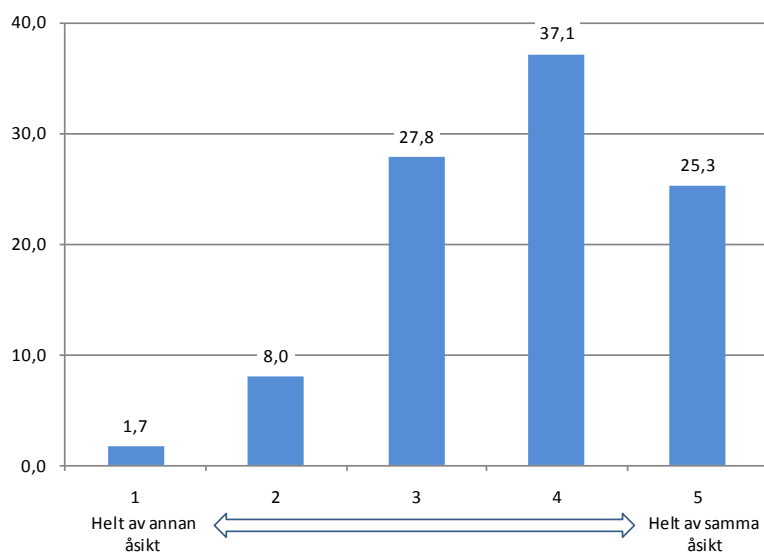
Figur 30. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att öppettiderna är tillräckliga för den service jag har rätt till" (skala 1-5, procent av de svarande)

Personaltätheten inom de kommunala enheterna får ett ännu bättre betyg. Höjden på de två staplarna till höger i *Figur 31* visar att man till stor del instämmer i påståendet att personaltätheten är tillräcklig. Uppenbarligen är man, återigen, mest nöjd i skärgården. Nära 72 procent av skärgårdsborna är nöjda (de har gett fyror och femmor i betyg).

Medeltalet 3,76 för hela Åland placerar personaltätheten som nummer 2 i rang i vår tabell (s. 76). Även här är det skärgårdens kommuner som sammantagna är de som är mest nöjda (4,02, kolumnen längst till höger i *Tabell 8* s. 76). Landsbygdens placerar sig i en mellanposition (3,75) och staden är den jämförelsevis minst nöjda regionen (3,68).

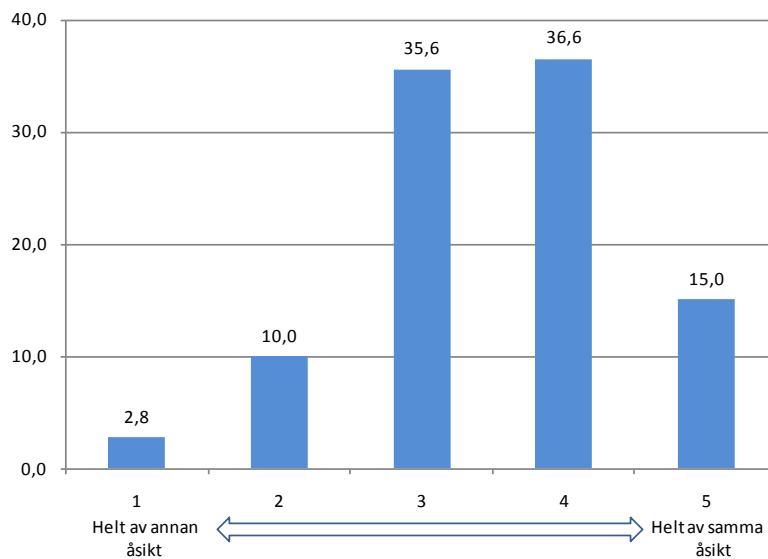
Figur 31. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att personaltätheten är tillräcklig inom de kommunala enheter jag varit i kontakt med" (skala 1-5, procent av de svarande)

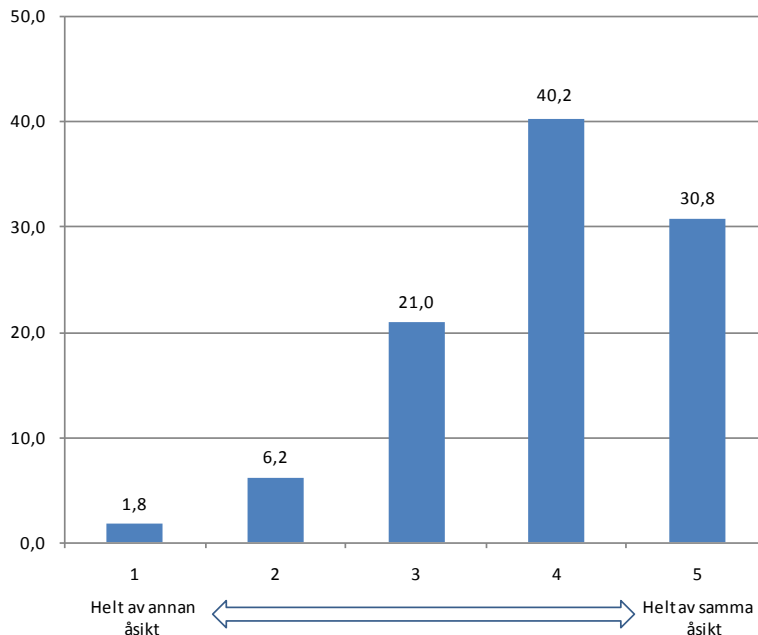
Påståendet "jag tycker att kommunens service sköts med beaktande av *individens integritet*" fick övervägande instämmanden (*Figur 32*) även om den stora andelen treor i betyg (många förmodligen tveksamma) kan inge betänkligheter. Bortfallet av svar på denna fråga var drygt 6 procent. Vi fann inga statistiskt signifikanta skillnader mellan könen. Medeltalet av bedömningarna för hela Åland låg på 3,51 på den femgradiga skalan, och skillnaden mellan regionerna var liten i denna fråga (*Tabell 8* s. 76).

Som framgår av *Figur 33* ger sammanlagt 71 procent fyror eller femmor när de bedömer påståendet "jag blir väl bemött av min kommuns personal". Därmed får påståendet det starkaste instämmandet av alla i detta kapitel och placerar sig högst upp i vår sammanfattande tabell (s. 76). Ålänningarna är alltså överlag mycket nöjda med det bemötande man får av kommunens personal. Vi fann inga signifikanta könsskillnader, däremot skillnader mellan hur stads- landsbygds- och skärgårdsbor svarat. Det starkaste stödet får påståendet i skärgården där 45 procent "instämmer helt".

Figur 32. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommunens service sköts med beaktande av individens integritet" (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 33. Bedömning av påståendet: "Jag blir väl bemött av min kommuns personal" (skala 1-5, procent av de svarande)

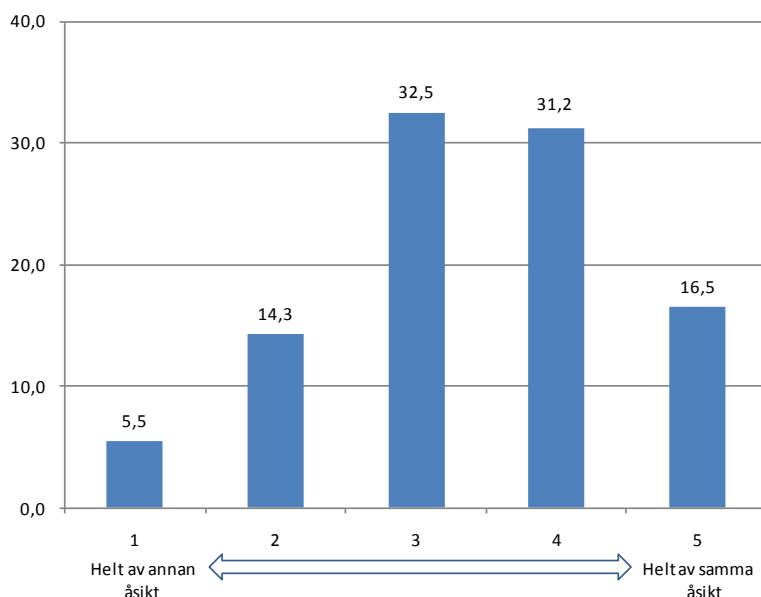
Också när man räknar medeltalet av svaren är det skärgårdsborna som ser ut att vara mest nöjda med bemötandet, tätt följda av landsbygdsborna. Skärgårdskommunernas personal får betygsmedeltalet 4,10 (*Tabell 8* s. 76, kolumnen längst till höger och längst upp). Därefter följer landsbygdskommunernas personal som får betyget 3,94 och Mariehamns 3,83.

6.2 Information om beslut och verksamhet

I vår enkät (se bilaga s. 116) finns några frågor som borde kunna ge antydningar om hur omfattande upplevelsen av delaktighet i den egna kommunen är och hur den skiljer sig avseende åldersgrupper, kön och region.

Den första av dessa frågor handlade om vad kommuninvånarna ansåg om *informationen om besluten* som fattas i hemkommunen. Fördelningen av staplarna i *Figur 34* visar att det väger över mot dem som tycker att den är "tillräcklig". Men stödet är inte oförbehållsamt. Nära 20 procent av de svarande skrev in ett eller två som betyg.

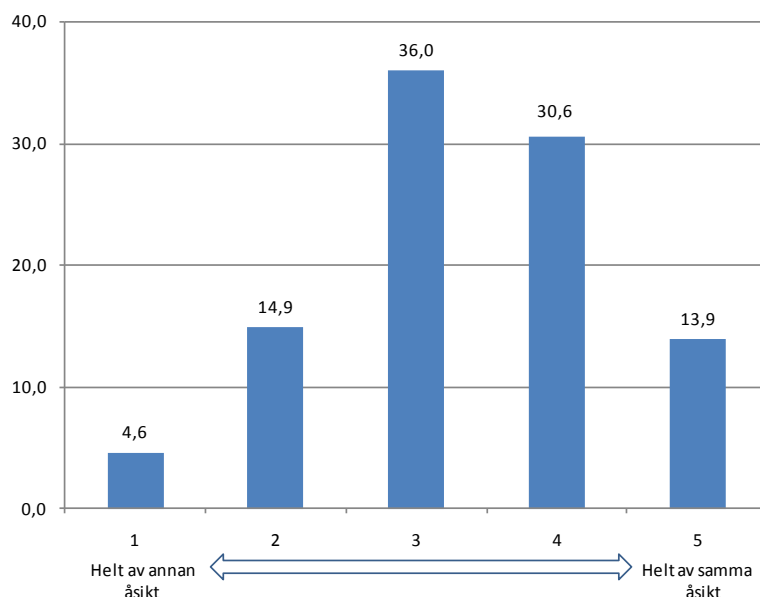
Figur 34. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att informationen om beslut som fattas i min kommun är tillräcklig" (skala 1-5, procent av de svarande)

Medeltalet för bedömningen på skala 1-5 var 3,39. Kvinnorna (3,48) var mer nöjda än männen (3,30). Därmed hamnar kommunernas information om sina beslut strax över mitten på ranglistan (som nummer 6) över bedömningarna av kommunernas verksamheter i *Tabell 8* (s. 76).

Det är intressant att konstatera hur pass stora skillnaderna är mellan regionerna i denna fråga. Vid beräkning av medeltalen för regionerna (*Tabell 8* s. 76) ser vi att spännvidden är stor mellan skärgårdens 3,79 och Mariehamns 3,18. Däremellan hamnar den bedömning som görs av kommuninvånarna på landsbygden. Var tredje boende i skärgården är "helt av samma åsikt", medan bara 12 procent av stadsborna gör samma bedömning.

Figur 35. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att informationen om kommunens verksamheter är tillräcklig” (skala 1-5, procent av de svarande)

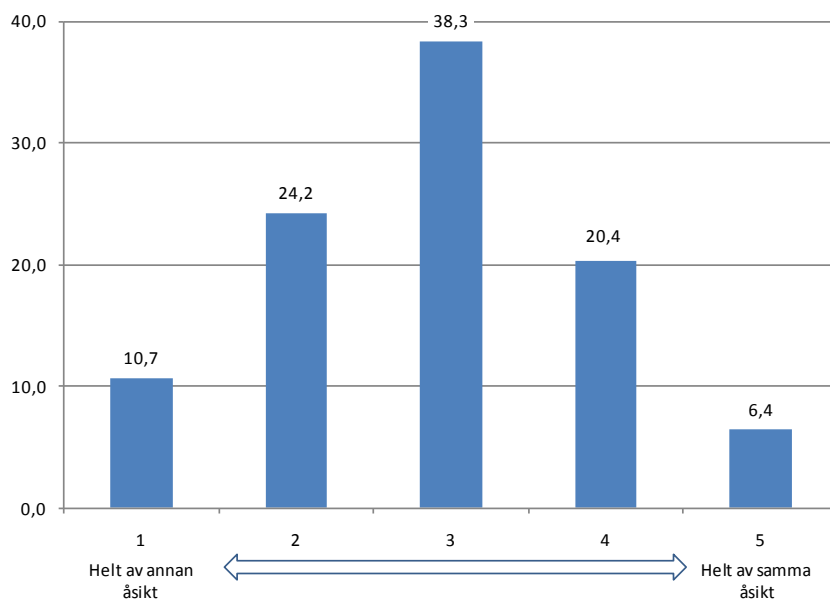

Påståendet ”jag tycker att informationen om kommunens verksamheter är tillräcklig” fick ett begränsat stöd. Inte fler än 13,9 procent instämmer helt, medan 30,6 procent ger ett visst stöd (betyget 4, *Figur 35*). De regionala skillnaderna var stora som framgår av *Tabell 8* (s. 76) och motsvarar i stort mönstret från svaren på tidigare fråga, där skärgården är betydligt mer instämmande än övriga regioner. Betygsmedeltalet för skärgården blev här 3,72. De svarande från landsbygden lade sig vid genomsnittet (3,34) och stadsborna var de mest reserverade och gav i medeltal betyget 3,20.

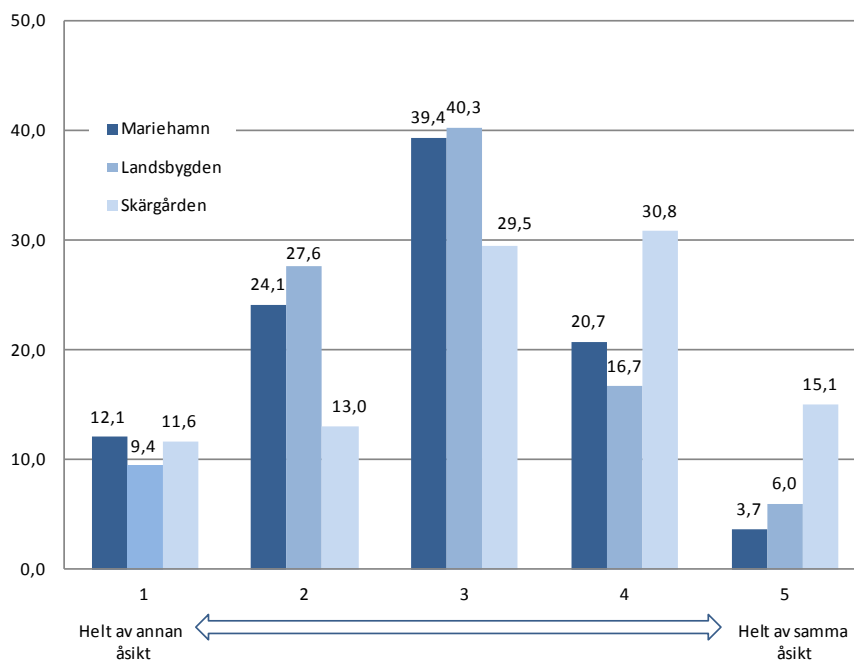
Vad säger kommuninvånarna om möjligheterna att *påverka kommunala beslut*? Det visade sig att svaren tyder på stor tveksamhet. För det första ser vi i *Figur 36* att andelen av de svarande som givit en trea i betyg och därmed placerat sig på en ”varken eller”-position är ovanligt stor (38,3 procent). Här har vi dessutom en ovanligt liten del som instämmer helt (6,4 procent) och en ovanligt stor del som är av ”helt annan åsikt” (10,7 procent).

Sammanställningen av medeltalen av svaren på skalan 1-5 sammantagna visar att vi för första gången i denna utredning hamnar på en övervikt mot den negativa (vänstra) sidan. Medeltalet för hela Åland blev inte större än 2,88.

Figur 36. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut" (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 37. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

Möjligheten att påverka kommunala beslut får alltså ett sammantaget svagt betyg av de åländska kommuninvånarna.

Ser man hur regionerna svarat, utmärker sig än en gång skärgården med avvikande bedömning. De ljusaste pelarna till höger i *Figur 37* avslöjar att en mycket större andel av skärgårdsborna (15 procent) än de boende i de övriga regionerna instämmer helt i att man har goda möjligheter att påverka kommunala beslut.

Som framgår av *Tabell 8* (s. 76) ligger övervikten för de svarande från landsbygden respektive staden på den negativa (vänstra) sidan, medan övervikten för skärgården är en bit in på den positiva sidan. Landsbygden (2,82) och staden (2,80) ligger strax under det totala medeltalet, medan invånarna i skärgården är något mer positiva (3,25). Möjligheterna att påverka kommunala beslut hamnar därmed näst längst ner i rang i den sammanfattande tabellen (*Tabell 8*, s. 76).

Vi fann även statistiskt signifikanta skillnader mellan åldersgrupperna i denna fråga. Grupperna över 55 år var de minst negativa, medan gruppen 25-34 år var den mest negativa (2,66 i medeltal, kolumnen längst till höger i *Tabell 5*).

Tabell 5. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut”, efter åldersgrupp. Procentuell fördelning och medeltal

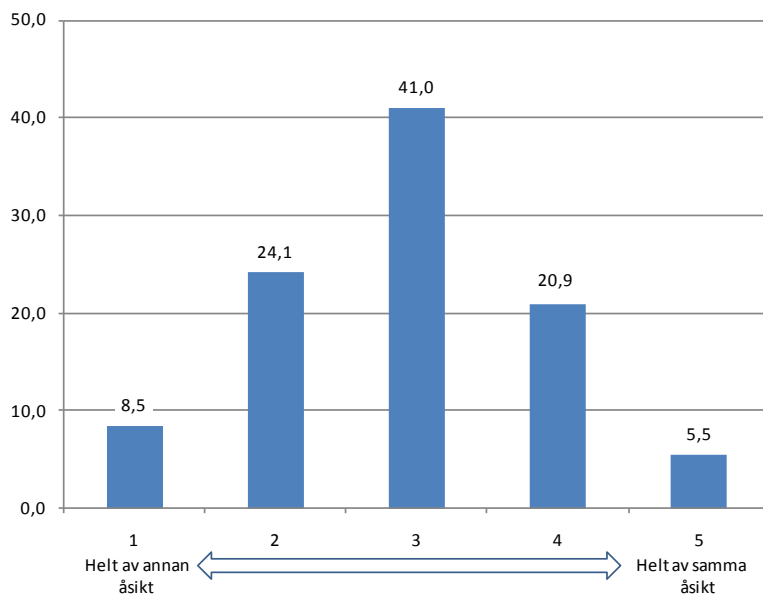
	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal (skala 1-5)
18-24 år	10,5	21,1	49,5	14,7	4,2	100,0	2,81
25-34 år	13,8	29,0	38,4	15,2	3,6	100,0	2,66
35-44 år	9,9	26,0	38,1	19,3	6,6	100,0	2,86
45-54 år	11,7	30,9	30,3	20,7	6,4	100,0	2,80
55-64 år	9,0	23,8	34,9	26,5	5,8	100,0	2,95
65-74 år	9,7	17,9	44,0	21,6	6,7	100,0	2,98
75-85 år	10,3	8,8	44,1	20,6	16,2	100,0	3,23
Totalt	10,7	24,2	38,4	20,3	6,4	100,0	2,88

Vår nästa fråga var om kommuninvånarna ansåg att de hade goda möjligheter att påverka inom de kommunala *verksamheterna*. De sammantagna svaren för hela Åland blev liksom för den föregående frågan tveksamt och visade en övervikt för den negativa sidan. Andelen tveksamma/neutrala (betyget 3) blev ovanligt stort (41,0 procent, *Figur 38*).

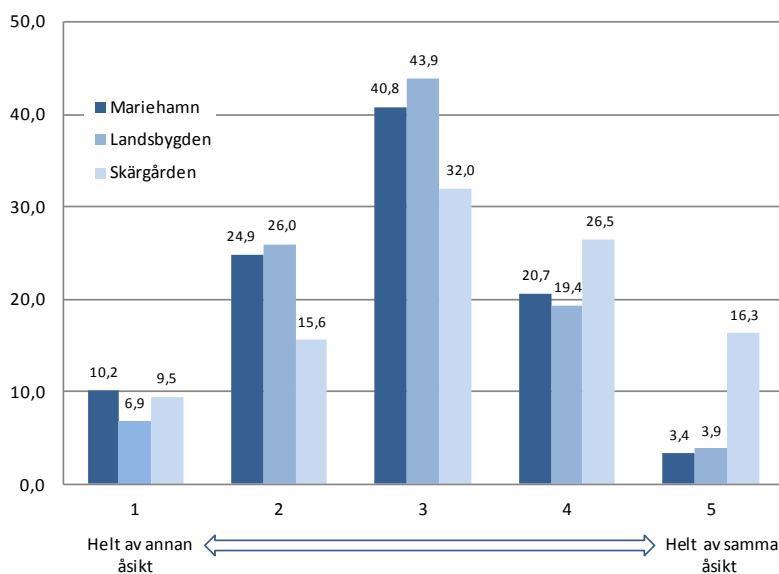
Även denna gång är skillnaden stor mellan hur skärgårdsborna och de övriga svarat.

Drygt 16 procent av skärgårdsborna instämde helt och hållet, och andelen från den regionen som gav en trea i betyg var betydligt mindre än för de andra (*Figur 39*). Kvinnor är något mindre negativa än män, ett mönster som återkommer på många områden i denna utredning. Åldersgrupperna svarade likartat.

Figur 38. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala verksamheterna" (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 39. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala verksamheterna", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

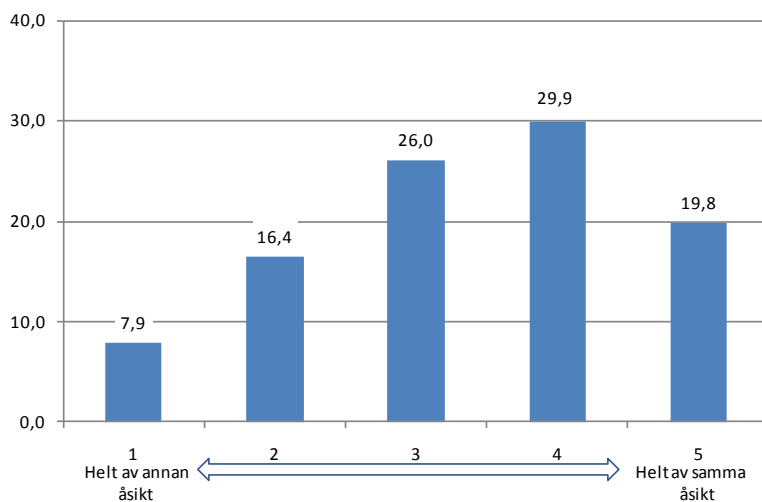
Medeltalet för hela Åland (2,91) visar att kommuninvånarna i gemen ger ett svagt stöd i sin bedömning av möjligheterna att påverka inom de kommunala verksamheterna (Tabell 8, s. 76). Liksom i fallet med inflytande över de kommunala besluten är det Mariehamnarna som anser sig ha minst inflytande (2,82 i medeltal), följda av landsbygdsborna (2,87) och skärgårdsborna, som även i denna fråga väger över mot ett positivt omdöme (3,24) i medeltal (Tabell 8, s. 76).

Sammanfattningsvis: *möjligheten att påverka inom de kommunala verksamheterna får ett sammantaget svagt betyg av de åländska kommuninvånarna.*

6.3 Beslut, beslutsprocesser och ekonomi

Hur ligger det till med öppenhet och insyn i de åländska kommunerna? Är beslutssystemet rättvist? Har brukarna av tjänsterna kunskap om vart de skall vända sig med åsikter om kommunala beslut och verksamheter? Knappt hälften, visar det sig, anser sig ha denna sistnämnda kunskap (de som svarat med fyror och femmor i Figur 40). Men en rätt stor andel är antingen tveksamma eller har annan åsikt.

Figur 40. Bedömning av påståendet: "Jag har kunskap om vart jag skall vända mig om jag har åsikter om kommunala beslut och verksamheter" (skala 1-5, procent av de svarande)

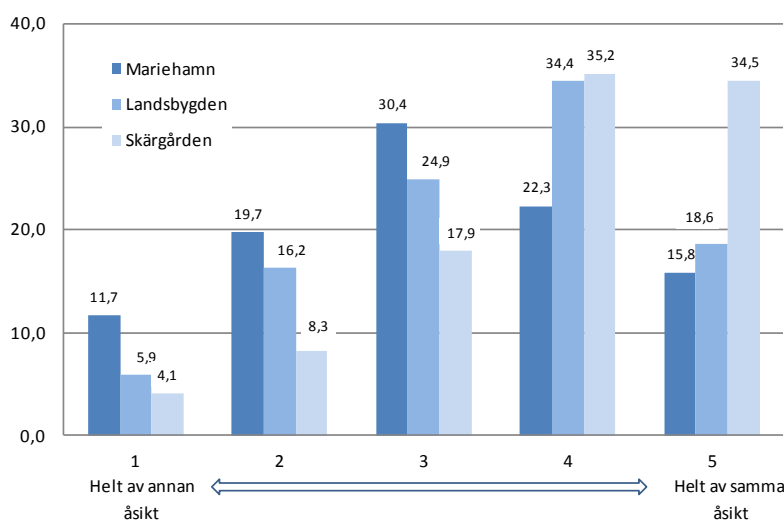

Det visar sig att tveksamheten eller okunskapen är betydligt större i Mariehamn än på landsbygden och isynnerhet i skärgården. Staplarna längst till höger i Figur 41 visar att andelen invånare som instämmer helt i att de vet vart de skall vända sig är betydligt färre i staden och landsbygden än i skärgården. Omvänt är betydligt fler stadsbor tveksamma till eller okunniga om vart de skall vända sig.

Räknar vi medeltalen av regionernas svar får vi fram att medan Mariehamn ligger strax över 3,1 i medeltal, och landsbygden strax över medeltalet (3,43), ligger skärgården en bra bit över detta medeltal (3,87).

Det ligger nära till hands att tolka det som vi här ser som en av småskalighetens fördelar. Ju mindre samhället är desto lättare är det att känna till vilken instans och till vem man skall rikta sina åsikter.

Figur 41. Bedömning av påståendet: "Jag har kunskap om vart jag skall vända mig om jag har åsikter om kommunala beslut och verksamheter", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

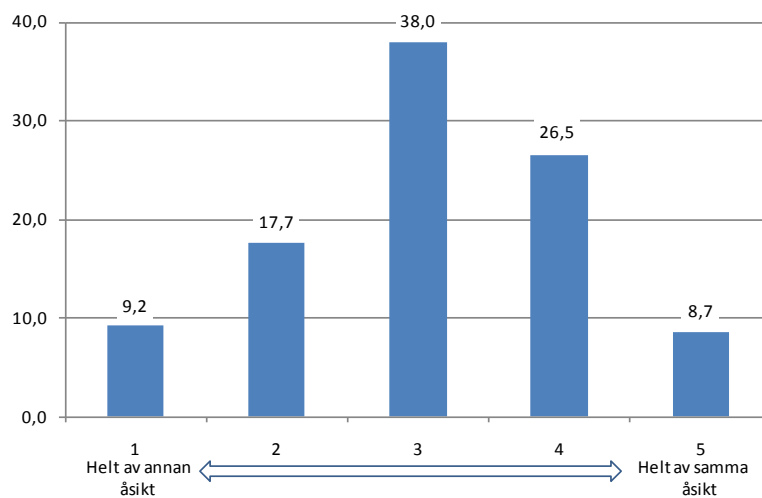
Vad är kommuninvånarnas uppfattning om *den kommunala beslutsprocessen*? Är den rättvis och behandlar den invånarna likvärdigt? Svaren på denna fråga bör ge ett bra mått på graden av tilltro till den åländska närdemokratin. Detta är naturligtvis en grundläggande fråga, och skulle det stå väl till med den kommunala beslutsprocessen borde vi här få en tydlig övervikt mot den positiva sidan. Tyngdpunkten borde ligga på andelen som instämmer och andelen tveksamma borde vara förhållandevis liten.

Så ser det inte riktigt ut, kan vi konstatera. Tvärtom är andelen tveksamma svarande; sådana som varken helt instämmer eller har helt motsatt åsikt så stor som 38 procent (se *Figur 42*). Vi ser också att andelen som är av "helt annan åsikt" (9,2 procent) är något större än andelen som är "helt av samma åsikt" (8,7 procent).

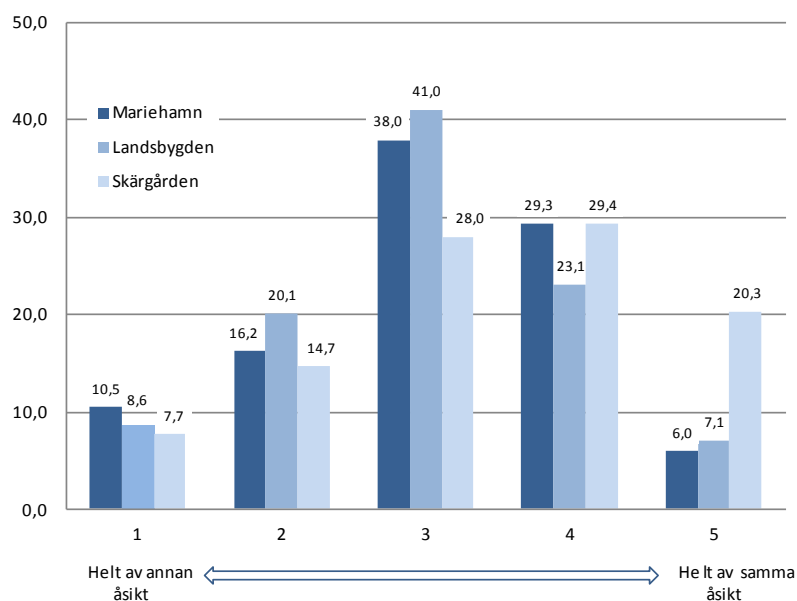
Sammantaget finns en liten, om än mycket svag övervikt åt det positiva hållet.

Medeltalet för Åland blir 3,08 som framgår av (*Tabell 8 s. 76*). Landsbygdens invånare placerar sig mitt i skalan (3,00 i medeltal), vilket kan tolkas som att de varken vill skriva under eller avfärda påståendet om rättvisa och jämlikhet, stadsborna strax över (3,05).

Figur 42. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och behandlar invånarna likvärdigt" (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 43. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och behandlar invånarna likvärdigt", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

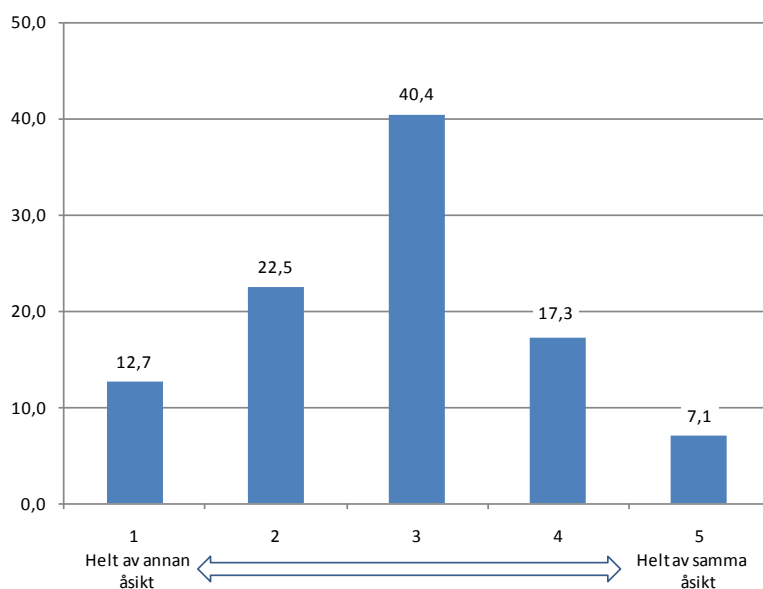
Skärgårdsborna skiljer sig som ofta i denna undersökning från övriga svarande, och gör även i denna fråga en bedömning som motsvarar 3,41 i medeltal; det vill säga klart på den positiva sidan.

Det verkar alltså som om man på landsbygden är jämförelsevis minst övertygad om att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och jämlik.

En genomgång av de öppna kommentarerna på frågeformulärets baksida ger en fingervisning om vilken typ av orättvisor som invånare har upplevt. Av de tolv personer som valt att kommentera detta har de flesta ansett att det gör skillnad om man känner rätt personer och att det förekommer svågerpolitik i kommunen. Nästan lika många har framhållit att servicen inte är rättvis idag, att stödnivåerna och servicen varierar mellan kommunerna och det upplevs som orättvist.

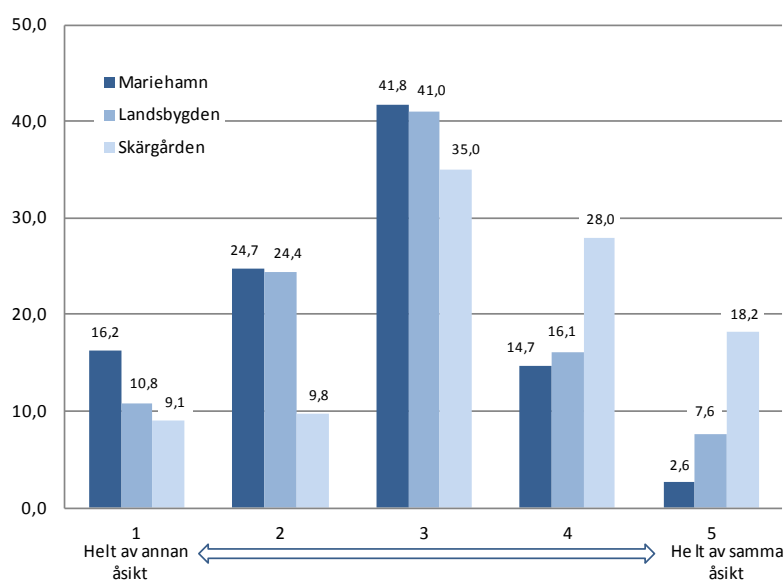
Vår bedömning är att det sammantagna stödet för den åländska närdemokratin förefaller återhållsamt.

Figur 44. Bedömning av påståendet: "Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut" (skala 1-5, procent av de svarande)

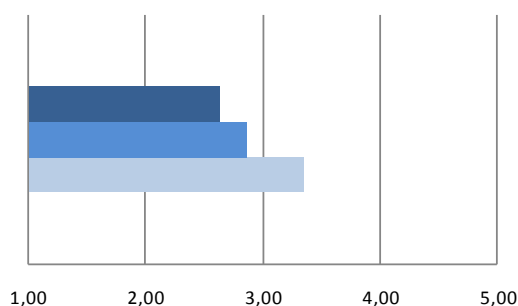
I vår enkät fanns ytterligare frågor som borde kunna bidra med infallsvinklar på demokrati och inflytandefrågorna. Till att börja med har vi svaren på påståendet "jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut".

Figur 45. Bedömning av påståendet: "Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

En sammanställning av bedömningarna av detta påstående är rätt uppseendeväckande. För det första kan vi konstatera att andelen som placerar sig i en mittemellan-position är så stor som drygt 40 procent (*Figur 44*). Så liten andel som 7,1 procent stöder helhjärtat påståendet, medan 12,7 procent avfärdar detsamma.

Figur 46. Bedömning av påståendet: "Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut", efter region (medeltal, skala 1-5)

	Medeltal (Åland = 2,84)
■ Mariehamn	2,63
■ Landsbygden	2,85
■ Skärgården	3,35

Svaren sammantagna i *Figur 46* visar på en övervikt åt det negativa hållet; medeltalet för hela Åland ligger under 3,00 (2,84). Mariehamn får i denna fråga ett av studiens verkliga underbetyg; 2,63 (*Tabell 8* s. 76). Dessutom fann vi att denna misstro i första hand kom från de yngre åldersgrupperna. Mönstret var att ju yngre den svarande var desto svagare betyg gavs i denna fråga.³⁹

Invånarna i Mariehamn, isynnerhet de yngre ålderskategorierna, är uppenbarligen kritiskt inställda till hur stadens beslutsfattare hanterar besluten med bäring på framtiden.

Vi har alltså en tydlig skillnad mellan hur invånarna i de tre regionerna bedömer det långsiktigt förnuftiga i besluten i hemkommunen. En titt på utslagen i *Figur 46* avslöjar att ålänningarna har ett rätt lågt förtroende för sina respektive kommunpolitikens beslut avseende det långsiktigt förnuftiga i deras beslutsfattande. Invånarna i Mariehamn och på landsbygden har ett jämförelsevis lägre förtroende för sina kommunala beslutsfattareshes beslut än de som bor i skärgården.

Tabell 6. "Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut", efter åldersgrupp. Procent och medeltal skala 1-5

	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal (skala 1-5)
Totalt	12,7	22,5	40,4	17,4	7,0	100,0	2,84
18-24 år	15,6	17,7	49,0	14,6	3,1	100,0	2,73
25-34 år	18,3	23,9	39,4	12,7	5,6	100,0	2,64
35-44 år	15,4	27,5	38,5	13,7	4,9	100,0	2,65
45-54 år	10,7	25,7	41,7	18,2	3,7	100,0	2,78
55-64 år	9,0	20,6	41,8	19,0	9,5	100,0	2,99
65-74 år	11,9	20,9	35,1	18,7	13,4	100,0	3,01
75-85 år	7,5	11,9	38,8	31,3	10,4	100,0	3,27

Dessutom fann vi, som redan berörts, statistiskt hållbara skillnader mellan de olika åldersgrupperna. *Tabell 6* ovan visar hur svaren fördelar sig mellan åldersgruppernas omdömen (skala 1-5).

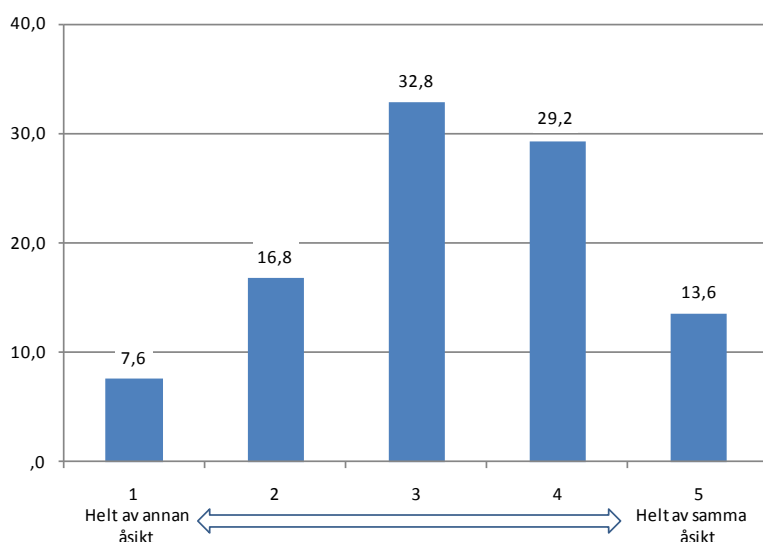
Den ger också medeltalet för de olika åldersgruppernas svar (kolumnen längst till höger). Omdömena representerar som tidigare en femgradigskala från "helt av annan åsikt" (=1) till "helt av samma åsikt" (=5).

³⁹ Korrelationen (Pearson) mellan ålder och svar på denna fråga för Mariehamn var $R=0,133$, på signifikansnivån $p=0,009$. För hela Åland var sambandet ännu starkare; $R=0,162$, på signifikansnivån $p=0,000$.

Om vi börjar med att betrakta ytterligheterna, kolumnerna med ettor respektive femmor, märker vi att de som inte alls håller med (=1) i första hand återfinns bland de yngre ålderskategorierna, och omvänt återfinns de som helt instämmer (=5) i första hand bland de äldsta åldersgrupperna.

Att förtroendet för de kommunala beslutsfattarna vad gäller det långsiktigt förnuftiga i deras beslut har ett svagt stöd överlag framgår av det relativt låga medeltalet (2,84). Medeltalen längst till höger i *Tabell 6* avslöjar att de yngre ålderskategorierna (till och med 54 år) är betydligt mer kritiska i denna framtidsfråga än de som är 55 år och äldre.

Figur 47. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl”, (skala 1-5, procent av de svarande)

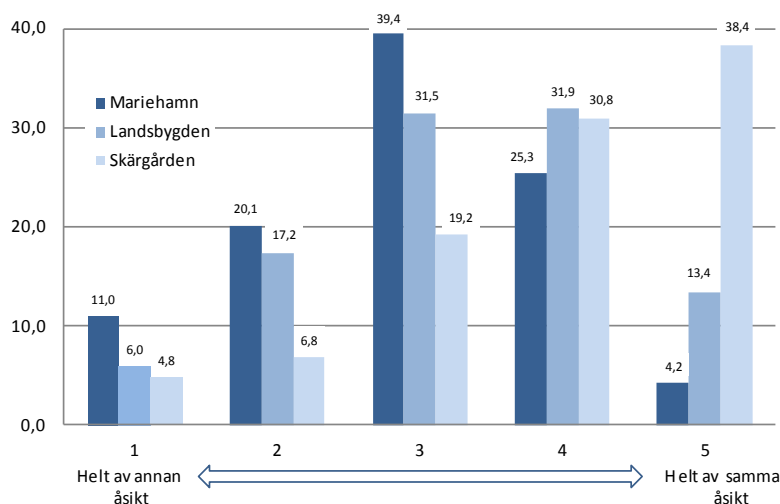
Låt oss slutligen övergå till ännu en central förtroendefråga. Vad anser kommuninvånarna om skötseln av *hemkommunens ekonomi*? Vi ser i *Figur 47* att 13,6 procent instämmer helt i påståendet ”jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl” medan 7,6 procent är av helt motsatt uppfattning. Vi ser också att nära var tredje svarande ger ett ”mitt-emellan-betyg”. Inga märkbara statistiska skillnader mellan könen noterades, däremot mellan regioner och åldersgrupper.

Figur 48 avslöjar uppseendeväckande skillnader mellan regionerna i synen på skötseln av den kommunala ekonomin. Uppenbarligen har de som sköter den kommunala ekonomin i skärgården ett starkt förtroende. Hela 38,4 procent av de svarande i den regionen instämmer helt i påståendet att kommunens ekonomi sköts väl, medan motsvarande andel för dem som bor på landsbygden är blygsamma 13,4 procent och för de svarande i Mariehamn endast 4,2 procent.

Medeltalen av hur de svarande från de olika regionerna svarat visas i *Figur 49*. Vi kan börja med att notera att medeltalet för landsbygden (3,30) blir strax över medeltalet för Åland (3,24) (*Tabell 8 s. 76*).

Att det skiljer sig ett helt steg i bedömning mellan Mariehamns medeltal (2,92) och skärgårdens (3,91) är uppseendeväckande. Bedömningen av landsbygdskommunernas skötsel av ekonomin ligger däremellan (3,30).

Figur 48. Bedömning av påståendet: ”Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl”, efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

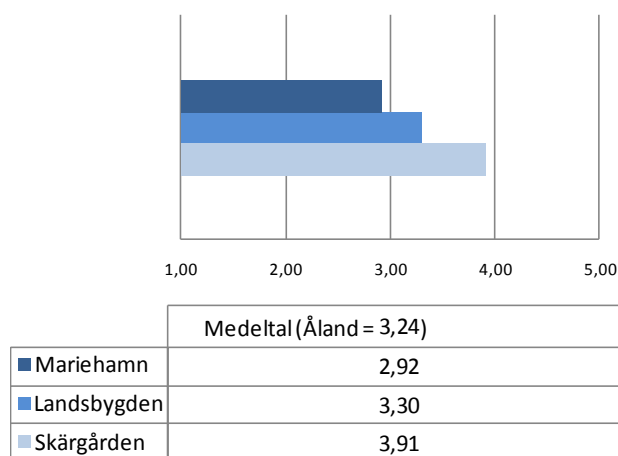
Här måste emellertid påpekas att spannvidden mellan invånarnas bedömning i de olika skärgårdskommunerna är mycket stor. Detsamma gäller för landsbygdskommunerna.

Det visade sig också att det fanns ett starkt samband mellan ålder och bedömningen av hur den egna kommunens ekonomi sköts. Vi fann en positiv korrelation mellan ålder och nivå på bedömningen; vilket innebär att de yngre var mer kritiska och de äldre mer godkännande.⁴⁰

Ser vi på medeltalen längst till höger i *Tabell 7* kan vi konstatera att åldersgrupper från 18 år och till och med de som inkluderar 54-åringarna, i genomsnitt har en bedömning som ligger lägre än genomsnittet (=3,24), medan de som är 55 år och äldre ligger över genomsnittet.

⁴⁰ Korrelationen (Pearson) mellan ålder och bedömningen på skala 1-5 var $R=0,112$ på signifikansnivå $p=0,000$. Detta innebär generellt att en ökning av den svarandes ålder med ett år innebar att hon/han tenderade att ge ett betyg som var 1,2 procent högre än den som var ett år yngre ($R^2=0,012$).

Figur 49. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl", efter region (medeltal, skala 1-5)

Tabell 7. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl", efter åldersgrupp. Procent och medeltal, skala 1-5

	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal (skala 1-5)
Totalt	7,7	16,8	32,7	29,2	13,6	100,0	3,24
18-24 år	7,2	20,6	33,0	32,0	7,2	100,0	3,13
25-34 år	7,9	20,1	25,9	34,5	11,5	100,0	3,22
35-44 år	11,4	14,6	39,5	23,2	11,4	100,0	3,09
45-54 år	7,4	19,0	37,6	24,3	11,6	100,0	3,14
55-64 år	5,7	12,5	36,5	31,8	13,5	100,0	3,35
65-74 år	5,2	17,9	26,1	30,6	20,1	100,0	3,42
75-85 år	8,8	14,7	16,2	33,8	26,5	100,0	3,53

Sammanfattningsvis kan vi säga att de svarande överlag ger sitt reserverade godkännande till hur ekonomi sköts, men att de regionala skillnaderna i bedömningarna är ovanligt stora.

Om vi försöker sammanfatta informationen i *Tabell 8*, kan vi se att den säger en del om de olika förutsättningarna i regionerna. Men låt oss igen påminna oss om att spännvidden i svaren från regionerna 'landsbygden' och 'skärgården' kan vara stora i flera frågor, och att svaren från de större kommunerna väger tyngre än svaren från de små eftersom vi har flera svar från de större.

Tabell 8. Invånarnas bedömning av befintlig service, informationsutbud, och möjligheter att påverka, efter region. Medeltal, skala 1-5.

	Totalt	Mariehamn	Landsbygden	Skärgården
1 Bemötande av kommunens personal	3,92	3,83	3,94	4,10
2 Personaltätheten tillräcklig	3,76	3,68	3,75	4,02
3 Öppettiderna tillräckliga	3,63	3,40	3,70	3,99
4 Kommunen garanterar den service jag har rätt till	3,60	3,62	3,52	3,79
5 Beaktande av personliga integriteten	3,51	3,50	3,50	3,59
6 Informationen om kommunens beslut är tillräcklig	3,39	3,18	3,43	3,79
7 Jag har kunskap om vart jag skall vända mig	3,37	3,11	3,43	3,87
9 Information om kommunens verksamheter tillräcklig	3,34	3,20	3,34	3,72
8 Kommunens ekonomi sköts väl	3,24	2,92	3,30	3,91
11 Kommunala beslutsprocessen är rättvis	3,08	3,05	3,00	3,41
10 Möjligheter att påverka verksamheter	2,91	2,82	2,87	3,24
12 Möjligheter att påverka beslut	2,88	2,80	2,82	3,25
13 Beslutsfattarna fattar långsiktigt förnuftiga beslut	2,84	2,63	2,85	3,35
Medeltal	3,34	3,21	3,34	3,70

Först kan vi konstatera att skärgårdsborna överlag ger mer positiva omdömen än de övriga två regionerna, och att landsbygdsborna i allmänhet ger mer positiva omdömen än stadsborna. (Undantagen är här garantin av service (nr 4 i rang) och frågan om rättvisan i beslutsprocessen (nr 11 i rang)).

Har det med geografisk skala att göra? Det är troligen en del av förklaringen. Att man ger höga vitsord åt sådant som informationen och kunskapen om vart man skall vända sig avspeglar säkert småskalighetens fördel. Men att man har också i skärgården ger mer positiva omdömen om ekonomiska frågorna och har ett större förtroende för att de styrande fattar långsiktigt förnuftiga beslut kan vara svårare att förklara. En hypotes är att man som invånare i mindre kommuner känner större samhörighet och förtroende i allmänhet i lokalsamhället, och att detta avspeglar sig i enkätsvaren.

7 Den framtida kommunala servicens organisering

7.1 Introduktion

Ett synsätt som blivit allt mer förhärskande på senare år är att när allt färre skall försörja allt fler, kommer de kommunala verksamheterna att behöva anpassas till de begränsade resurserna. Denna utveckling ställer en del principiella frågor och olika förhållningssätt på sin spets. Vad anser våra respondenter om sådant som skatter och effektivitet? Hur ser de på kommunernas självständighet, kommunsystemets struktur och kommunalt samarbete? Var går gränsen för den offentliga sektorns uppdrag? Vad anser de om inflytande, om offentliga och privata producenter av tjänster? Här kan vi notera att det skett en omfattande privatisering av kommunala tjänster bland annat i Sverige. Där har valfriheten betonats på bekostnad av likvärdighet, och det statliga ansvaret för exempelvis skolsektorn har sedan 1990-talet gradvis beskurits till förmån för ett ökat kommunalt uppdrag på området.

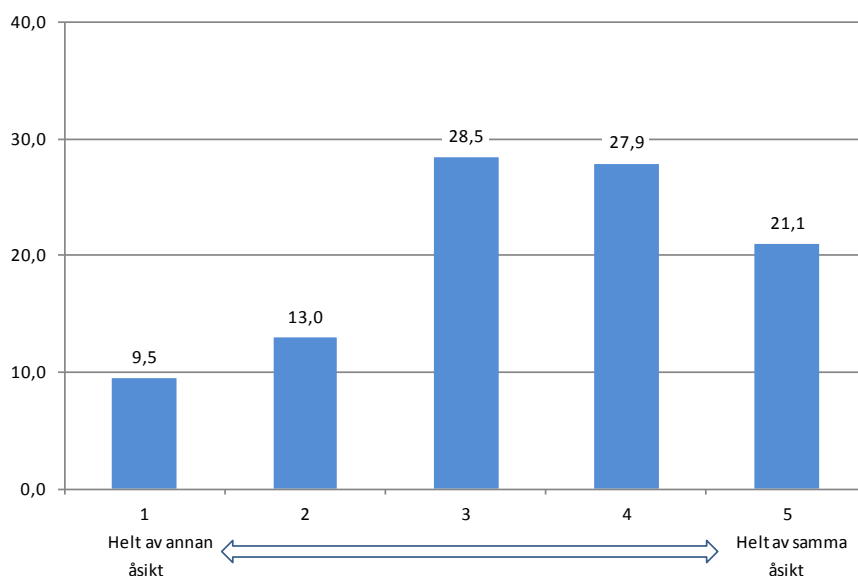
7.2 Skatter, effektivitet och privatiseringar

Vilken är då inställningen bland de åländska kommuninvånarna till förhållandet mellan skatter, effektivisering och servicenivå? I enkäten bad vi de svarande ta ställning till två ideologiskt grundläggande påståenden som hade med detta område att göra: ”det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ned på den kommunala servicen”, respektive ”de kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs” (se bilaga s. 118). Vi bad de svarande att, precis som i föregående block frågor, på en femgradig skala positionera sig längs en axel där ”helt annan åsikt” representerade 1 och 5 ”helt av samma åsikt”.

Vi fann ingen signifikant skillnad mellan regionerna när vi bad dem bedöma påståendet ”det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ned på den kommunala servicen”. Däremot fann vi en tydlig skillnad mellan könen. Som framgår av *Figur 50* ligger övervikten i utslaget åt det positiva hållet. Nära hälften av de svarande instämmer (med fyror eller femmor). Medeltalet för hela Åland blev 3,38 på den 5-gradiga skalan. Om vi adderar ettorna (9,5 procent) och tvåorna (13 procent) i figuren får vi fram dem som i olika grad motsätter sig skattehöjningar (22,5 procent) även om den kommunala servicen hotades. Drygt var femte kommuninvånare intar alltså den ståndpunkten, vilket är strax över den andel som rapporterats från den senaste kommuninvånarundersökningen på fastlandet (ARTTU).⁴¹

⁴¹ Finlands kommunförbund (2010) Pressmeddelande: 'Kommunundersökning med över 13 000 tillfrågade:

Figur 50. Bedömning av påståendet: "Det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen" (skala 1-5, procent av de svarande)

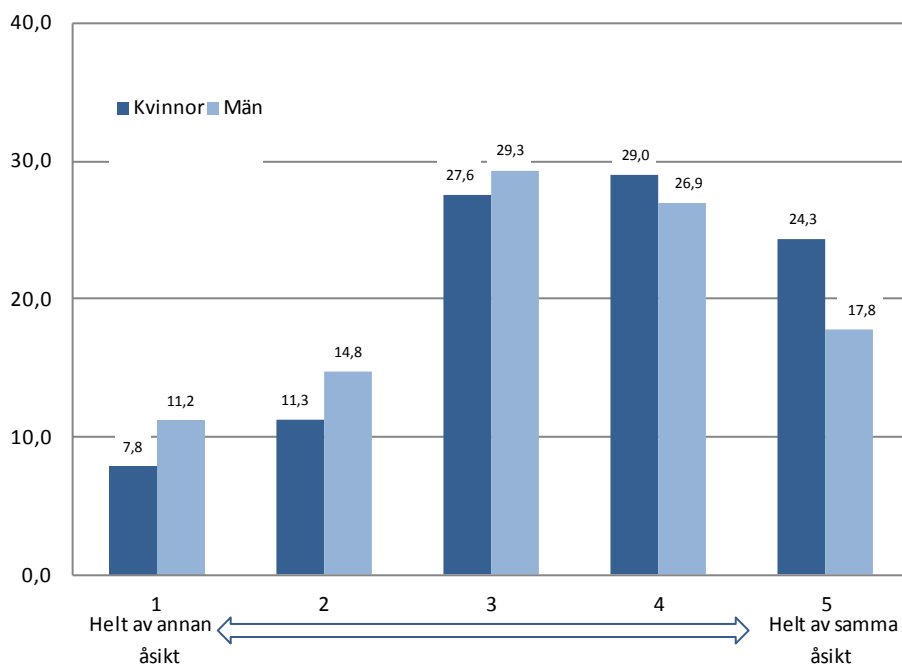
Det kan tyckas att de positiva svaren på frågan kan tas för ganska givna, vilket även några respondenter påtalat. Men som en av de svarande har kommenterat så *"...alla tycker väl detta men håller kanske inte med om de strategier som sen används för att effektivisera tjänsterna"*. Frågan är formulerad så att vi ska kunna jämföra resultaten från den med motsvarande fråga i kommuninvånarundersökningen i Finland samt för att vägas mot frågan om skattenivåer.

Figur 51 jämför kvinnornas och männens svar på frågan "det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen". Det framgår tydligt där att kvinnorna i högre grad än männen helt instämmer i påståendet. Tolkningen att kvinnor i högre grad än männen motsätter sig nedskärningar av den kommunala servicen ligger nära till hands.

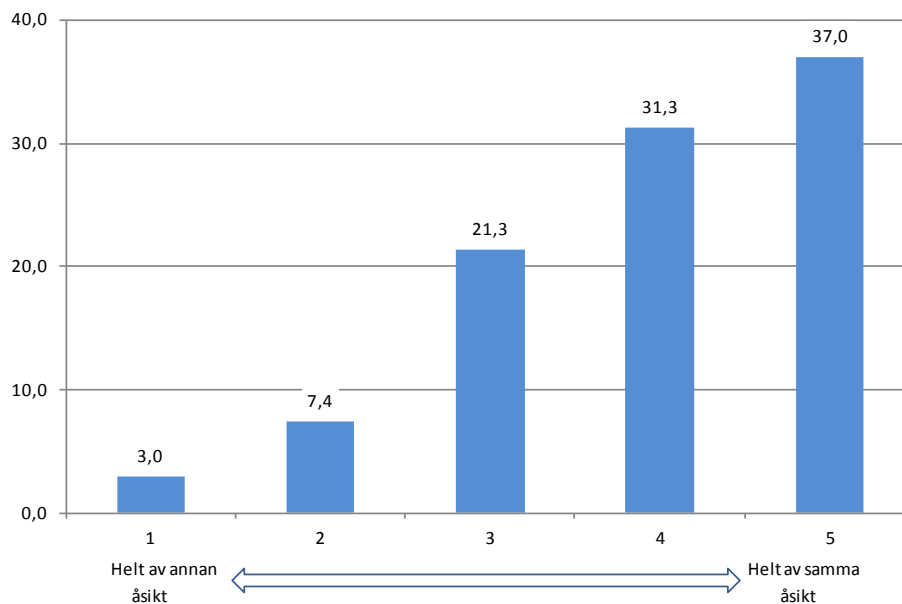
Skillnaden mellan könen när det gäller avvägningen mellan skattenivåer och effektivitet blev allt mer uppenbar när vi bad respondenterna ta ställning till påståendet "de kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs".

Som framgår av staplarna i *Figur 53* svarade 42,5 procent av männen att de var "helt av samma åsikt" medan endast 31,7 procent av kvinnorna instämmer till fullo. Medeltalet för kvinnorna på denna fråga är 3,78 och för männen 4,05. En nära till hands liggande tolkning av detta är att kvinnorna helt enkelt är mer tveksamma än männen till att ställa skattesänkningar mot effektivisering.

Figur 51. Bedömning av påståendet: "Det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen", efter kön (skala 1-5, procent av de svarande)

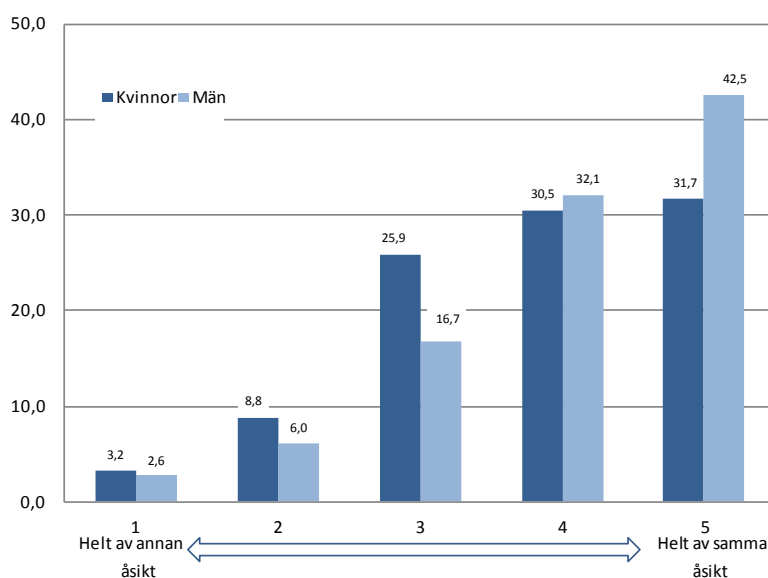
Figur 52. Bedömning av påståendet: "De kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs" (skala 1-5, procent av de svarande)

Något mer anmärkningsvärt är kanske att vi fann statistiskt belagda skillnader mellan regionerna på frågan om effektivisering och skattenivåer. Medan 41,3 procent av de svarande som bodde i Mariehamn instämde ("helt av samma åsikt") var motsvarande andel för landsbygden endast 33,4 procent. Skärgården positionerade sig mitt emellan (37,2 procent).

Sammantaget, beräknat med medeltalen av alla svar var dock skillnaderna inte särskilt stora mellan regionerna. Medeltalet för Mariehamn på denna fråga var 3,96, för landsbygden 3,89 och för skärgården 3,88. Vi kan i sammanhanget notera att de olika åldersgrupperna svarade mycket lika när vi avläste medeltalet.

Figur 53. Bedömning av påståendet: "De kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs", efter kön (skala 1-5, procent av de svarande)

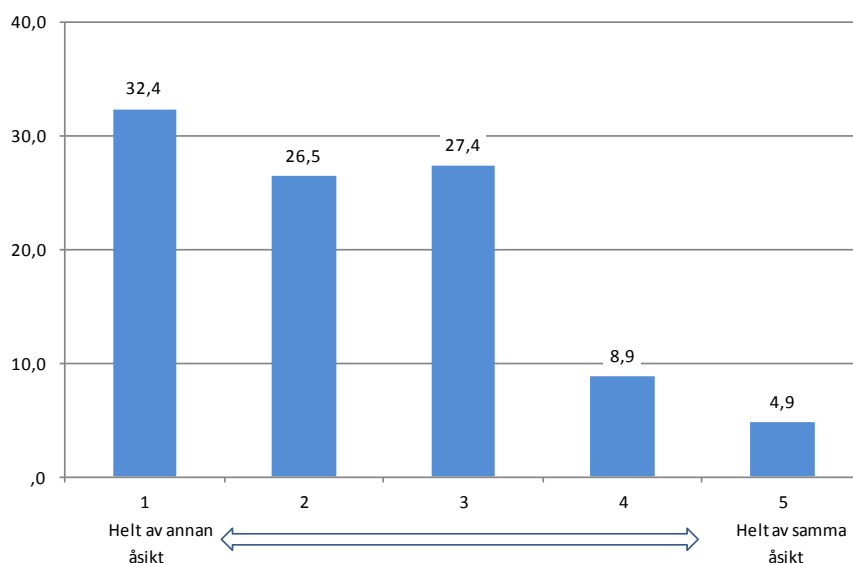

7.3 Kommunsamarbete och -sammanslagningar: en tydlig regional klyfta

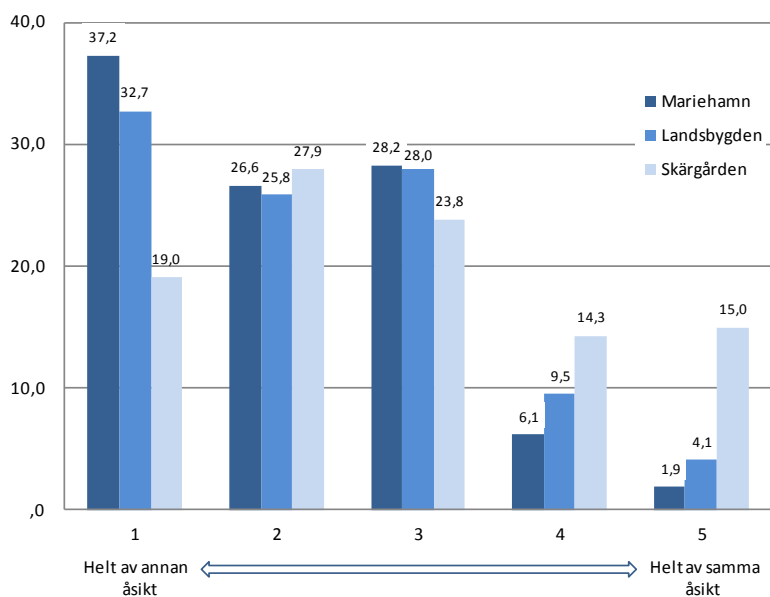
Vad anser invånarna om kommunernas självständighet, om samarbete mellan kommunerna, och om kommunsammanslagningar? I vår enkät (sidorna 112-120) finns tre påståenden som bör ringa in hur invånarna ställer sig till kommunsammanslagningar.

Det första av dessa påståendet lyder "kommunens självständighet är så viktig att jag är beredd att ge avkall på servicen". *Figur 54* visar att svaret är tydligt när det gäller hela Åland; nära en tredjedel av de tillfrågade säger att de är av "helt annan åsikt" vilket i detta fall rimligtvis måste innebära att *de kan tänka sig att ge upp kommunens självständighet om den kommunala servicen hotas*. Svaren i övrigt väger också över mot det negativa; det vill säga ett och två i figuren.

Figur 54. Bedömning av påståendet: "Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen" (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 55. Bedömning av påståendet: "Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

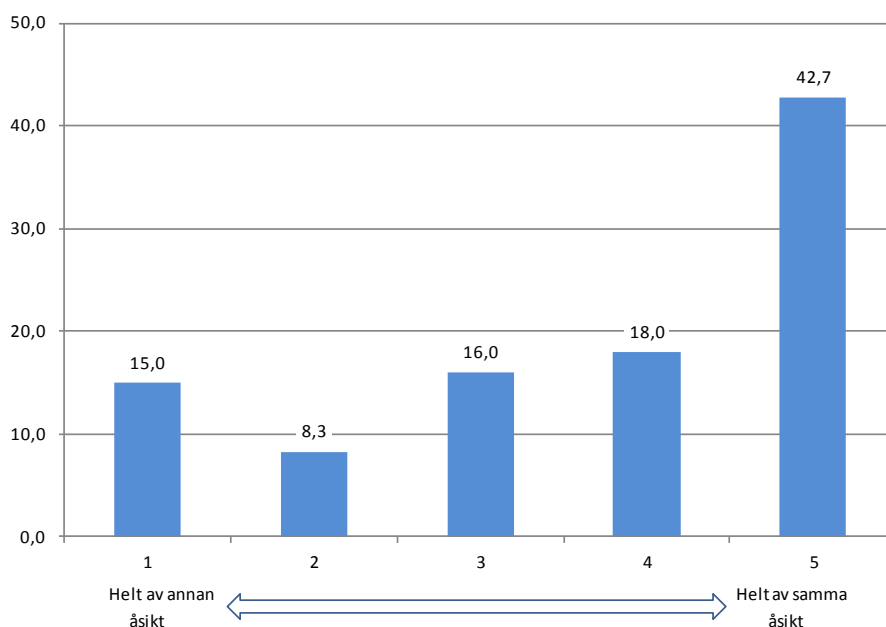
Som *Figur 55* tydligt visar är man i skärgården mycket mer mån om kommunens självständighet än man är i staden (de ljusaste staplarna till höger i figuren). Så många som 37,2 procent av Mariehamnarna och 32,7 procent av landsbygdsborna är av "helt annan åsikt" medan endast 19 procent av skärgårdsborna sällar sig till den gruppen. Man kan till och med tolka skärgårdsbornas betygsättning av påståendet så att en stor

del av dessa - nära var tredje av dem har givit fyror och femmor som omdöme - faktiskt skulle vara beredda att ge avkall på den kommunala servicen för att bevara sin kommuns självständighet.

Mariehamnarna mår mest om servicen och minst om den kommunala självständigheten, verkar det som. Nära 64 procent av dem gav ett eller två i omdöme. Motsvarande beräkning gav 58,5 för landsbygden och 46,9 för skärgården.

Mariehamnarna gav i medeltal svaret 2,09, landsbygdsborna 2,27 och skärgårdsborna 2,77. Alla dessa medeltal ligger därmed på den negativa sidan (mindre än 3) i förhållande till påståendet om självständighet och servicenivå. Detta är det påståendet som får minst poäng i den delen av vår undersökning som handlar om den framtida organiseringen av kommunernas service. Men naturligtvis är det så att påståendet är av den karaktären att det lika gärna hade kunnat formuleras i omvända termer: ”servicen är så viktig att jag är beredd att ge avkall på kommunens självständighet”. Då hade vi istället sammantaget fått instämmande svar. Könstillhörighet hade i detta fall ingen betydelse.

Figur 56. Bedömning av påståendet: ”Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre” (skala 1-5, procent av de svarande)

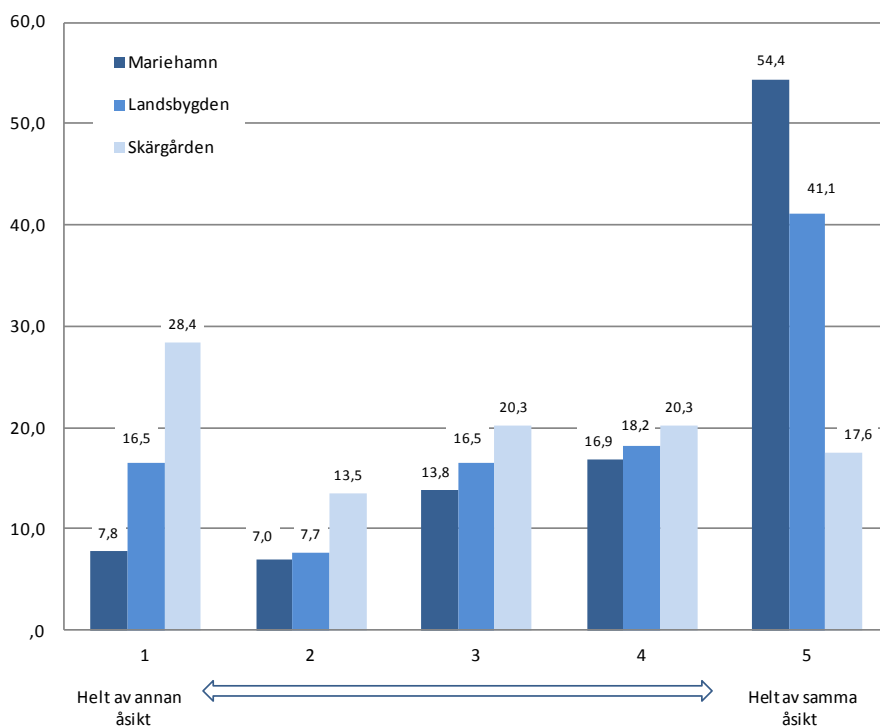
Vad tycker ålänningarna om möjligheten eller nödvändigheten av att slå samman kommuner på Åland? Figur 56 visar hur våra 1 056 respondenter poängsatte påståendet ”det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre”. Andelen av de

svarande som helt instämde i påståendet var 42,7 procent och andelen som gav påståendet en fyra i betyg var 18,0 procent. Det betyder att drygt 60 procent av de svarande vägde över åt den positiva sidan. Men vi ser också att frågan skapar en viss polarisering i och med att 15,0 procent sade sig vara av helt annan åsikt.

Frågan är då om svaren skiljer sig mellan personer med olika bakgrund vad gäller kön, region och åldersgrupp. Könstillhörighet visade sig vara irrelevant i sammanhanget, däremot inte ålder och regionstillhörighet.

När det gäller åldersgruppernas inställning till kommunsammanslagningar fann vi att det starkaste stödet ("helt av samma åsikt") fanns i åldersgrupperna i det breda spannet 35-74 år (*Tabell 11*). I gruppen 34-54 år angav varannan av de svarande att de helt instämde i påståendet. De allra yngsta, och de allra äldsta i åldern 75 till 85 var mycket mindre positiva i sin inställning till kommunsammanslagningar. I gruppen 18-24-åringar angav knappt var femte (19,6 procent) att de var helt av samma åsikt, medan nästan var fjärde (24,7 procent) angav sig vara av helt annan åsikt.

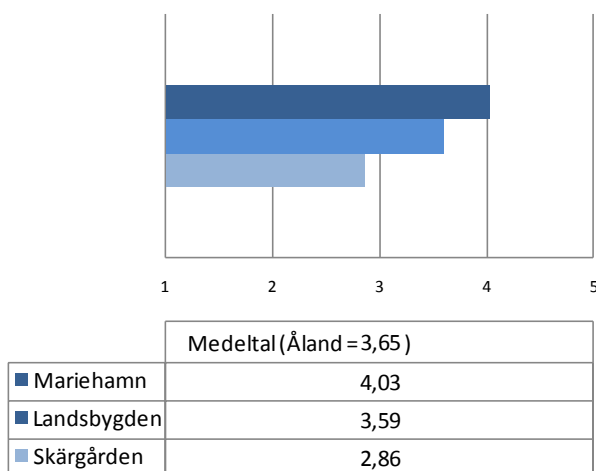
Figur 57. Bedömning av påståendet: "Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

Vi fann stora - för att inte säga dramatiska - skillnader mellan hur personer från staden, landsbygden och skärgården betygsatte påståendet ”det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre”. Spännvidden mellan svaren är störst mellan staden och skärgården.

Som vi ser av staplarna längst till höger i *Figur 57* är gapet stort mellan andelen Mariehamnare respektive skärgårdsbor som till fullo instämmer i påståendet. Den höga mörkaste stapeln längst till höger visar att andelen stadsbor som ger betyget 5 är hela 54,4 procent medan andelen skärgårdsbor som ser fördel med färre kommuner är endast 17,6 procent. Däremellan positionerar sig de boende på landsbygden med 41,1 procent femmor. Vi kan också notera att andelen skärgårdsbor som är ”av helt annan åsikt” (den ljusaste pelaren av dem längst till vänster i figuren) är mycket större än motsvarande andel för de boende på landsbygden och i staden.

Figur 58. Bedömning av påståendet: ”Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre”, efter region (medeltal skala 1-5)

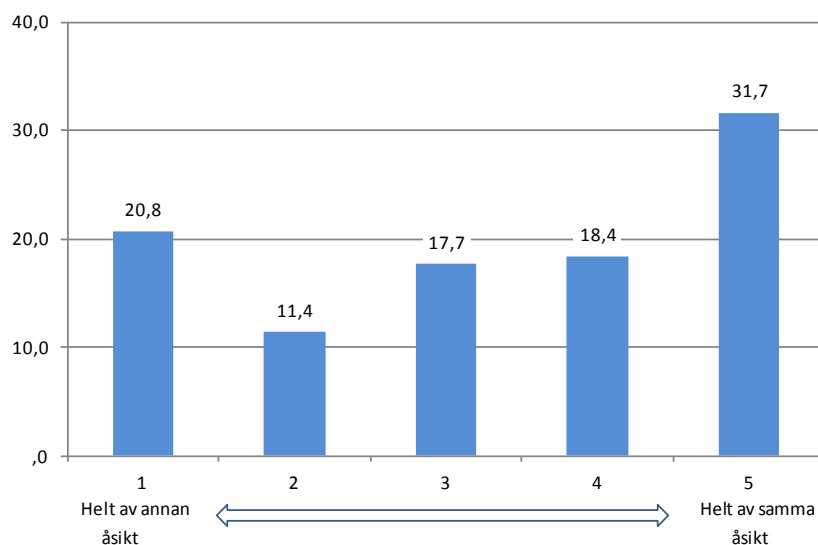

Frågan om kommunsammanslagning polariserar alltså ålänningarna. Det blir också tydligt när vi räknar medeltalen av svaren från respektive regioner. Den samlande bilden vi får när vi räknar medeltalen av alla svaren är tydligt positiv (3,65 se *Figur 58*), men skillnaden mellan regionerna är stor. Medeltalet av svaren från boende i Mariehamn ligger till och med över fyra, medan svaren från skärgården ligger klart under tre.

Frågan är då om detta mönster går igen om man uttryckligen frågar om inställningen till att den egna kommunen slås samman med någon annan?

Nästa påstående som de svarande hade att ta ställning till lydde som följer: ”det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner.” En analys av svaren vi fått visar att detta påstående fortfarande är polariserande. *Figur 59* visar hur svaren fördelar sig och hur en majoritet faktiskt svarar antingen ”helt av annan åsikt” (20,8 procent) eller ”helt av samma åsikt” (31,7 procent).

Figur 59. Bedömning av påståendet: ”Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner.” (skala 1-5, procent av de svarande)

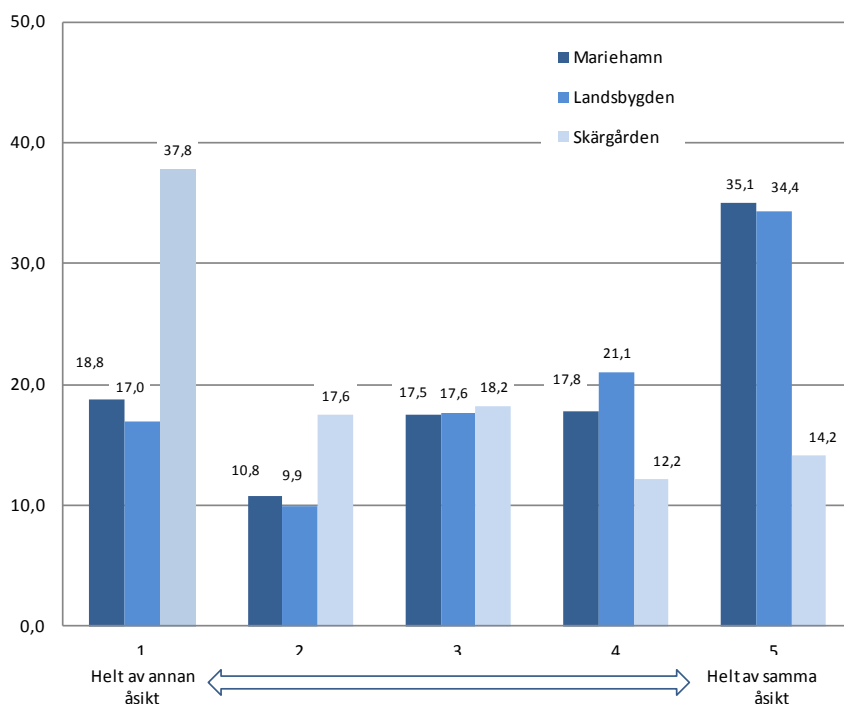
Här handlar det alltså specifikt om den egna kommunens eventuella sammangående. Det intressanta är att se hur man modererar sitt svar i förhållande till de två tidigare frågorna som handlar om kommunsamarbete och sammanslagningar i allmänhet.

En jämförelse med svaren på frågan om hur man ställer sig till kommunsammanslagningar i allmänhet (*Figur 56*) ger vid handen att man är betydligt mer tveksam när det gäller den egna kommunen. Andelen som instämmer helt minskar med så mycket som 11 procentenheter och andelen som är helt avvisande till tanken ökar istället med dryga 5 procent.

Skillnaden mellan hur kvinnor och män svarade var icke-signifikant, medan det återigen visar sig att invånarna i de olika regionerna har olika inställning. En stor andel av de boende i Mariehamn och på landsbygden, instämmer helt i påståendet att det finns fördelar med att slå samman den egna kommunen med en annan (*Figur 60*).

Det tydligaste avvikande utslaget i respondenternas bedömning är andelen skärgårdsbor som svarar att de är av "helt annan åsikt" i denna fråga. När en sammanslagning av den egna kommunen kommer på tal ökar den gruppen från 28,4 procent till 37,8 procent.

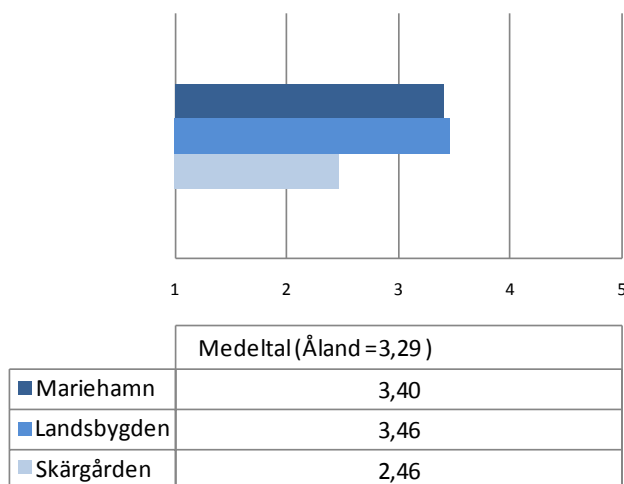
Figur 60. Bedömning av påståendet: "Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

Vi fann också (i *Figur 61*) att medeltalet i bedömningarna sjönk i alla regioner när vi frågade om just den egna kommunen bör slås samman. Förändringen är störst i Mariehamn där nu medeltalet i bedömningarna sjönk från 4,03 till 3,40 och minst på den samlade landsbygden; från 3,59 till 3,46. I detta perspektiv framstår landsbygden som den region som är mest positiv till en sammanslagning av den egna kommunen. Skärgården befäster sin ställning som den mest negativa till sammanslagning här sjunker medeltalet från redan negativa 2,86 till ännu den mer negativa bedömningen 2,46 i medeltal.

I de allra flesta fall kan vi inte frångå vår grova geografiska indelning i tre regioner, eftersom vi enbart redovisar statistiskt säkerställda resultat. Eftersom antalet svarande i vissa kommuner är för få kan vi inte i detalj redovisa statistiskt säkerställda resultat på kommunnivå.

Figur 61. Bedömning av påståendet: "Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner." Medeltal skala 1-5, efter region

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att *frågan om kommunsammanslagningar splittrar regionerna och åldersgrupperna*.

I avsnittet som sammanfattar de öppna kommentarerna (s.103) finns exempel på en lång rad synpunkter och förslag som framförts om kommunstrukturen på Åland. Exempelen belyser den mångfald av åsikter som finns i ämnet.

7.4 Inflytande och valmöjligheter. Privat och offentligt

Figur 62 (s. 89) visar att det finns stöd för ett ökat brukarinflytande i kommunerna. Även om de som svarat att de helt stämmer in i påståendet "de som använder sig av kommunens service borde få mer att säga till om" inte är fler än 21 procent, så är motsvarar andelen som nära nog instämmer och givit fyror i omdöme var tredje svarande. Andelen neutrala omdömen (treor) är i detta fall ovanligt stor (36,8 procent).

Det innebär att de som instämmer i olika grad uppgår till drygt 53 procent. Här visar en jämförelse med resultatet från ARTTU-projektet att man på Åland ligger strax under genomsnittet för två- och svenskspråkiga fastländska kommuner (56 procent).⁴²

En tolkning av detta kan möjligen vara att man i de små åländska kommunerna redan anser sig ha ett hyfsat gott inflytande över hur tjänsterna ordnas.

⁴² Finlands kommunförbund (2010) Pressmeddelande: 'Kommuninvånarna efterlyser smidig service och valfrihet' (<http://www.kommunerna.net>).

Tabell 9. Inställning till kommunsammanslagning och kommunal självständighet i olika åldersgrupper. De svarandes bedömning på en skala 1-5 där 1 representerar "helt av annan åsikt" och 5 representerar "helt av samma åsikt"

Bedömning av påståendet: "Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre" (procent och medeltal)							
Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	15,0	8,4	15,9	17,9	42,8	100,0	3,06
18-24 år	24,7	6,2	25,8	23,7	19,6	100,0	3,65
25-34 år	17,0	7,8	17,0	22,0	36,2	100,0	3,08
35-44 år	10,4	6,0	15,3	18,0	50,3	100,0	3,52
45-54 år	11,4	9,2	14,6	14,6	50,3	100,0	3,91
55-64 år	11,9	8,8	14,5	17,6	47,2	100,0	3,84
65-74 år	15,7	9,7	12,7	14,9	47,0	100,0	3,80
75-85 år	26,9	13,4	14,9	16,4	28,4	100,0	3,67

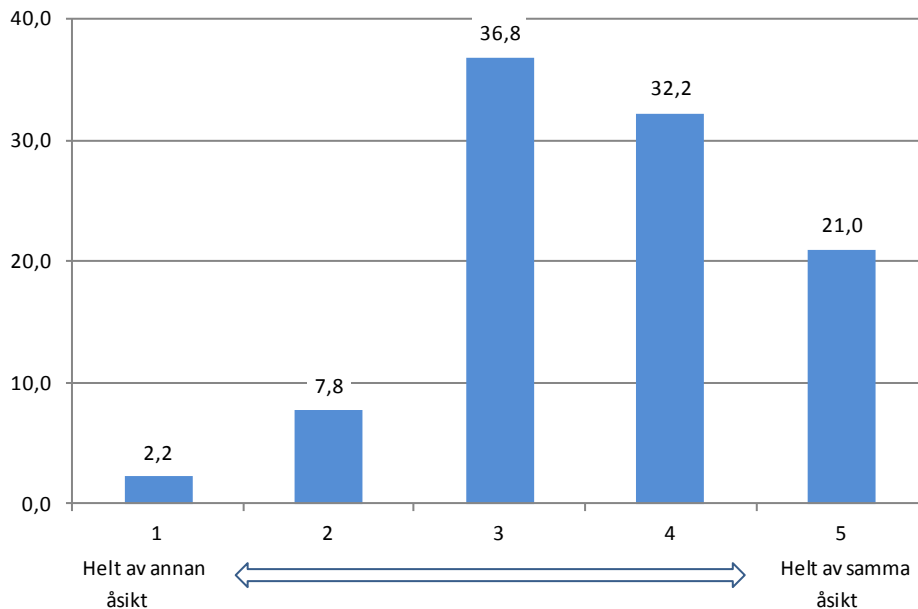
Bedömning av påståendet: "Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner" (procent och medeltal)

Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	20,8	11,4	17,8	18,4	31,7	100,0	3,29
18-24 år	28,9	21,6	25,8	12,4	11,3	100,0	2,56
25-34 år	23,2	9,9	24,6	18,3	23,9	100,0	3,09
35-44 år	13,7	7,1	19,7	25,1	34,4	100,0	3,60
45-54 år	18,3	13,4	14,5	17,7	36,0	100,0	3,40
55-64 år	18,8	10,5	15,7	18,8	36,1	100,0	3,43
65-74 år	20,0	10,4	11,9	15,6	42,2	100,0	3,49
75-85 år	37,3	10,4	13,4	14,9	23,9	100,0	2,77

Bedömning av påståendet: "Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen" (procent och medeltal)

Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	32,4	26,5	27,4	8,9	4,9	100,0	2,27
18-24 år	22,6	20,4	43,0	11,8	2,2	100,0	2,51
25-34 år	41,1	24,8	25,5	5,0	3,5	100,0	2,05
35-44 år	34,4	27,2	28,9	6,7	2,8	100,0	2,16
45-54 år	35,0	32,2	21,3	7,1	4,4	100,0	2,15
55-64 år	35,1	30,4	23,2	7,2	4,1	100,0	2,15
65-74 år	26,7	20,6	30,5	13,7	8,4	100,0	2,57
75-85 år	19,4	20,9	26,9	19,4	13,4	100,0	2,88

Figur 62. Bedömning av påståendet: ”De som använder sig av kommunens service borde få mer att säga till om hur tjänsterna ordnas” (skala 1-5, procent av de svarande)

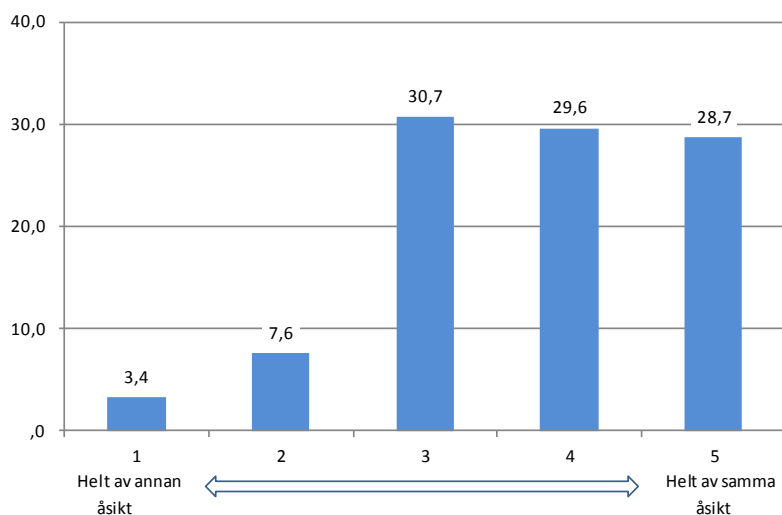
Kvinnor och män svarade likartat på denna fråga. Däremot fann vi statistiskt säkrade skillnader mellan regionerna. Återigen är det de boende i skärgården som avviker i sina svar och är mer reserverade till påståendet om ökat brukarinflytande.⁴³ Svaren kan mycket väl bero på att skärgårdsborna anser att de redan har ett tillräckligt inflytande (jämför *Figur 39*, s. 66).

Vi fann också vissa skillnader mellan åldersgrupper i inställningen till denna fråga. Den yngsta gruppen, den i åldern 18-34 år var sammantaget något mer positivt inställd till ett ökande brukarinflytande än övriga åldersgrupper.

Frågan om att lägga ut kommunala tjänster på privata serviceproducenter har blivit allt mer aktuell i takt med ett ökat krav från konsumenterna på valfrihet i serviceutbudet. Problematiken har dock en klar principiell och ideologisk laddning. Kostnadskalkyler, effektivitetsberäkningar, jämlikhetstankar och så vidare bryts mot varandra.

⁴³ Medeltalet på den 5-gradiga skalan var för skärgården 3,31 att jämföra med landsbygdens 3,69 och Mariehamns 3,65.

Figur 63. Bedömning av påståendet: "Nuvarande kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen" (skala 1-5, procent av de svarande)

Hur ställer sig då de svarande till påståendet "nuvarande kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen". Som tydligt framgår av *Figur 63* väger svaren över mot det positiva hållet.⁴⁴ Andelen som anger att de är "helt av samma åsikt" utgör 28,7 procent, och de som angett ett nära nog instämmande (4:or på den 5-gradiga skalan) utgör 29,6 procent. Därmed ligger drygt 58 procent av de svarande på den positiva sidan. På den negativa sidan gav 11 procent 1:or och 2:or.

Vi fann inga märkbara skillnader mellan kvinnors och mäns attityd vad gäller denna fråga. Däremot fann vi statistiskt belagda skillnader mellan hur de olika åldersgrupperna svarade. Ålder och betyg satt på detta påstående var signifikant och positivt korrelerade. Det innebär att generellt sett ju äldre den svarande personen ifråga var desto starkare tenderade man att instämma i påståendet.⁴⁵

I *Tabell 10* visas medeltalen av de olika åldersgruppernas omdömen. Vi ser att spännvidden är stor mellan åldersgrupperna. Medan 18-24-åringarna visserligen "i medeltal" instämmer i påståendet (betyg 3,34), ger 75-85-åringarna ett mycket starkt godkännande (betyg 4,33). Men vi bör ändå påminna oss om att det fortfarande handlar om en gradskillnad av godkännande eftersom man ligger över 3 i betyg.

⁴⁴ Det partiella bortfallet på denna fråga var 6,6 procent.

⁴⁵ Korrelationen (*Pearson*) mellan variablerna var $R = 0,259$ på en signifikansnivå $p < 0,01$.

Att de äldre är mer instämmande än de yngre stämmer väl överens med ARTTU-undersökningen på fastlandet. Om vi adderar andelen 75-85-åringar som instämmer i olika grad (det vill säga givit fyror och femmor i omdöme) hamnar vi på 83,1 procent vilket motsvarar resultatet från den fastländska undersökningen där man redovisat siffran 83 procent.⁴⁶

Tabell 10. Bedömning av påståendet: "Nuvarande kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen", efter åldersgrupp (procent och medeltal, skala 1-5)

Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	3,5	7,5	30,8	29,6	28,7	100,0	3,73
18-24 år	2,2	11,8	51,6	19,4	15,1	100,0	3,34
25-34 år	0,7	5,8	43,2	32,4	18,0	100,0	3,61
35-44 år	7,8	10,0	31,7	31,1	19,4	100,0	3,45
45-54 år	4,3	9,7	30,3	30,8	24,9	100,0	3,63
55-64 år	2,6	6,3	27,2	30,4	33,5	100,0	3,85
65-74 år	1,5	4,6	16,8	30,5	46,6	100,0	4,16
75-85 år	3,1	1,5	12,3	26,2	56,9	100,0	4,33

Vi bad respondenterna ta ställning till påståendet "kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg om dom vill".⁴⁷ Svaren var klart övervägande åt det positiva hållet som *Figur 64* visar. Drygt 39 procent var helt av samma åsikt och 26,8 procent gav fyra i omdöme.

Vi fann ingen signifikant skillnad mellan könen, eller mellan åldersgrupperna, men däremot som så ofta i denna rapport mellan de tre regionerna. Som framgår av fördelningen av omdömena i *Figur 65* är det i första hand på landsbygden och i andra hand i stan som möjligheten till val av andra kommuners service har stöd. I skärgården är valmöjligheten inte alltid ett reellt alternativ på grund av avstånden mellan kommunerna.

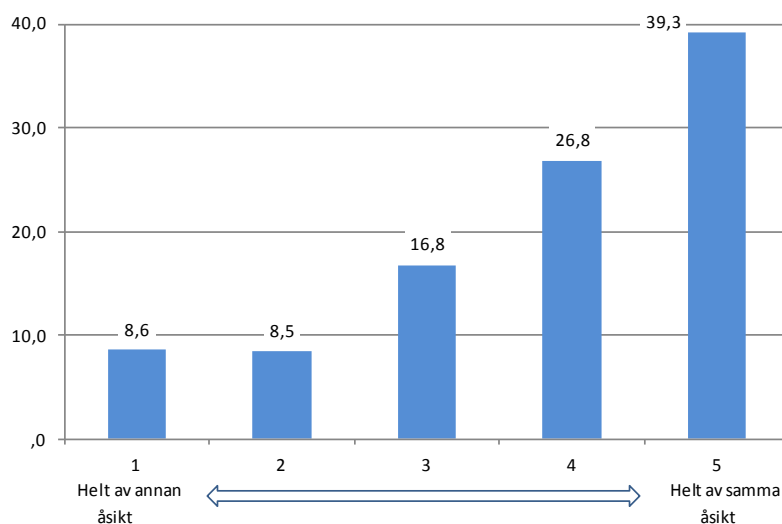
Många vill kunna använda den service som är närmast. Men bland de öppna kommentarerna i svaren hittar vi även exempel på att öppenheten för samarbete mellan

⁴⁶ Finlands kommunförbund (2010) Pressmeddelande: 'Kommunundersökning med över 13 000 tillfrågade: Den kommunala servicen är uppskattad' (<http://www.kommunerna.net>). Här måste emellertid påpekas att de i den fastländska undersökningen i sin enkät inte riktade sig till personer 80 år och över, medan vi i föreliggande undersökning även inkluderat personer upp till och med 85 år.

⁴⁷ På denna fråga hade vi 5,4 procent icke-svar.

kommunerna inte alltid är villkorlös. Till exempel finns svarande som framhållit att den egna kommunens invånare bör ha förtur till kommunens service.

Figur 64. Bedömning av påståendet: "Kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg om man vill" (skala 1-5, procent av de svarande)

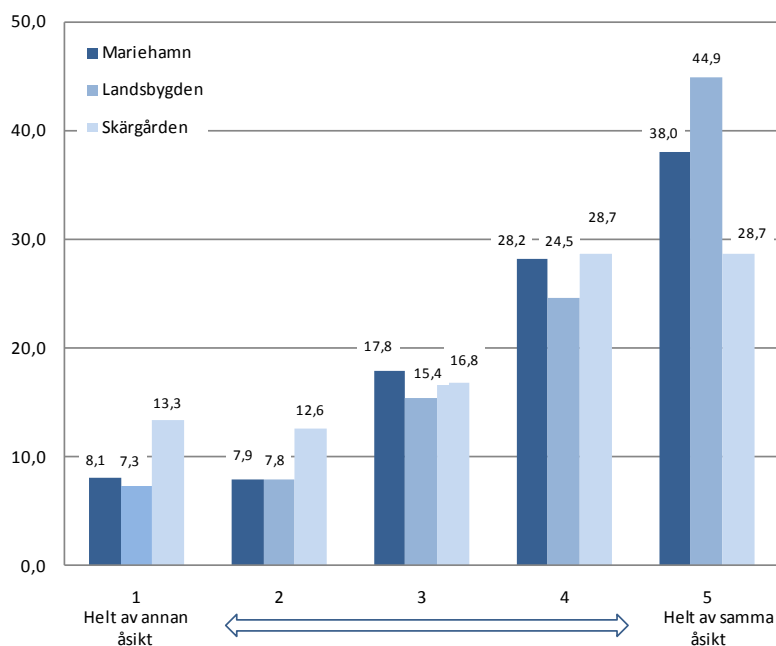

När vi bad de svarande på vår enkät ta ställning till utsagan "kommuninvånarna ska kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter", fick vi ett sammantaget klart positivt utslag (Figur 66).⁴⁸

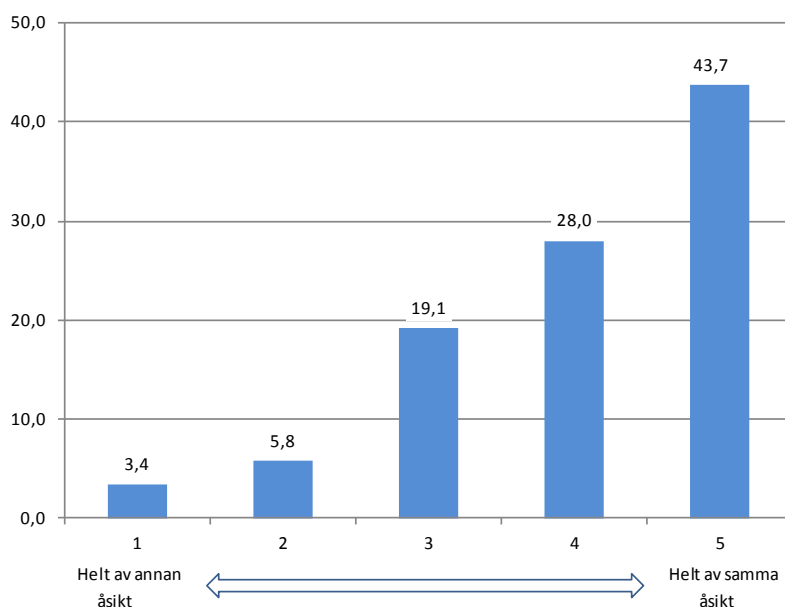
Andelen "helt av samma åsikt" var 43,7 procent och i övrigt ligger tyngdpunkten klart åt det högra (positiva) hållet i figuren. En beräkning av medeltalet visar att frågan om möjligheten att välja mellan privata och offentliga serviceproducenter placerar sig högst upp i rangordningen av åsikterna om den framtida kommunala verksamheten.

⁴⁸ På denna fråga fick vi 5,5 procent icke-svar.

Figur 65. Bedömning av påståendet: "Kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service t.ex. barndagvård, skola, äldreomsorg om dom vill", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 66. Bedömning av påståendet: "Kommuninvånarna ska kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter" (skala 1-5, procent av de svarande)

De öppna kommentarerna nyanserar bilden en aning och visar på vidden av åsikter. Här finns synpunkter som att "Visst kan allting skötas på nytt sätt om viljan finns", "Privata aktörer – ja tack, men till samma pris och bibehållen service" och "Kommunen ska inte

subventionera privata servicealternativ". Flera framhåller även att de privata alternativen bör finnas jämsides med de kommunala, inte istället för den offentliga servicen.

I *Tabell 11* ser vi att just detta påstående om privata servicealternativ får den kraftfullaste uppbackningen av alla påståenden i detta kapitel. Stödet blir i medeltal 4,03 för hela Åland. Samtidigt får som vi sett påståendet att den kommunala servicen fortsättningsvis skall ordnas av kommunen också ett inte oväsentligt stöd (rangordning nr 4 i *Tabell 11*). Inställningen till frågan om privatisering av kommunala tjänster är till synes mångfacetterad.

Tabell 11. Invånarnas bedömning av den framtida organiseringen av den kommunala servicen, efter region och område. Medeltal, skala 1-5.

	Totalt	Mariehamn	Landsbygden	Skärgården
Man ska kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter	4,03	4,17	3,98	3,80
De kommunala tjänsterna bör effektiviseras så att skatten inte höjs	3,92	3,96	3,89	3,88
Kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service	3,80	3,92	3,80	3,46
Kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen	3,73	3,69	3,67	4,01
Fördel om antalet kommuner på Åland var färre	3,65	4,03	3,59	2,86
Användarna borde få mer att säga till om hur kommunens service ordnas	3,62	3,65	3,69	3,31
Bättre att höja kommunalskatten än skära ned på den kommunala servicen	3,38	3,32	3,38	3,52
Fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några kommuner	3,29	3,40	3,46	2,46
Medeltal	3,68	3,77	3,68	3,41

Vi kan i *Tabell 11* också avläsa att alla påståenden får stöd i lägre eller högre grad. De ligger alla över poängen 3,00 som markerar mitten mellan ytterligheterna "helt av annan åsikt" och "helt av samma åsikt".⁴⁹

Inställningen hos de svarande till några av de grundläggande frågorna i den samtida välfärdsdebatten är intressanta att ställa mot varandra. Av *Tabell 11* framgår att man samtidigt instämmer i påståendet att det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ner på den kommunala servicen, att man skall kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter, och att man instämmer i behovet av effektivisering för att undvika skattehöjningar.

Om vi generaliserar utifrån detta får vi fram att den "idealtypiska" ålänningens inställning till den offentliga välfärdsproduktionen rymmer element såväl av traditionell

⁴⁹ Vi har valt att lämna bort påståendet om vad man anser om avvägningen mellan den kommunala självständigheten och servicenivån eftersom den var formulerad på ett omvänt sätt i förhållande till övriga påståenden och därför inte passade in i schemat.

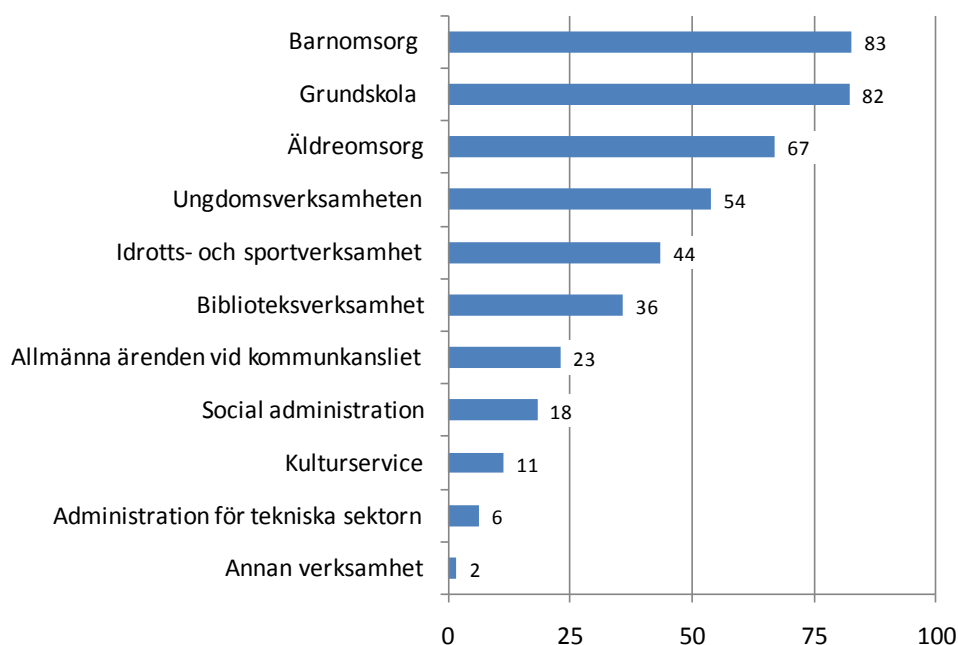
nordisk välfärdsideologi samtidigt som man betonar vikten av valfrihet.

Man har en tolerans för ett högt skattetryck i utbyte mot en generell och jämlikt fungerande offentlig serviceproduktion, och man anser överlag att nuvarande kommunala serviceproduktion även i framtiden skall ordnas av kommunen. Detta samtidigt som uppslutningen kring idén om valfrihet och nödvändigheten av även ett privat serviceutbud är mycket stark.

7.5 Geografisk tillgänglighet

I enkäten ställde vi frågan; ”vilken typ av service tycker du att skall finnas tillgänglig nära hemmet”. Respondenterna fick sätta högst fem kryss och välja mellan alternativen barnomsorg, grundskola, äldreomsorg, social administration, administration för tekniska sektorn, allmänna ärenden vid kommunkansliet, ungdomsverksamhet, idrotts- och sportverksamhet, biblioteksverksamhet och kulturservice. Dessutom gavs möjlighet att ange ”annat” och specificera vad man avsåg.

Figur 67. ”Vilken typ av service tycker du att skall finnas tillgänglig nära hemmet”? Procent av de svarande som markerat respektive alternativ (skala 1-5, procent av de svarande)

I Figur 67 rangordas de områden som vi angav som alternativ i enkäten. Barnomsorg och grundskola fick klart flest ”röster”, följt av äldreomsorg och ungdomsverksamhet. Att barnomsorgen bör vara nära hemmet ansåg 83 procent av de svarande, följt av

grundskolan 82 procent och äldreomsorgen 67 procent. Andra verksamheter som betonades i sammanhanget var ungdomsverksamheten (54 procent), idrotts- och sportverksamhet (43 procent) och biblioteksverksamheten (34 procent).

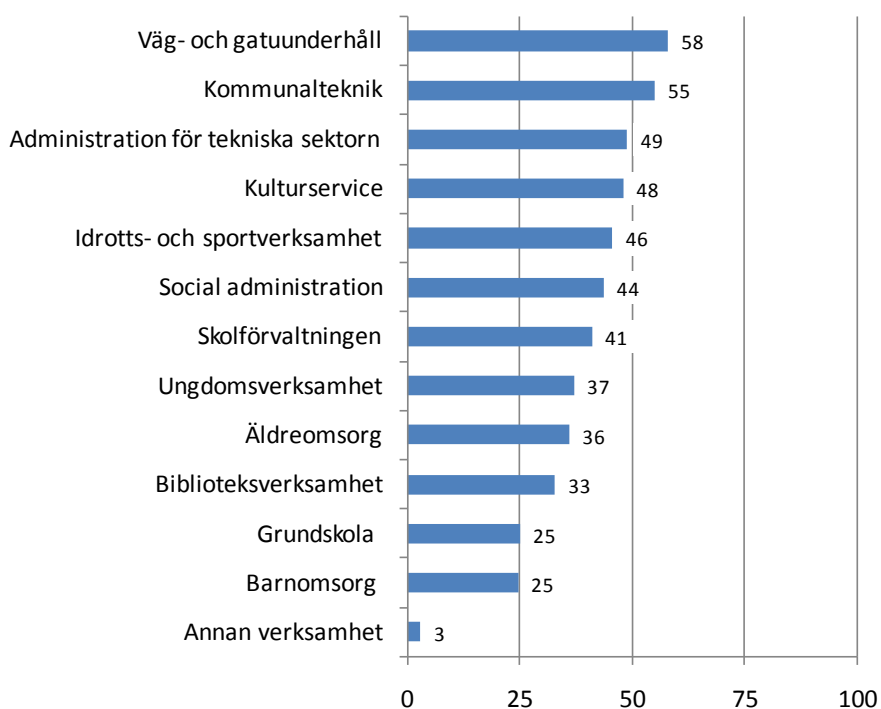
Bland annan kommunal verksamhet som man vill skall vara tillgänglig nära hemmet nämns Mediskurser, återvinningsstation, ”en koordinator för alla instanser för social-/sjukhjälp o.dyl.” och tandläkare i skärgården.

7.6 Samarbete över kommungränserna

För att komma åt vad kommuninvånarna ansåg om samarbete över kommungränserna ställde vi frågan ”vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas i samarbete med eller av en annan kommun?”

Respondenterna fick här sätta fler kryss och välja mellan alternativen: barnomsorg, grundskola, skolförvaltningen, äldreomsorg, socialadministration, administration för tekniska sektorn, kommunal teknik (t.ex. vatten och avlopp), väg- och gatuunderhåll, ungdomsverksamhet, idrotts-, sportverksamhet, biblioteksverksamhet och kulturservice. Det gavs också här möjlighet att ange ”annat” och specificera vad man avsåg.

Figur 68. ”Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas i samarbete med eller av en annan kommun?” Procent av de svarande som markerat respektive alternativ

Vi ser resultaten sammanställda och rangordnade i *Figur 68*. Det visar sig att det i första hand är sådant som har med infrastruktur och teknik att göra som man anser lämpar sig för gränsöverskridande samarbete. De områden där man betonade tillgängligheten (barnomsorg, grundskola) återfinns längst ner.

Samarbete över kommungränserna inom väg- och gatunderhåll förordas av 58 procent av de svarande, inom kommunal teknik av 55 procent, administration för tekniska sektorn av 49 procent, kulturservice av 48 procent (*Figur 68*).

Bland det som nämns i kategorin annat kan vi notera avfallshantering, räddningsväsendet, ”gemensamma tjänstemän”, renhållningen, ”man [borde] ha ett större samarbete inom alla sektorer”, ”allt”, ekonomi, näringslivsutveckling, grundskola åk 7-9.

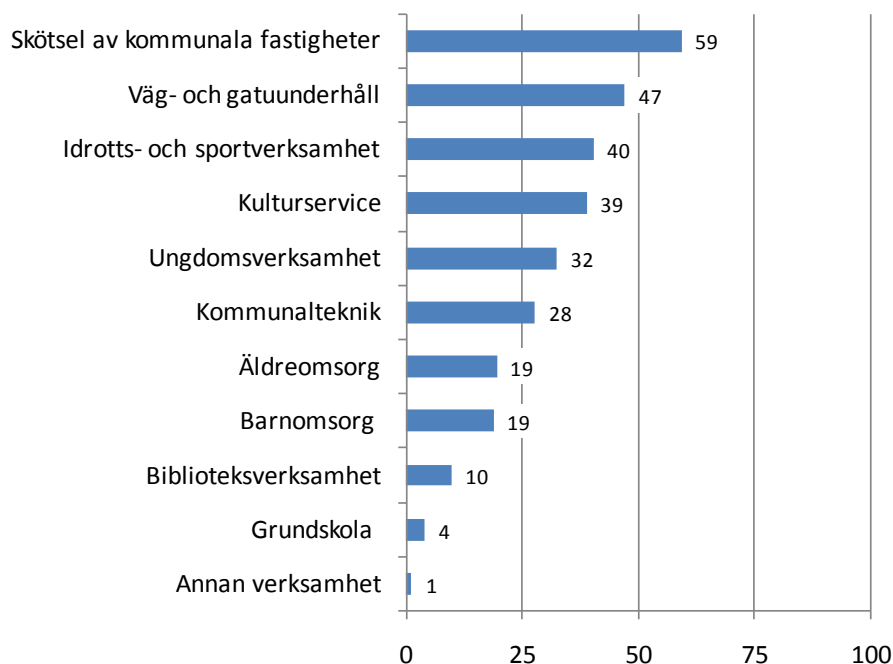
7.7 Privatisering

I enkäten (s. 119) ställde vi frågan ”Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas av en privat aktör eller frivillig organisation/förening? Respondenterna fick här sätta fler kryss och välja mellan alternativen: barnomsorg, grundskola, skolförvaltningen, äldreomsorg, socialadministration, administration för tekniska sektorn kommunal teknik (t.ex. vatten och avlopp) väg- och gatuunderhåll ungdomsverksamhet, idrotts-, sportverksamhet, biblioteksverksamhet och kulturservice. Det gavs också här möjlighet att ange ”annat” och specificera vad man avsåg.

Som framgår av *Figur 69* hamnade skötsel av kommunala fastigheter i topp med 59 procent av de svarande bakom sig. Privatisering (alternativt överförande av driften till frivilligorganisation) av det kommunala väg- och gatuunderhållet förordades av 47 procent, idrotts- och sportverksamhet av 40, kulturservicen av 39 procent, ungdomsverksamhet 32 procent. Privatisering av äldre- respektive barnomsorg förordades båda av 19 procent av de svarande.

Inom kategorin ”annan verksamhet” som gavs som ett alternativ för privatisering eller överföring till frivilligorganisation/förening nämndes specialomsorgen, avfallshantering. En svarande menade att ”kommunal service ska inte skötas enbart av privata aktörer, men det kan finnas privat aktör som ett alternativ”.

Figur 69. "Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas av en privat aktör eller frivillig organisation/förening?" Procent av de svarande som markerat respektive alternativ

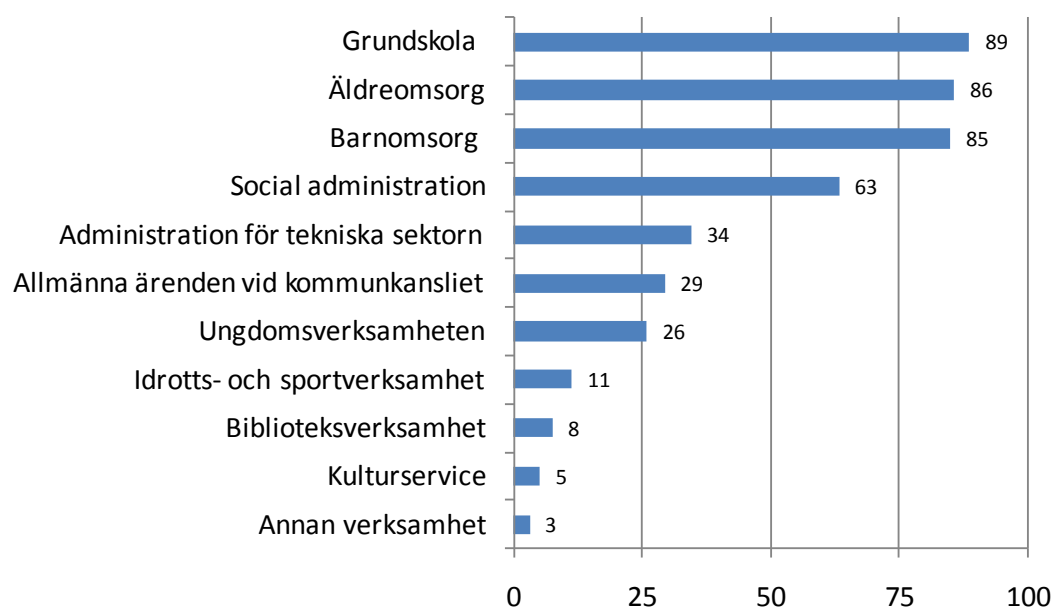
7.8 Synen på personalens kompetens

Inom vilka delar av de kommunala verksamheterna är personalens kompetens särskilt viktig? *Figur 70* rangordnar alternativen utifrån antal svarande som kryssat för respektive alternativ. Alternativen som rangordnades högst var grundskola (89 procent), äldreomsorgen (86 procent), barnomsorgen (85 procent), sociala administrationen (63 procent). Rangordningen av övriga alternativ framgår av figuren.

Rangordningen av svaren i *Figur 70* visar återigen att man alldeles särskilt mår om grundskolan, äldreomsorgen och barnomsorgen. Anmärkningsvärt är måhända att så få (5 procent) betonar kompetensnivån inom kultursektorn.

Det gavs också här möjlighet att ange "annat" och specificera vad man avsåg. Bland dessa andra alternativ där personalens kompetens är viktig märks vård, vägunderhåll, "Handicampen", "ledande tjänstemän", barnskydd, familjerätt, avfallshantering, tekniska sektorn och hanteringen av kommunens ekonomi.

Figur 70. Kommunala verksamheter inom vilka personalens kompetens är speciellt viktiga. Procent av de svarande som markerat respektive alternativ

8 Sammanfattning av de öppna egna kommentarerna

Sammantaget har 166 personer använt sig av möjligheten att ge egna kommentarer på sista sidan av frågeformuläret. Av dessa var nästan 63 procent kvinnor och knappt 37 procent män. Cirka 37 procent representerade Mariehamn, 47 procent landsbygdskommunerna och 16 procent skärgårdskommunerna.

Variationen på kommentarerna är stor både när det gäller omfattning och inriktning på det som de svarande har skrivit om. Många har valt att lyfta fram flera olika synpunkter som berör den kommunala sektorns verksamhet. I sammandraget här kan det således vara samma person som tyckt till om flera olika aspekter på kommunerna. Några har också passat på att lyfta fram åsikter om verksamheter som inte direkt hör till kommunernas område, såsom skärgårdstrafiken, ÅHS, polisen, TV-avgifter, pensioner, tandförsäkring, Arbetskraftsförsörjning, vindkraft och markpriser eller utbud av bio, teater, restauranger och matbutiker. Vi har i den här sammanställningen valt att fokusera på kommentarer om de kommunala verksamheterna och då framför allt på sådana frågor som mer än en person har skrivit en kommentar om.

Viktigt att hålla i minnet vid analys av det här slaget av öppna, fritt formulerade kommentarer är att alla svarande inte har tagit ställning till just de här aspekterna. Vi kan därför inte säga hur representativa åsikterna är. De svarande har därtill varierande förutsättningar vad gäller tid, inblick, engagemang och liknande att formulera personliga ståndpunkter inom ramen för de egna kommentarerna. De här fritt formulerade synpunkterna bidrar dock med att belysa, exemplifiera och nyansera flera av de centrala frågeställningar som undersökningen omfattar. Förutom den här mera övergripande sammanställningen av de egna kommentarerna har vi även tagit med några av de öppna kommentarerna i anslutning till resultatgenomgången per fråga i rapporten för att ge en bild av hur de svarande har tolkat frågeställningen eller för att nyansera bilden av svaren. ÅSUB tar inte ställning till kommentarerna utan återger dem endast som en del av resultatredovisningen.

Sammanlagt 34 personer har velat framhålla att de inte har så mycket erfarenhet av kommunerna och deras service, antingen på grund av att de nyligen flyttat till kommunen, för att de upplever sig för gamla eller för att de har för dålig hälsa för att vara insatta, eller helt enkelt för att de inte har varit i behov av kommunal service på länge. Ett par personer har sagt att de har långt till den egna kommunens service och därför inte känner den så väl. En person som sänt in blanketten kunde inte tillräckligt bra svenska för att fylla i formuläret. Merparten av dessa personer har antingen försökt

bedöma verksamheterna efter hur de uppfattat dem på basen av andra informationskällor eller helt enkelt använt möjligheten att kryssa för ”ingen åsikt” vid fråga 5 som behandlar de olika serviceområdena. Men dessa personer *förklarar även en del av det partiella bortfallet per fråga* som presenteras i rapporten.

Bland de enskilda serviceområdena är det äldreomsorgen tillsammans med avfallshanteringen som fått flest kommentarer (15 kommentarer vardera). Inom äldreomsorgen framförs framför allt att det borde finnas mer hjälp i olika former för äldre och handikappade som bor hemma. Tre personer har också framhållit att bristen på platser inom äldreomsorgen är ett problem. Två har påtalat bristande kompetens bland personalen. När det gäller avfallshanteringen gäller kritiken både Mise och Klara. Dels finns det kritik mot avgiftssystemet, dels mot hur de obemannade återvinningsstationerna sköts, bland annat framförs att det slarvas med sorteringen och tömningen samt att stuggäster inte sorterar. I Mariehamn efterlyser ett par svarande även möjligheten att få lämna grövre trädgårdsavfall inom ramen för grundavgiften.

Bland kommentarerna finns åtta personer som framhåller att det är viktigt att satsa på ungdoms- eller fritidsverksamhet, till exempel idrottsverksamheter, ungdomsledare och fritidscentrum. Sju personer har kommenterat skolorna, tre av dessa har velat framhålla att skolorna är bra, två har kommenterat skolstrukturen i kommunen och två personer har lyft fram problemet med bristande underhåll av byggnader respektive att obehöriga lärare är ett problem.

Sju personer har kommenterat olika aspekter på kommunernas fysiska planering. Kommentarerna rör den omfattande planeringen av bostadsområden i ett par kommuner, trafikplaneringen, inklusive bristen på gång- och cykelbanor samt miljöaspekter på planeringen och trafiklösningarna. Därtill har sammantaget fem personer ansett att väg/gatuhållningen eller plogningen är undermålig samt tre personer har tyckt till om dåliga bussförbindelser.

Barnomsorgen har också sju personer valt att skriva kommentarer om. Tre av dem framhåller att dagis är bra, en person har påtalat att personalantalet är för litet och i ett par fall diskuteras barnomsorgens öppettider, speciellt under skolloven. Tre personer har lyft fram att handikappomsorgen inte sköts enhetligt alternativt rättvist på Åland. Sex av de svarande har betonat att kommunerna ska satsa på kärnverksamheterna, framför allt barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Många har valt att kommentera någon av delfrågorna under frågeavsnitten 8-11, frågor som inte är knutna till något enskilt verksamhetsområde utan behandlar mera principiella övergripande aspekter på kommunernas verksamhet såsom utbud,

tillgänglighet, kvalitet, information, integritet, rättvisa, inflytande och delaktighet. Vi presenterar här en sammanfattning av dessa kommentarer, genomgången följer i huvudsak den ordning frågorna kommer i formuläret.

Vikten av personalens kompetens har 13 personer skrivit om. Främst berör kommentarerna vikten av personalens kompetens inom olika, eller de flesta/alla verksamhetsområden. I några fall påtalas bristande kompetens inom skolan, äldreomsorgen, och i ett fall barnomsorgen.

Synen på antalet anställda varierar. Det kommer fram både i kommentarerna till frågan om personaltäthet (fråga 8c, se s. 117) och om de kommunala tjänsterna bör effektiveras (fråga 9b, se s. 118). Fyra personer har explicit skrivit att det borde vara färre anställda i kommunerna, därtill kommer de som tycker att det kunde vara färre om man samordnade verksamheter. Men där finns även exempel på delvis motsatt syn: *"...svårt att veta vad som menas med "effektiveras". Om det betyder att man samordnar resurser mm är det bra. Om det enbart betyder nerskärningar av personal på dagis, skola och äldreomsorg är det negativt och inte något som jag omfattar."* Fem personer har därtill påtalat att beslutsprocessen kan vara långsam inom kommunsektorn.

Sju personer har på olika vis haft åsikter om informationen i kommunerna, flera saknar kommunbladet i kommunen. Informationsbristen gäller både information om besluten, beslutsprocessen och om vart man ska vända sig i kommunala ärenden.

Sammantaget tolv personer har valt att påtala att det finns orättvisor i den kommunala beslutsprocessen, att alla inte behandlas lika. Som vi noterade i genomgången av resultaten per fråga har de flesta av dessa ansett att man kan behandlas olika beroende på om man känner rätt personer och att det förekommer svågerpolitik i kommunen. Nästan lika många (5 personer) har framhållit att servicen inte är rättvis idag, att stödnivåer och servicen varierar mellan kommunerna. Följande citat illustrerar de här synpunkterna:

"Tycker att alla invånare på Åland ska ha samma värde genom att ha samma rätt till fyra års vårdledighet med barn, cancervård, åldringsvård etc"

"Gäller att man är bekant med rätt person."

"Förekommer svågerpolitik. Vissa beslut tas för lättvindigt, är personliga och inte tagna enligt regelverket."

"...färre kommuner= mer jämlikhet"

En annan aspekt som knyter an till beslutsprocesserna är frågan om jäv. Tre personer har påpekat att jävsfrågan är ett problem i små kommuner där *"alla känner alla, eller är släkt"*.

En fråga som berör både beslutsprocessen och om beslutsfattarna fattar långsiktigt förnuftiga beslut är frågan om möjligheten att rekrytera kompetenta och intresserade ledamöter till kommunala förtroendeorgan. Sammantaget sju personer har framhållit den här problematiken i små kommuner, kommentarerna berör både nämnder och styrelser. Men det finns även exempel på kommentarer som betonar den lilla kommunens fördelar: *"I små kommuner är känslan och kunskapen för/om kommunen större, vet var kan göras besparingar, man ställer upp för kommunen."*

Ett relativt stort antal av de svarande har antingen direkt eller indirekt ansett att de personer som använder kommunens tjänster borde få mer inflytande över verksamheterna. Flera personer ger konkreta förslag till hur olika verksamhetsområden borde skötas (se genomgången per verksamhetsområde ovan).

34 personer har valt att kommentera organisationen av den kommunala sektorn. Det handlar här om allt mellan förslag om hur brandskyddet, avfallsdeponierna eller skolstrukturen i en kommun borde lösas till konkreta förslag om hur kommunerna kunde gå samman till exempelvis en enda, tre eller fem nya kommuner. Här finns även flera förslag på hur samarbete kan utvecklas för att bibehålla kommunerna och hur uppgifter kunde lyftas av de nuvarande kommunerna för att inte behöva beröra den laddade frågan om kommunsammanslagningar. Förslagen angående ökat samarbete över kommungränserna gäller framför allt administrationen och den sociala servicen, men även skolan och barnomsorgen. Spännvidden i kommentarerna kan illustreras i följande exempel på citat:

"Avskaffa kommungränserna, en förvaltning, optimalt utnyttjande av resurserna."

"Närhet till service är viktigare än att det ges inom kommunen.[...]Tycker det är fel att varje enskild kommun ska besluta om maxtaxa för dagis, hemvårdsstöd, dagistider etc [...] Skulle föredra att antalet kommuner var väsentligt färre!"

"Åland kunde bestå av tre kommuner: stad, landsbygd, skärgård"

"Kommunen sköts i stort sett bra. Men att personer behandlas olika pga att man känner rätt personer är inte bra. Detta problem skulle undvikas med större kommuner."

"Kommunsammanslagningar är inte nödvändigt men ökat samarbete över gränserna."

"Samarbeta inom specialområden, inte sammangå"

"Gör en ekonomisk-administrativ sammanslagning av kommunerna, men behåll samtliga namn. Stärker identitet och samhörighet, mer engagemang för samhällets bästa."

"Man tjänar inte stora summor på att slå samman kommuner."

"Varje kommun behöver inte en kommundirre, socialsekreterare, byggnadsinspektör."

"Kommunen bör ta mera kontakt med föreningar, kyrka, församlingar."

"Handikappomsorgen borde handhas av landskapet, det räcker inte att kommuner går samman. För att behandla alla lika bör det skötas endast av en organisation på Åland."

"Skulle vara bäst med en kommun. Långvården för äldre borde vara samordnad."

"Det borde finnas ett socialkontor för alla kommuner likt ÅHS."

"Åland skulle må bra av färre kommuner. Kompetensen på t ex socialbyråerna skulle bli större och personalen kunde bättre möta behoven."

"Socialt arbete (barnskydd, familjerätt) ska bedrivas av en central enhet för att upprätthålla rättsäkerhet och integritet."

"Bra att skolorna i Finström slås samman."

"Tekniska nämnden mera samarbete.[...] Idrottsledare samarbete."

Kommentarerna kring hur servicen och kommunerna bör organiseras är överlag konstruktiva, men representerar olika förhållningssätt till hur framtiden ska mötas. Av de 34 personer som kommenterat kommunernas organisation förespråkar 20 personer färre kommuner (se exempel ovan). Tre personer har betonat att närheten till service är viktigare än att den tillhandahålls av den egna kommunen, "Skulle vilja anlita närmaste kommuns service".

Det bör dock åter betonas att för att få en bild av representativiteten i de olika åsikterna så hänvisar vi till resultaten på enkätens färdigt formulerade frågor som alla svarande haft möjlighet att ta ställning till.

Några personer, främst äldre, men även en person som är anställd ombord på ett utflaggat fartyg har reagerat på formuleringen som används för att beskriva den stigande försörjningskvoten, att *"allt färre ska försörja allt fler"*.

Relativt många har också passat på att framhålla hur bra vi har det här på Åland, och hur väl det mesta av servicen fungerar. *"Som det var i Sverige förr"* beskriver en nyinflyttad person den kommunala servicens utbud och tillgänglighet. Många framhåller att just att servicen fungerar så bra och att vi har det så bra är en viktig faktor för varför de trivs så bra på Åland. *"Jag är tacksam för att basservicen är så bra"*, skriver en svarande.

Referenser

Berg, Karoline; Meriluoto Johan; Sandberg, Siv; Sjöblom, Stefan (2010) *Försiktighet och förändring på egna villkor. Kommun- och servicestrukturreformens första skede i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna*

Finansministeriet, Finland (2009) *Statsrådets redogörelse för kommun- och servicestrukturreformen. November 2009*

Finlands kommunförbund (2010) *FIKT, Finlands kommuntidning 6/2010*

Finlands kommunförbund (2010) Pressmeddelande: *'Kommuninvånarna efterlyser smidig service och valfrihet'* (<http://www.kommunerna.net>)

Finlands kommunförbund (2010) Pressmeddelande: *'Kommunundersökning med över 13 000 tillfrågade: Den kommunala servicen är uppskattad'* (<http://www.kommunerna.net>).

Mouritzen, P., E. (1999) *De små kommuner. De er ikk' så ringe endda?* AKF Forlaget November 1999

Sandberg, Siv, anförande på Finlands Kommunförbunds konferens Kommun- och servicestrukturreformer i Norden – vad kan vi lära oss? (29 september 2010).

SCB, http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____273432.aspx.

Sundström, Björn från Sveriges kommuner och landsting. Anförande på Finlands Kommunförbunds konferens *Kommun- och servicestrukturreformer i Norden – vad kan vi lära oss?* (29 september 2010 i Helsingfors).

Weber, Michel, anförande på Finlands Kommunförbunds konferens *Kommun- och servicestrukturreformer i Norden – vad kan vi lära oss?* (29 september 2010).

ÅSUB Rapport 2009:13. *Vilka krav kan vi ställa på framtidens kommuner?*

BILAGA 1: Urval och bortfallsanalys

Mål- och rampopulation. Urval

Vår rampopulation stämmer väl överens med målpopulationen. Målpopulationen är ålänningar i åldern 18-85 år. Ramen är befolkningsregistret, vilket uppdateras kontinuerligt, varför vi kan anta att vi har en mycket god täckning. Rampopulationen uppgick till 21 364 individer och vårt urval 2 014 individer. Efter att ha rensat för övertäckning (av posten okända personer etc.) återstod 2 001 individer, vilket motsvarar 9,4 procent av rampopulationen; en mycket hög procentsats fört slumpurval, men nödvändig för att möjliggöra ett tillräckligt brett underlag för statistiskt giltiga beräkningar på underkategorinivå (*Tabell 12*).

Tabell 12. Rampopulation, urval och svarande (antal individer)

Rampopulation	Urval	Procent av populationen	Svarande	Svarsprocent
21 364	2001	9,4	1056	52,8

Tabell 13. Urval, antal personer, fördelat på kön och åldersgrupper

	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-74 år	75-85 år	Totalt
Kvinnor	94	150	172	184	174	142	87	1003
Män	100	126	182	181	207	129	73	998
Totalt	194	276	354	365	381	271	160	2001

Tabell 14. Urval, procentuell fördelning mellan kön och åldersgrupper

	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-74 år	75-85 år	Totalt
Kvinnor	9,4	15,0	17,1	18,3	17,3	14,2	8,7	100,0
Män	10,0	12,6	18,2	18,1	20,7	12,9	7,3	100,0
Totalt	9,7	13,8	17,7	18,2	19,0	13,5	8,0	100,0

Kvalitativ bortfallsanalys av obesvarade enkäter

ÅSUB har gjort en kvalitativ bortfallsanalys för undersökningen genom att per telefon kontakta ett urval personer som vi skickat invånarenkäten till och som trots påminnelse inte har besvarat den. Bortfallsanalysens huvudsyfte var att få en tydligare bild av varför de som låtit bli att svara har gjort det valet, vad bortfallet beror på. Vi var också intresserade av hur vi kan utveckla vårt arbete för att höja svarsbenägenheten.

Sammantaget gjordes försök att per telefon kontakta 103 personer i alla åldersgrupper. Kriterier för att komma med i det här urvalet var dels att inte något av dessa utskick kommit i retur från posten på grund av problem med adressen, dels att ÅSUB kunde hitta ett telefonnummer som matchade såväl namn på personen som adress. Av dessa 103 personer fick vi svar av 51 personer vid första påringningen.

Av de 51 personerna som svarade vid första påringningen uppgav 3 personer att de hade skickat in formuläret. ÅSUB har dock inte möjlighet att avgöra huruvida de här personerna verkligen har svarat och att svaret ändå inte kommit in till oss, eller om personerna exempelvis kan ha förväxlat undersökningen med någon annan enkät som de nyligen svarat på.

Orsakerna som de uppringda angav till att de inte skickat in svar på enkäten kategoriserades efter 11 olika alternativ plus ett "annat". Svartalternativen som framgår av diagrammet nedan hade utarbetats på basen av respons som ÅSUB fått av mottagare i tidigare enkätundersökningar samt vid den här undersökningen. Vi hade utöver dessa sammantaget 12 alternativ haft öppet för möjligheten att personen varit bortrest vid underökningstidpunkten samt att den tillfrågade inte trodde att den egna åsikten var viktig, men dessa två svartalternativ var det ingen av de kontaktade som framhöll.

Som framgår av *Figur 71* är den vanligaste orsaken till uteblivet svar att mottagaren helt enkelt inte har ansett sig haft tid just då (13 svar). Flera av de svarande ursäktar sig med den privata situationen just nu, eller mycket jobb. Flera menar att de nog annars brukar svara. Den nästvanligaste orsaken till att personerna inte svarat är att de uppger att de "inte har sett eller fått formuläret" (8 svar). Bland dessa är det några som säger att frun eller mamma "sorterar posten". Någon öppnar bara kuvert med räkningar och en skyller på flyttröra vid tidpunkten. En av de svarande säger att om personen hittar formuläret skulle han/hon gärna fylla i.

Sex svar vardera har alternativen "*Gillar inte enkäter allmänt*" respektive undersökningen "*Intresserar inte/inte relevant*".

En av dessa personer anser sig vara för gammal för att svara. Gruppen ointresserade är allmänt en grupp som är svår att få respons ifrån.

Fyra av de svarande, vilket motsvarar drygt 8 procent, uppger att de egentligen inte är bosatta/verksamma på Åland. Det här gäller två kategorier av individer, dels unga som studerar utanför Åland, men som ändå fortsättningsvis är skrivna här. Dels relativt unga vuxna som mer eller mindre tillfälligt jobbar utomlands. De här personerna hör egentligen inte till målpopulationen och borde således inte ingå i undersökningens urval. Det här kallas övertäckning och drar ner svarsprocenten i jämförelse med om vi hade lyckats identifiera bara sådana till urvalet som tillhör målpopulationen.

Figur 71. Orsaker till att mottagaren inte deltagit i undersökningen (antal)

Till gruppen ”övertäckning” hör även de personer som av hälsoskäl inte kan svara på enkäten. Hit hör t ex äldre och handikappade som inte är kapabla att svara på de frågor som ställs i enkäten. Den här typen av mottagare är sedan tidigare bekant på ÅSUB, det är inte ovanligt att närstående ringer ÅSUB och meddelar att hälsotillståndet för en person är sådant att de inte klarar av att fylla i formuläret. De personer som har en adress till en institution plockas automatiskt bort från målpopulationen och urvalet, men många personer har adressen till sitt tidigare hem eller bor på serviceboende. På serviceboenden bor även många personer som har förmågan att svara på förfrågningar.

Båda formerna av överrepresentation, de som egentligen inte är bosatta på Åland och de som av hälsoskäl inte kan svara, är svåra att komma åt. I den här ganska begränsade bortfallsanalysen stod dessa för sammantaget drygt 12 procent av de som inte hade svarat och påverkar därmed undersökningens svarsprocent avsevärt.

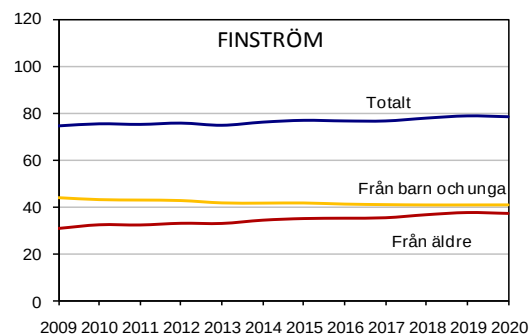
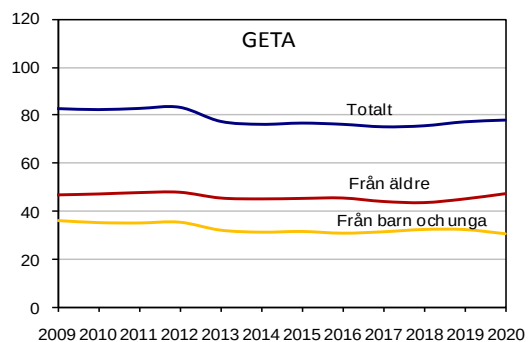
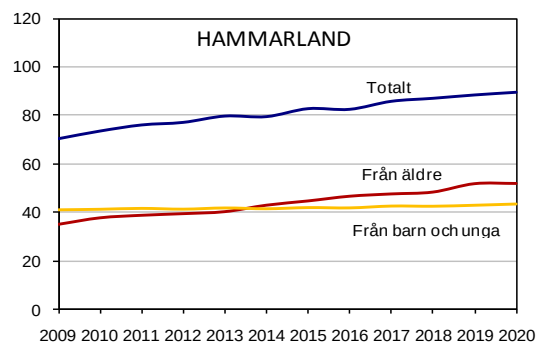
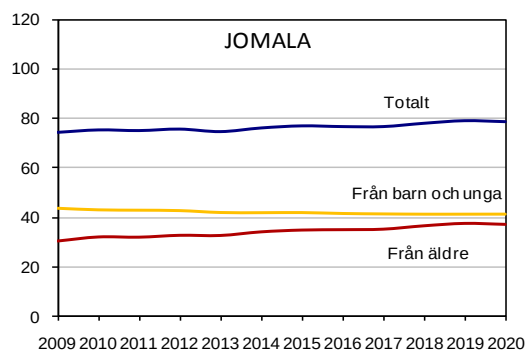
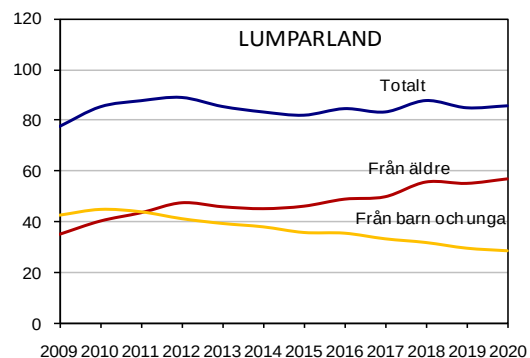
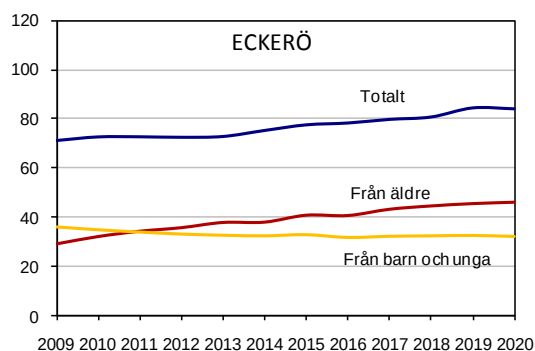
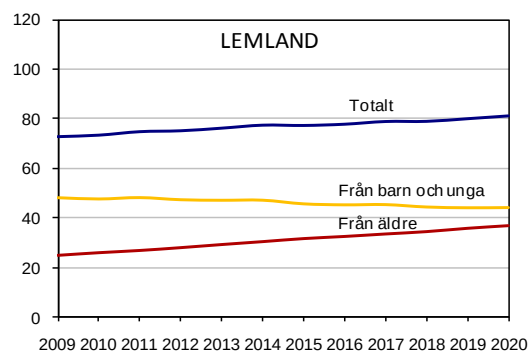
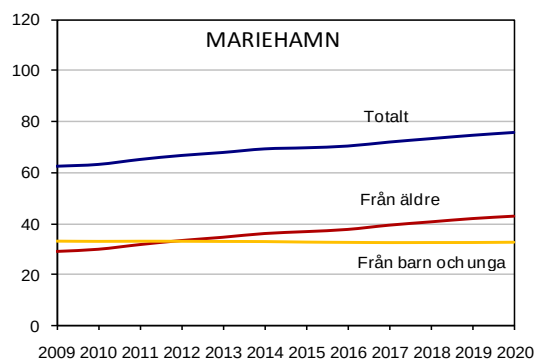
Två personer, båda inflyttade, uppger att de inte har svarat på enkäten eftersom de inte behärskar svenska tillräckligt bra. Ytterligare ett svar vardera har alternativen *"Har precis flyttat till Åland"*, *"För långt/svårt formulär"*, *"Kom inte ihåg i tid"* samt *"Litar inte på anonymiteten"*.

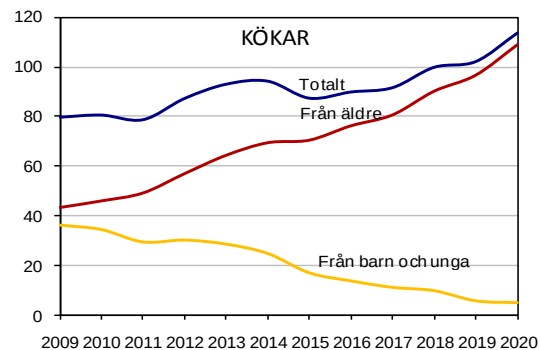
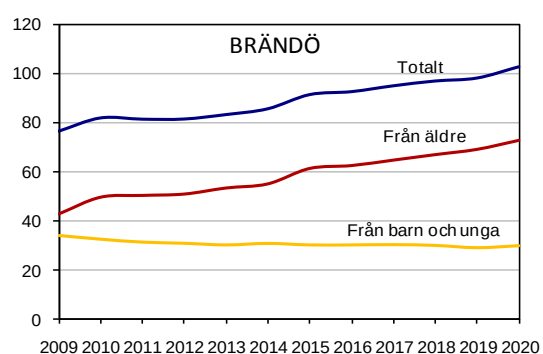
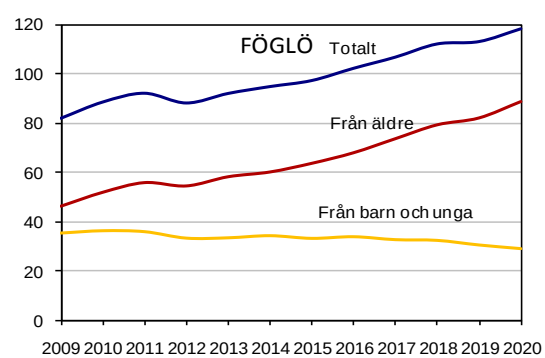
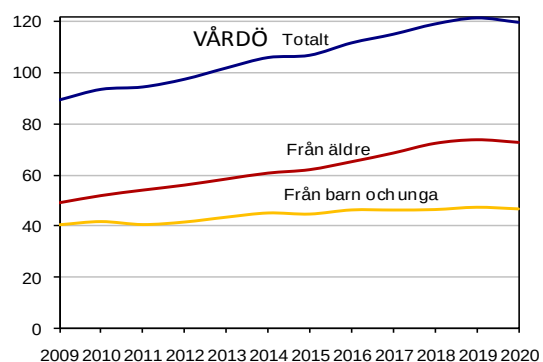
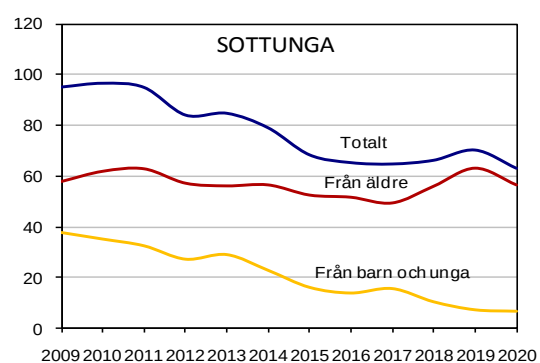
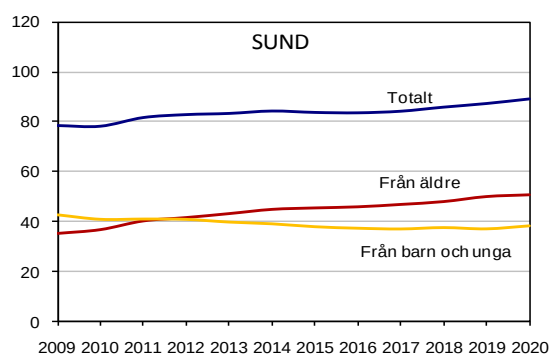
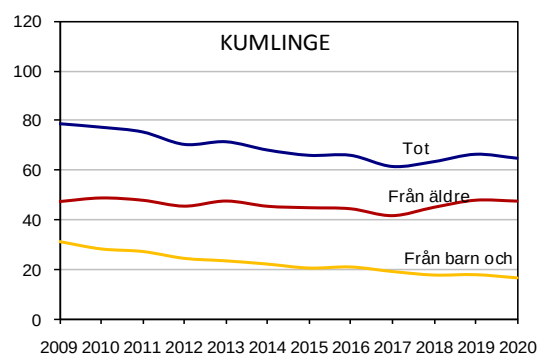
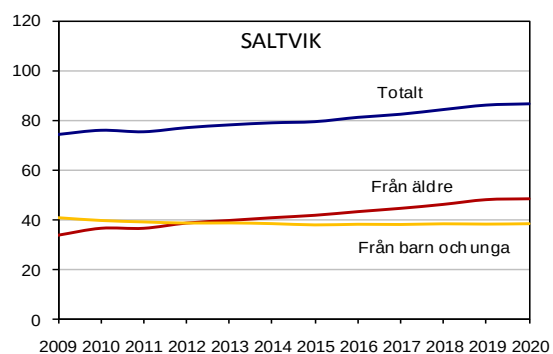
Av svaren syns också en viss tendens till att det inte upplevs riktigt legitimt att bara låta bli att fylla i. Relativt många av de tillfrågade kommer med förklaringar och ursäkter och känner sig lätt besvärade av att de inte returnerat något svar.

Den andra frågan som ställdes vid telefonförfrågan var: "Finns det något vi (ÅSUB) kunde göra för att Du skulle svara på liknande undersökningar i framtiden?" Av de tillfrågade har 12 personer svarat ja. Av dessa har tre personer ur något perspektiv framhållit att frågorna borde vara enklare eller kortare, alternativt närmare invånarnas "dagliga liv". Två personer anser att frågorna borde vara anpassade efter mottagarens ålder. En person, som uppgett hälsoskäl för att inte svara, anser att formuläret bör handikappanpassas. Vidare föreslår två personer att enkäten borde skickas via e-post. (Här kan påpekas att vi gav respondenterna möjligheten att svara elektroniskt på en webblankett vid den påminnelse som skickades ut).

En person som nyligen har flyttat anser sig inte ha hunnit bilda sig en korrekt uppfattning om kommunen ännu och en annan (som egentligen inte är bosatt på Åland) anser sig inte vara insatt i förhållandena. Den person som inte litar på anonymiteten förslår att formulären borde vara onummerade. En person önskar att svarstiden var längre, så att man hade bättre tid för att svara.

BILAGA 2: Kommunernas försörjningskvoter 2009-2020

BILAGA 3: Följebrev till enkäten

«NABX»

«KOMNAD»

«PSTADR»

Bästa mottagare!**Vad tycker Du om Din kommun? Vad ska man satsa på i framtiden?**

I handen håller Du en undersökning om de åländska kommunernas verksamheter. Genom att vi under de kommande åren blir allt färre arbetsföra som ska försörja allt fler som inte längre jobbar kommer det att krävas betydligt hårdare prioriteringar inom den kommunala sektorn. Du är en av de cirka 2 000 slumpmässigt utvalda ålänningar som här har möjlighet att framföra sin åsikt om den service kommunerna erbjuder idag och vad som är viktigt med tanke på framtiden. Resultatet kommer att användas som underlag för viktiga beslut om framtidens kommuner och deras service. ÅSUB genomför undersökningen på uppdrag av Ålands kommunförbund.

Det kanske känns svårt att svara på frågor som handlar om vissa verksamheter som man inte har så stor erfarenhet av. Men ofta har man ändå en uppfattning om frågan, och det räcker. Det är Din åsikt, vad Du tycker och tänker som vi vill veta. Försök svara på alla frågor!

Vänligen skicka in Ditt svar senast ***måndagen den 13 september***. Ditt svar är betydelsefullt för undersökningens resultat och tillförlitlighet. Bland dem som svarar lottar vi ut ett **presentkort på en middag för två på en valfri restaurang på Åland!** Ditt svar är hemligt och behandlas konfidentiellt. Frågeformuläret är numrerat för att undvika onödiga påminnelser. Dessutom behövs numret för att vi ska kunna dra en vinnare bland dem som svarat.

Om Du har några frågor gällande undersökningen kontakta Richard Palmer, på telefon 25 4 89 eller per e-post richard.palmer@asub.ax.

På baksidan av det här brevet finns lite information om den service de åländska kommunerna erbjuder idag.

Ett stort tack för Din medverkan!

Vänd!

Kommunal service på Åland

Kommunerna har enligt lag ansvar för:

Barnomsorg

Kommunen erbjuder hemvårdsstöd för föräldrar samt tillhandahåller barnomsorg i form av daghem, familjedagvård och förskoleundervisning.

Grundskola

På Åland finns 25 grundskolor som upprätthålls av kommunerna. Kommunen tillhandahåller även träningsundervisning för elever med utvecklingsstörning samt specialundervisning.

Äldreomsorg

Kommunen erbjuder hemtjänst till äldre som behöver hjälp med praktiska sysslor och hjälp med personlig omsorg. Åldringshem och serviceboende finns till för de personer som behöver tillsyn större delen av dygnet.

Övrig social service

Kommunen ansvarar även för utkomststöd, specialomsorg, handikappservice, färdtjänst, närståendevård, missbrukarvård och barnskydd.

Plan- och byggfrågor

Kommunen sköter om samhällsplanering och byggnadstillsyn.

Renhållning

Kommunen är skyldig att erbjuda renhållningstjänster, såsom uppsamlingsplatser för avfall, transport samt hantering.

Vatten och avlopp

Kommunen sörjer för vattenanskaffning och avloppsfrågor. Många kommuner samarbetar genom bolagen Bocknäs Vatten, Ålands Vatten Ab, Lotsbroverket och Norra Ålands Avloppsvatten Ab.

Räddningstjänst

Varje kommun på Åland ansvarar för att brand- och räddningsväsendet fungerar i kommunen.

Kultur och bibliotek

Frågor som rör kulturverksamhet handhas av kommunen. Kommunen skall enligt lag upprätthålla ett allmänt bibliotek för att tillgodose allmänhetens behov.

Dessutom tillhandahåller kommunen på frivillig grund service som till exempel fritidsverksamhet, bostäder och näringsliv.

BILAGA 4: Enkät

Ålands statistik- och
utredningsbyrå

Brukarundersökning till kommuninvånare år 2010

Vänligen fyll i blanketten tydligt (svaren läses maskinellt)! Tack!

Några frågor om dig

1. Är du kvinna eller man? ☐ Kvinna ☐ Man

2. Ditt födelseår?

3. I vilken region bor du? ☐ Mariehamn ☐ Landsbygden ☐ Skärgården

4. Finns det barn under 18 år i hushållet? ☐ Nej. ☐ Ja Hur många barn?

Din uppfattning om din kommuns tjänster

5. Värdera de olika tjänsterna som en helhet med hjälp av skalan 1=mycket dåligt skött till 5=mycket bra skött! Sätt ett kryss i den ruta på skalan som bäst överensstämmer med vad du tycker!

OBS! Försök värdera alla tjänster och funktioner även om du inte har så mycket erfarenhet av dem.

	Mycket dåligt skött 1	2	3	4	Mycket bra skött 5	Ingen åsikt/ Erbjuds inte av min kommun
Vad tycker du om barnomsorgen i din kommun?						
Barnomsorg (barn under skolåldern)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidshemsverksamhet ("föris/ eftis")	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vad tycker du om skolektorn i din kommun?						
Grundskola (åk 1-9)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eventuella skolskjutsar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vad tycker du om din kommuns insatser för bildnings-, kultur- och idrottsutbud?						
Mediskurser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Biblioteks- och kulturverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idrotts- och ungdomsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vad tycker du om äldreomsorgen och servicen för handikappade som din kommun erbjuder?						
Vård på åldrings- och servicehem	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hemservice för äldre (inte ÅHSs hemsjukvård)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Service för handikappade	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vad tycker du om teknisk och annan service som din kommun erbjuder?						
Tillgång till kommunala bostäder/ tomter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Väg- och gatuskötsel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avfallshantering, återvinning	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9852543084

	Mycket dåligt skött 1	2	3	4	Mycket bra skött 5	Ingen åsikt/ Erbjuds inte av min kommun
Kommuntekniska ärenden (t.ex byggnadsärenden, vatten, avlopp)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbruks- och näringslivsärenden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Helhetsbedömning av din kommuns verksamhet

6. Hur nöjd är du med hur din kommun sköter sina olika verksamheter?

Inte alls nöjd 1	2	3	4	I högsta grad nöjd 5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Kan du rekommendera vänner och bekanta att flytta till din kommun?

Nej, absolut inte 1	2	3	4	Ja, absolut 5
☐	☐	☐	☐	☐

Din åsikt gällande följande påståenden om befintlig kommunal verksamhet

8. Värdera följande påståenden om befintlig kommunal service, informationsutbud och möjligheter att påverka med hjälp av skalan 1=helt av annan åsikt till 5=helt av samma åsikt!

OBS! Du kan skriva ned egna kommentarer på sista sidan i frågeformuläret!

	Helt av annan åsikt 1	2	3	4	Helt av samma åsikt 5
a Jag tycker att min kommun garanterar att jag får den service jag har rätt till	☐	☐	☐	☐	☐
b Jag tycker att öppettiderna är tillräckliga för den kommunala service jag behöver	☐	☐	☐	☐	☐
c Jag tycker att personaltätheten är tillräcklig inom de kommunala enheter jag varit i kontakt med	☐	☐	☐	☐	☐
d Jag tycker att kommunens service sköts med beaktande av individens integritet	☐	☐	☐	☐	☐
e Jag blir väl bemött av min kommuns personal	☐	☐	☐	☐	☐
f Jag tycker att informationen om <u>beslut</u> som fattas i min kommun är tillräcklig	☐	☐	☐	☐	☐
g Jag tycker att informationen kommunens <u>verksamheter</u> är tillräcklig	☐	☐	☐	☐	☐

1063543080

		Helt av annan åsikt						Helt av samma åsikt
		1	2	3	4	5		
h	Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala <u>beslut</u>	☐	☐	☐	☐	☐		
i	Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala <u>verksamheterna</u>	☐	☐	☐	☐	☐		
j	Jag har kunskap om vart jag ska vända mig om jag har åsikter om kommunala beslut och verksamheter	☐	☐	☐	☐	☐		
k	Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och behandlar invånarna likvärdigt	☐	☐	☐	☐	☐		
l	Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut	☐	☐	☐	☐	☐		
m	Jag tycker att kommunens ekonomi sköts väl	☐	☐	☐	☐	☐		

Din åsikt gällande följande påståenden om den framtida kommunala verksamheten

9. När allt färre ska försörja allt fler måste de kommunala verksamheterna anpassas till de begränsade resurserna. Vad är då viktigt? Vilken är din åsikt gällande följande frågor/ påståenden?

		Helt av annan åsikt						Helt av samma åsikt
		1	2	3	4	5		
a	Det är bättre att höja kommunalskatten än att skära ned på den kommunala servicen	☐	☐	☐	☐	☐		
b	De kommunala tjänsterna bör effektiviseras, så att skatten inte höjs	☐	☐	☐	☐	☐		
c	Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen	☐	☐	☐	☐	☐		
d	Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre	☐	☐	☐	☐	☐		
e	Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/ några andra kommuner	☐	☐	☐	☐	☐		
f	De som använder sig av kommunens service borde få mer att säga till om hur tjänsterna ordnas	☐	☐	☐	☐	☐		
g	Nuvarande kommunala serviceproduktion ska fortsättningsvis ordnas av kommunen	☐	☐	☐	☐	☐		
h	Kommuninvånarna ska kunna välja andra kommuners service t.ex bardagvård, skola, äldreomsorg om de vill	☐	☐	☐	☐	☐		
i	Kommuninvånarna ska kunna välja mellan offentliga och privata serviceproducenter	☐	☐	☐	☐	☐		

5442543085

Hur ska den kommunala servicen skötas i framtiden?

10a. Vilken typ av kommunal service tycker du att ska finnas tillgänglig nära hemmet? Högst fem kryss!

- ☐ Barnomsorg
- ☐ Grundskola
- ☐ Äldreomsorg
- ☐ Social administration
- ☐ Administration för tekniska sektorn
- ☐ Allmänna ärenden vid kommunkansliet
- ☐ Ungdomsverksamhet
- ☐ Idrotts-, sportverksamhet
- ☐ Biblioteksverksamhet
- ☐ Kulturservice
- ☐ Annan verksamhet, vilken? _____

10b Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas i samarbete med eller av en annan kommun? Flera kryss möjliga!

- ☐ Barnomsorg
- ☐ Grundskola
- ☐ Skolförvaltningen
- ☐ Äldreomsorg
- ☐ Social administration
- ☐ Administration för tekniska sektorn
- ☐ Kommunalteknik (t.ex vatten och avlopp)
- ☐ Väg- och gatuunderhåll
- ☐ Ungdomsverksamhet
- ☐ Idrotts-, sportverksamhet
- ☐ Biblioteksverksamhet
- ☐ Kulturservice
- ☐ Annan verksamhet, vilken? _____

10c Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas av en privat aktör eller frivillig organisation/ förening? Flera kryss möjliga!

- ☐ Barnomsorg
- ☐ Grundskola
- ☐ Äldreomsorg
- ☐ Kommunalteknik (t.ex vatten och avlopp)
- ☐ Väg- och gatuunderhåll
- ☐ Skötsel av kommunala fastigheter och lokaler
- ☐ Ungdomsverksamhet
- ☐ Idrotts-, sportverksamhet
- ☐ Biblioteksverksamhet
- ☐ Kulturservice
- ☐ Annan verksamhet, vilken? _____

3225543082

11. Personalens kompetens är speciellt viktig inom följande verksamheter**Högst fem kryss!**

- ☐ Barnomsorg
- ☐ Grundskola
- ☐ Äldreomsorg
- ☐ Social administration
- ☐ Administration för tekniska sektorn
- ☐ Allmänna ärenden vid kommunkansliet
- ☐ Ungdomsverksamhet
- ☐ Idrotts-, sportverksamhet
- ☐ Biblioteksverksamhet
- ☐ Kulturservice
- ☐ Annan verksamhet, vilken? _____

Din erfarenhet av kommunala tjänster allmänt**12. Har du erfarenhet av barnomsorg (daghem, familjedagvård, fritidshemsverksamhet) de senaste två åren?**

- ☐ Ja (eget/egna barn, barnbarn eller annan nära anhörig i barnomsorg eller jag arbetar inom barnomsorgen)
- ☐ Nej, ingen erfarenhet av barnomsorg under de senaste två åren

13. Har du erfarenhet av grundskolan de senaste två åren?

- ☐ Ja (eget/egna barn, barnbarn eller annan nära anhörig i grundskolan eller jag arbetar inom grundskolan)
- ☐ Nej, ingen sådan erfarenhet av grundskolan under de senaste två åren

14. Har du erfarenhet av äldreomsorgen de senaste två åren?

- ☐ Ja (egen erfarenhet, genom nära anhörig eller bekant eller jag arbetar inom äldreomsorgen)
- ☐ Nej, ingen sådan erfarenhet av äldreomsorgen under de senaste två åren

15. Har du haft kontakt med övrig personal i din kommun angående kommunala angelägenheter de senaste två åren?**Flera kryss möjliga!**

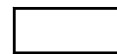
- ☐ Ja, med den allmänna förvaltningen
- ☐ Ja, med byggnadsinspektionen/ tekniska förvaltningen/ brand- och räddningsverksamheten
- ☐ Ja, med socialförvaltningen
- ☐ Ja, med övrig personal (t.ex vid bibliotek, lantbrukskansli, arkitektkontor eller idrotts-, ungdomsledare)
- ☐ Är själv anställd av kommunen
- ☐ Nej

16. Har du haft kontakt med din kommuns förtroendevalda angående kommunala frågor de senaste två åren?**Flera kryss möjliga!**

- ☐ Ja
- ☐ Är själv förtroendevald
- ☐ Nej

5660543087

Egna kommentarer

Stort tack för din medverkan!

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomisk-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN